

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**TRANS BİREYLERİN İNTİHAR GİRİŞİMİNDE
BULUNMA NEDENLERİ VE BAŞ ETME YOLLARI**

Shovkat KARİMOVA

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

TRANS BİREYLERİN İNTİHAR GİRİŞİMİNDE BULUNMA
NEDENLERİ VE BAŞ ETME YOLLARI

Shovkat KARİMOVA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

ÖZET

KERİMOVA, Shovket, Trans Bireylerin İntihar Girişiminde Bulunma Nedenleri ve Baş Etme Yolları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Çalışmada intihar girişiminde bulunan trans bireylerin intihara girişim nedenleri ve bunlarla baş etme yollarının neler olduğu sorgulanmıştır. Araştırma, intihar girişiminde bulunan trans bireylerin intihar girişim nedenlerini tespit etmek ve intihar sonrası yaşamlarını nasıl sürdürdüklerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda intihar girişiminde bulunan 12 (on iki) trans bireyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sırasında sorulan sorularla; trans bireylerin açılma deneyimlerinin, aldıkları tepkilerin, kendilerini çevrelerine ve ailelerine kabul ettirme çabalarının, geçiş süreçlerinin, intihar teşebbüsünün altında yatan nedenlerin, kendi bedenleriyle ilgili karar alma süreçlerinin, intihar girişiminden sonra hayatlarını devam ettirmek için ne gibi stratejiler geliştirdiklerinin açığa çıkarmayı hedeflemiştir.

Hegemonik erkeklik üzerinden ötekileştirilmeye maruz kalan LGBTİ+ bireyler, özellikle de trans bireyler için hayat şartları daha da zorlaşmaktadır. Bu zorluk toplumdaki nefret söylemi kapsamında kendini bulmaktadır ve bu da bir çok farklı sosyal alanları etkilemektedir. Bu sosyal alanlar trans bireylerin toplumsal hayata katılımında, sosyal dışlanmaya sebebiyet vermekte ve dışlanma sonucunda onların eğitim, çalışma ve istihdam, barınma ve sağlık haklarından faydalanmalarını engellemekte ve yaşadıkları güçlükler nedeniyle toplumda sorunlu kişiler olarak algılanmalarına neden olmaktadır.

Farklı cinsel yönelimleri olan bireyler sosyal dışlanmaya maruz kalmakta, sosyal dışlanma ise dolaylı olarak intihara neden olabilmektedir. LGBT gençlerin dünya genelinde ve Türkiye’de sosyal dışlanmaya maruz kalma ve intihar davranışında bulunma oranlarının yüksekliğine bakıldığında bu durum açıkça görülmektedir. (Köten, Erdoğan, 2015, s.143). Bu kapsamda intihar girişiminde bulunan 12 trans bireyin hayatlarının bazı dönemlerinde ister baskılardan, ister karşılaştıkları zorluklardan ya da kendini yalnız hissetme isterse de kabullenememe düşüncesi nedeniyle intihar

girişiminde buldukları görülmüştür. Yaşama mücadelede trans bireylerin geliştirdikleri baş etme yollarının toplumda kendilerine yer edinmek adına cinsiyet değişimi için heteroseksüel toplumun kabul gördüğü 'erkeklik' ve 'kadınlık' kalıplarına kendilerini dahil etme çabaları, kendilerini soyutlayarak yaşamaları, sosyal hayatlarının sadece kendi trans çevrelerinden oluşturduklarını, ya da kimlik değişiminden sonra hayatlarında önceki kimliklerini bilen, anlayışsız davranan insanları hayatlarından çıkarmaları, bunlara benzeyen başka korunma mekanizmaları olduğu tespit edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER:

İntihar, Trans Kadın, Trans Erkek, Toplumsal Cinsiyet, Homofobi, Transfobi

ABSTRACT

KARIMOVA, Shovket, Reasons of Suicide Attempts and Ways of Coping of Transgender Individuals, Master Thesis, Ankara, 2019.

In this study, we questioned the causes of suicide attempts and the ways of coping with suicide attempts. The aim of this study was to determine the causes of suicide attempts and how they live after suicide. For this purpose, in-depth interviews were conducted with 12 (twelve) trans individuals who attempted suicide. Questions asked during the interviews; trans individuals' experiences of coming up, their reactions, their efforts to accept themselves to their environment and their families, the transition processes, the underlying causes of the attempted suicide, the decision-making processes related to their own bodies, and what strategies they have developed to sustain their lives after the suicide attempt.

In today's societies, living conditions become more difficult for LGBTI individuals, especially transgender individuals, who are subjected to othering through hegemonic masculinity. This difficulty is found in the context of hate speech in society and this affects many different social areas. Individuals with different sexual orientations are exposed to social exclusion, and social exclusion can cause indirect suicide. When LGBT youth across the world and in Turkey exposed to social exclusion and not looking at the height of the rate of suicidal behavior in this case is obvious. (Köten, Erdoğan, 2015, p.143). In this context, it was seen that 12 trans individuals who attempted suicide attempted suicide in some periods of their lives either because of the pressures, difficulties they faced, or the feeling of being alone or not accepting. The efforts of transgender individuals to cope with the struggle to survive, the efforts to incorporate themselves into the patterns of 'masculinity' and 'femininity' accepted by the heterosexual society for gender change in order to gain a place in the society in order to gain a place for themselves in the society, that their social life forms only from their own trans-environment, or after identity change. It has been found that there are other protection mechanisms similar to these, in order to remove people who know their previous identities but who behave insensitive in their lives.

Key words:

Suicide, Transsexual Woman, Transsexual Man, Gender, Homophobia, Transphobia

TEŞEKKÜR

Derslerine severek katıldığım ve araştırmam süresince her zaman sabrı ve hoşgörüsü ile bana destek olan, yol gösteren ve değerli bilgilerini benimle paylaşan değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Aylin Görgün Baran'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Bu zamana kadar verdiğim bütün kararların arkasında duran ve sorgusuz sualsiz beni hep destekleyen, süreç boyunca bana hep pozitif enerjilerini gönderen aileme, bana sonsuz güven duyan babama, dualarını esirgemeyen anneme içten teşekkürlerimi sunarım.

Beni hep masallarla büyüten, çocukluğumun ve okul yıllarımın çok güzel geçmesini sağlayan dedemin ruhuna selam olsun...

Hayatımın her alanında her türlü desteğini daima yanımda hissettiğim herkesten çok tezimin inceliklerini sabırla dinleyen, görüşmelerimin sağlıklı bir şekilde deşifre edilmesinde ve yazım aşamasındaki teknik desteklerinden dolayı bu süreçte katlanılması zor olduğunu kabul ettiğim "kahırımı" çeken Çınar Uzun'a teşekkürlerimi belirtmek isterim.

Çalışmam ile ilgili günlük 'rapor' alan, bana sürekli moral veren ve sorularıyla ilgimi diri tutan ve beni hep dinleyen en yakın arkadaşım Rabia Çandır'a teşekkür ederim.

Ankara'da olduğum sürede bana evini açan, her şeyimle yakından ilgilenen arkadaşım Ayşe Erdoğan'a, annesi başta olmak üzere tüm ailesine çok teşekkür ederim.

Son olarak araştırmamın 'kahramanları' olan görüşmecilere bana güvenerek zaman ayırdıkları, hayatlarının kapısını sonsuza kadar açtıkları, korkularını, hayallerini, öfke ve gözyaşlarını benimle paylaştıkları için ve en önemlisi de hayatlarının içine girip onlarla zaman geçirmeye izin verdikleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İntihar eden, transfobi ve homofobi sonucu cinayete kurban giden bütün trans bireylerin ruhuna selam olsun...

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TÜRKÇE ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
ÇEVİRİLER.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE METODU.....	3
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ.....	4
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	8
1.3.ARAŞTIRMANIN METODU.....	9
1.3.1 Katılımcıların Belirlenmesi.....	9
1.3.2 Veri Toplama Teknikleri.....	11
1.3.3 Sahaya Dair.....	12
BÖLÜM 2. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ...15	
2.1. İNTİHAR OLGUSUNUN TANIMI.....	15

2.2. DURKHEİM'DA İNTİHAR OLGUSUNA BAKIŞ.....	16
2.3. BUTLER'İN TOPLUMSAL CİNSİYET ANALİZİ.....	18
2.4. FOUCAULT'UN BEDEN, BİYO-İKTİDAR VE CİNSİYETİN İNŞASI.20	
2.4.1. Biyo-iktidar Bağlamında Cinsiyetin İnşası	23
2.5. TRANSSEKSÜEL BİREYLERİ MERKEZE ALAN ÇALIŞMALAR.....	25

BÖLÜM 3. TRANS, TRANS GEÇİŞ SÜRECİ VE TRANSSEKSÜELLİK.....	29
3.1. LİTERATÜRDE ‘TRANS’ KAVRAMININ KULLANIMLARI.....	29
3.2. TIP DİLİNDE CİNSEL KİMLİK BOZUKLUĞUNUN TANI KRİTERLER VE TRANSSEKSÜELLİKLE İLGİLİ KAVRAMLARIN TANIMLANMASI.	30
3.3. TRANSSEKSÜELİTENİN TARİHİ.....	33
3.4. TRANS GEÇİŞ SÜRECİNDE TIBBİ UYGULAMALAR.....	34
3.4.1. Hormon Kullanımı.....	34
3.4.2. Trans Geçiş Cerrahisi.....	35
3.4.3. Transseksüel Erkeklerde Trans Geçiş Cerrahisi.....	36
3.4.4. Transseksüel Kadınlarda Trans Geçiş Cerrahisi.....	36
3.5. HUKUKTA TRANS GEÇİŞ SÜRECİNE İLİŞKİN YASALAR VE TRANSSEKSÜELİTE KONUSU.....	37
BÖLÜM 4. AYRIMCILIK, HOMOFOBİ-TRANSFOBİ VE NEFRET SÖYLEMİ.....	40
4.1. ‘TRANSFOBİ VE HOMOFOBİ ÜZERİNDEN DIŞLAMA.....	41
4.2. NEFRET SÖYLEMİ	46
BÖLÜM 5. ARAŞTIRMA VERİLERİN ANALİZİ.....	48
5.1. KATILIMCILARIN SOSYO-DEMOGRAFİK VE SOSYO EKONOMİK DURUMU.....	48
5.2. KİMLİK ARAYIŞI.....	53
5.3. İNTİHARI DÜŞÜNDÜREN NEDENLER, İNTİHARA TEŞEBBÜS YOLLARI.....	54
5.4. TRANS BİREYLERİN YAŞAMLA BAŞETME YOLLARI.....	58
5.4.1 Trans Bireylerin Eğitim Deneyimleri.....	58
5.4.2 Aile ve Partner İlişkileri.....	60
5.4.3. Coming-Out (Açılma Süreçleri) ve ‘Vazgeçirme Çabaları’.....	62
5.4.4 Cinsel Yönelim ve Trans Kimliği Algıları.....	66
5.4.5. Trans Bireylerin İdeal Kadınlık ve İdeal Erkeklik Algıları.....	68
5.5. GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİ VE ENDİŞELER.....	70

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	74
KAYNAKÇA.....	83
EK- 1 MÜLAKAT SORULARI.....	92
EK- 2 TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU.....	94
EK – 3 ETİK KURUL MUAFİYET FORMU.....	95

ÇEVİRİLER

Coming Out:	Açılma
Gender:	Toplumsal Cinsiyet
Gender identity:	Cinsiyet Kimliği/Cins Kimliği
Gender Identity Disorder:	Cinsel Kimlik Bozukluğu
Gender Dysphoria	Cinsiyet Hoşnutsuzluğu
Sex:	Cins, Biyolojik Cinsiyet, Cinsiyet
Sexual:	Cinsel
Sexual identity:	Cinsel Kimlik

KISALTMALAR LİSTESİ

LGBTİQ:	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel İnterseks, Queer
Akt.:	Aktaran
Bknz.:	Bakınız
DSM-IV-TR	Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması El Kitabı 4.Basım
TMK	Türk Medeni Kanunu
Trans Birey	Kişinin kendini doğuştan gelen biyolojik özelliklerinin gereklilikleri içerisinde göremeyerek karşıt cinsiyetin özelliklerini taşıması

GİRİŞ

Daha anne karnındayken biyolojik cinsiyeti belirlenen kız ve oğlan çocuklarının rolleri toplum tarafından inşa edilmektedir. Toplum, biyolojik cinsiyet üzerinden kadın ve erkeği birbirinden farklı kılarak onlara kadınsı ve erkeksi roller, sorumluluklar ve davranış biçimleri yüklemekte ve bu farklı rolleri yerine getirmeleri istemektedir. Bu roller içerisinde erkeğe hegemonik erkeklik (Connell, 1998, s.245) modeli çerçevesinde güçlü olması aşılır, kadını, ailesini koruyup kollayan rolü öğretilir. Kadın ise duygularıyla ön planda olan ve erkeğin gücüne muhtaç olup korunup kullanılması gereken biri olarak Foucault'un (2011, s.62) kavramıyla, kendini özneleştirmeye çalışır. Böyle bir ilişkinin eşitlikçi olmayıp hiyerarşik bir yapıya sahip olduğu da aşıkardır. Kadın bu hiyerarşide ezilen erkek ise üstün olandır. Erkek esas, kadın ise erkeğin ötekisi olarak toplumsal cinsiyet düzeninde yerini almaktadır. Böylelikle sembolik şiddet üzerinden sembolik düzen (Bourdieu, 2014, s.33-34) erkek egemenliğine dayalı olarak inşa edilir.

Yerleşik kültür, sadece kadın ve erkek üzerinden tanımlanan toplumsal cinsiyet rolleri üçüncü bir cinsiyeti kabullenmez ve ona kendi sembolik düzeninde bir yer vermek istemez. Ataerkil kültürün toplumsal cinsiyet düzeni, kendi istikrarını heteroseksüel bedenler üzerinden kurmaktadır. Bu noktada trans bireyler ikili toplumsal cinsiyet düzeninin dışında kalmakta ve bir anlamda ötekileştirilmektedir.

Konu üzerine sınırlı ölçüde çalışmalar yapılmıştır ve bu çalışmaların sonuçları, trans bireylerin toplumsal cinsiyet düzeninin dışında olarak hayatlarının her alanında baskıya maruz kalmakta olduğunu ortaya koymuştur (Öz, 2009; Güngör, 2011; Şeker, 2013; Özcan, 2014; Selek, 2014). Bu baskılar trans bireylerin; aile, eğitim, barınma, sağlık ve çalışma hayatları boyunca mücadele etmelerini gerektirmekte bunun için ya rol yaparak onlara atfedilmiş cinsiyet rollerini oynamakta ya da bütün bunların ağırlığına dayanamayıp dışlanmayı göze alarak yaşamakta olduklarını göstermektedir. Toplum tarafından genel olarak homofobik ve nefret söylemine maruz kalan ve bunlarla mücadele etmekte zorlanan trans bireyler, çeşitli sorunlar yaşadıkları için zaman zaman intihara eğilimli hale gelmektedirler. Bu bağlamda trans bireylerin hegemonik erkeklik söylemi ile nasıl baş ettiği ve baş ederken nasıl bir mücadele şekli geliştirdiklerini

anlamaya yönelik olan bu çalışma öznenin deneyimlerinin ve anlamlandırmasının önemi üzerinden nitel araştırma kapsamında yürütülmüştür. Bu çalışma, trans bireylerle derinlemesine görüşmeler aracılığıyla sürdürülmüştür. Yaklaşık olarak 9 ay onlarla birlikte yaşamlarına katılarak gözlem yapılmıştır. Bu çalışmada trans bireylerin yaşadığı zorlukları anlamak ve doğru bir şekilde aktarabilmek için onlarla gerektiğinde bütün gün birlikte geçirilmiş ve mücadelelerine dahil olmak için büyük bir çaba sarf edilmiştir. Bu nedenle katılımcı gözlemci olarak bulunduğum trans bireyler arasında, birçok olayı yerinde inceleme fırsatı buldum. Ayrıca araştırma, “bilginin ortak inşası” anlayışı ile oluşturulmuştur. Bu doğrultu da trans bireylerin yaşama mücadele etmede kullanılan yöntemler de bu inşa sürecine dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmeler ve ana problem çerçevesinde hazırlanan yarı yapılandırılmış sorular temel alınarak veriler toplanmıştır.

Tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Trans bireyleri merkeze alan araştırmanın birinci bölümünde çalışmanın konusu, amacı, önemi, yöntemine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Yöntem kısmında araştırma modeli, araştırma sahası ve grubunun özellikleri, araştırmanın veri toplama tekniği ve aracı, saha araştırmasının nasıl yürütüldüğü ve verilerin çözümlenmesi ve işlenmesi ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

Kavramsal ve kuramsal tartışmaların yer aldığı ikinci bölümde ise Durkheim’ın İntihar Kuramı, Butler’in Toplumsal Cinsiyet Analizi ve Foucault’un Beden, Biyo-iktidar ve Öznenin inşası kuramı üzerinden farklı cinsel yönelime sahip bireylerin durumları ortaya konulmuştur. Aynı zamanda bu konu ile yapılmış olan Dünya’da ve Türkiye’deki araştırmalar yer almaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümü cinsel kimlik ve transseksüellikle ilgili genel bilgilere ayrılmıştır. Bu bölümde transseksüellikle ilgili kavramların tanımlanması, transseksüelite’nin tarihi, transseksüellerin cinsiyet değişikliğinde tıbbi uygulamaların neler olduğu ve hukukta cinsiyet geçişi ile ilgili önemli konulara değinilmiş ayrıca bu konuda yapılan literatüre yönelik çalışmalar özetlenmiştir.

Ayrımcılık, Homofobi-Transfobi ve Nefret Söylemine ayrılmış dördüncü bölümde ise trans bireylere yönelik dışlama pratiklerinden bahsedilmektedir. Trans bireylerin intihar girişiminde bulunmalarında bu faktörlerin ne derecede etken olduğu sorgulanmaktadır.

Çalışmanın beşinci bölümü araştırma verilerinin analizine ayrılmıştır. Bu bölümde kendi kimliklerinin farkına varma ve coming-out (açılma süreçleri) ve “normal”e döndürme çabaları ve bu dönemde yaşanan kendini kabullendirme çabaları, trans bireylerin eğitim deneyimleri, yaşadıkları ayrımcılık sonucu içe kapanmaları, intiharı düşündüren nedenler, ekonomik durumları, bireylerin ideal kadınlık ve erkeklik algıları, geleceğe yönelik beklenti ve endişeleri tartışılmaktadır.

Çalışmanın sonuç kısmında ise araştırmaya ilişkin genel bir değerlendirme ve tartışma yapılarak öneriler sunulmuştur.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE METODU

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

İkili cinsiyet düzeni kadın ve erkek üzerinden işlemektedir. Laure'e göre (2009, s.15) bu iki kategorinin arasında veya dışında yaşanabilir bir ara alan var mı, sorusu alan çalışmalarında sıklıkla dile getirilmektedir. Murat Laure'nin (2009: 15) 'üçüncü cins' olarak adlandırdığı transseksüel bireyler, onun da belirttiği gibi farklı cinsel yönelimli bireyler olarak "bir ara-alan" da var olmaya çalışmaktadırlar. Heteroseksüel ataerkil yapının istediği gibi 'tam olarak kadın' ya da 'tam anlamıyla erkek' olmak uğruna verilen mücadeleler, kendini ilk önce kendisine, daha sonra ailesine ve çevresine anlatmaya ve kabullendirmeye çabalayan bu 'üçüncü cinsler'in mücadelesine ayna tutmayı hedefleyen bu çalışma, yaşamının herhangi bir döneminde intihar girişiminde bulunan trans bireyleri merkeze almıştır.

Transseksüel bireyler arasında tamamlanmış intihar oranlarını ya da intihar girişiminde bulunma oranlarını tam olarak bilmemiz mümkün olmamaktadır. Transseksüel bireyler erken yaşlardan itibaren onlara biçilmiş ve onlardan beklenen cinsiyete göre cinsel kimlik rolleri ya da davranışlarıyla uyumlu olmayan davranışlar sergileyebilirler. Ayrımcılık ve transfobik davranışlarla karşılaşma ve kendi içselleştirdikleri transfobi, özellikle kendi biyolojik cinsiyetleri ile uyumlu bir şekilde davranmaları beklenen ergenlik öncesi ve ergenlik döneminde belirgin hale gelmektedir. Ergenliğe kadar birçok çocuk gibi trans bireyler de kendilerini belirli cinsiyet kalıplarına sokmayarak sanki 'cinsiyetsizmiş' gibi yaşamaktadırlar. Ergenlikle birlikte başlanan fiziksel değişimler trans bireyler üzerinde çok farklı etkiler göstermekle birlikte onların kendilerini herkesten saklayarak 'anormal durumu' başkalarına belli etmeme çabaları başlamaktadır. Bu ve benzeri durumlar ise trans bireylerde umutsuzluğa, daha sonra umutsuzluğun getirdiği depresyona, sosyal izolasyona, kendini dünyada yalnız hissetmeye ve sonuçta da intihar için risk faktörleri oluşturmaya sebep olmaktadır.

Cinsiyet sisteminin kadın ve erkek üzerinde kurulması trans bireylerin ait hissettikleri bedene kavuşup, o cinsiyete geçmeleri için cinsiyet değişikliğini zorunlu bir hale getirmiştir. Çünkü heteronormatif bir düzenin ‘vajinaya sahip bir erkek’ ya da ‘penise sahip bir kadın’ı bağrına basması çok da kolay değildir. Trans bireylerin varlığı bile heteronormatif düzene tehdit oluşturduğu için cinsiyet değişikliği sürecine başlamadan hayatlarını oldukları gibi devam etmelerinde büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Diğer bir ifade ile trans bireyler biyo-iktidarın kurduğu heteronormatif düzende düzensizlik yaratmamak adına cinsiyet değişikliğini ister hale gelmekte ve Foucault’un özneleştirme sürecine katılmaktadırlar.

Toplumda yaşanan olumsuz süreçler karşısında bir düzenleme olarak görülen cinsiyet değişikliği için çıkarılan hukuksal yasalar yıllar içerisinde değişikliklere uğramıştır. Bireyin cinsiyet değişikliği yasasından faydalanması için on sekiz yaşını doldurmuş olması, evli olmaması, transseksüel yapıda olup üreme yeteneğinden yoksun olması şartları aranmaktadır. Burada vurgulanması gereken husus ‘üreme yeteneğinden yoksun olma’ şartının kimileri tarafından gerekli görülüp kimileri tarafından da tartışma konusu yapılmasıdır. Aslında yasada olan bu maddelerin varlığı sonuç itibari ile heteroseksüel düzenin ‘düzeni bozmaya çalışan’ transseksüel bireyleri kendi sistemine adapte etmek anlamına gelmektedir.

Cinsiyet geçiş süreci, trans bireyler için çok sancılı geçmektedir. İster maddi, isterse de manevi açıdan zorlanan bireyler, ameliyat, psikolojik süreç, isim değişikliği, cinsiyet değişikliği gibi tüm aşamaları sırası ile hastane ve adliye arasında gidip gelerek başvurularını yapmaları gerekmektedir. Trans bireyler sürece başlamak için ilk önce yaşadıkları şehirde bulunan eğitim ve araştırma hastanesine giderek başvuru yapmaktadırlar. Bununla başlanan süreci psikolojik süreç takip etmektedir. En az bir buçuk yıl süre ile kişi hastanenin psikiyatrları tarafından izlenip ayda bir defa görüşmelere giderek hayatından, günlük yaşamından bahsetmektedir. Bireyin bu süreci rahat bir şekilde sonlandırması için bu görüşmelere düzenli katılması gerekmektedir. Bu zaman zarfında tek bir psikiyatrla yeterli kalınmayıp birkaç ayda bir değiştirilerek kişi yeni psikiyatrla sevk edilmektedir. Ancak bu süreci izleyen doktorun, onayı üzerine onayladığı kişi için psikolog ve psikiyatrlardan oluşan bir heyet toplanmakta ve trans birey heyete çıkarak kendi hayatından, hissettiklerinden, yaşadığı zorluklardan yeniden bahsederek sorulan sorulara cevap vermektedir. Kendini ifade şekli burada çok

önemlidir. Çünkü ilk heyetten transseksüel yapıda olduğu ‘kanıtlanamayan’ bireyler daha sonra ikinci heyete çıkmak zorunda kalmaktadırlar.

Doktorların, cinsiyet dönüştürme kararı verirken iki temel sorumluluğu vardır. Yüksel’in (2009, s.391) belirttiği gibi ilk sorumluluk kişiyi tanımak, durumunu ve gereksinimlerini saptamak ve ikincisi ise transseksüel olduğuna karar verilmişse (tanı konulmuşsa) tıbbi ve psikolojik gerekenler (tedaviyi) için yönlendirmektir.

Kişinin hormon kullanımına heyetin kararıyla izin verilmektedir. Hormon tedavisinin asıl amacı bireyin hissettiği cinsiyete ait birçok özelliğin ona kazandırılmasıdır. Trans kadınlara verilen hormon onlarda meme büyümesine, trans erkeklerde ise sakal, bıyık gibi kıllanmaya, omuzlarda genişlemeye ve erkek tipi görüntüye yardımcı olmaktadır. Trans birey, hormon sürecine başlaması için endokrinoloji uzmanına yönlendirilmektedir. Bireye hormonun etkileri (ister ruhsal, isterse de fiziksel görüntü) anlatılmakta, yan etkileri ile ilgili detaylı bilgilendirme sağlanmaktadır. Tüm bu süreçler aslında yeniden vurgulamak gerekirse, Foucault’un trans bireyler açısından sancılı bir özneleştirme sürecine dahil oldukları anlamına gelmektedir. Çalışmamız açısından trans bireylerin ameliyatı bir mücadele yolu olarak tercih etmeleri ve topluma dahil olmaları için bu yola başvurmaları aynı zamanda iktidarın özneleştirmesinin bir sonucu olarak görülmektedir.

Trans bireylerin bedenlerinde hormon kullanımından dolayı bir çok değişiklikler başlamakta ve sıra bireylerin beklediği ameliyat aşamasına gelmektedir. Günümüzde ameliyat seçeneği için devlet ve özel hastaneler mevcuttur. Ama ameliyatını devlet hastanesinde yaptırmak isteyen bireyin öncelikle yapması gereken başka aşamalar mevcuttur. İlk önce mahkemeye ‘ameliyat izni’ için başvuru yapan birey, daha sonra üç ruh sağlığı uzmanının kontrolünden geçmeli ve ‘bahsi geçen ameliyatın estetik amaç taşımadığını, kişinin ister bedensel, isterse de ruhsal sağlığı açısından gerekli olduğunu belirten raporu alması gerekmektedir. Bütün bu aşamalardan sonra kişinin ameliyatı bir devlet hastanesinde gerçekleştirilebilir. Fakat bu birçok trans birey tarafından tercih edilmemektedir. Çünkü hem sıranın çok geç gelmesi açısından, hem birçok devlet hastanesinde üç uzman doktorun bulunmamasından, hem de devlet hastanelerinde yapılan ameliyatların görüntü ve hijyen açısından kötü olması bakımından kişileri bu seçenekten uzaklaştırmaktadır.

Bu sorunlar dikkate alınarak bu çalışmada; trans bireylerin içinde buldukları toplum ya da grupta karşılaştıkları transfobik ve nefret söylemi gibi problemlerle nasıl başa çıktıkları daha doğrusu nasıl bir mücadele geliştirdikleri sorgulanmakta ve bu durumu yaşayan her bir trans bireyin deneyimlerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Medyada sıklıkla dile getirilen trans cinayetleri, trans intiharları, translara karşı şiddet haberleri bir yönü ile transları incitirken öteki yönü ile heteroseksist toplumsal cinsiyet düzenine uygun davranışların sağlanmasına vurgu yapmaktadır. Bu çalışma '*bizler de yaşlanarak ölmek istiyoruz*' diyen trans bireylerin intihar etme düşüncesinin altında yatan nedenlerin ne olduğu, onları bu eyleme sevk eden, 'çıkış yolu'nu tartışıp intihar teşebbüsünde bulunan ya da teşebbüsünden kurtulan sonraki dönemlerde hayatlarını ne şekilde devam ettirdikleri, ataerkil ve heteroseksüel toplumla nasıl mücadele ettikleri çalışmada sorgulamaktadır.

Trans bireylerin yaşamlarını sürdürme bilmeleri için çalıştıkları yerlerde cinsiyet kimliklerini gizlemeleri bir türlü mücadele şeklidir. Öz ve Göregenli'nin (2016) yaptığı çalışma bunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. 20 (yirmi) kamu çalışanı ile yapılan çalışmada LGBTİ'den sadece biri cinsel kimliğini doğrudan, hiç kimseden çekinmeden ortaya koyabildiğini belirtmektedir. Bu oran kamu sektöründe cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim bakımından açık olma oranının çok düşük olduğunu açıkça göstermektedir.

Çoğu trans birey için zorlaşan bu durum onları çevresinden uzaklaştırmaya, yalnızlaştırmaya sevk etmekte ve çoğu trans birey, çıkış yolu olarak intiharı seçmektedir. Kendi kimliklerini nasıl anlamlandırdıkları, nefret söylemini nasıl aştıkları ve ötekileştirme ile nasıl baş ettikleri bu çalışmanın başka bir sorun alanını oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın ana sorunsalı şudur: Trans bireyler ataerkil ve heteroseksit cinsiyet düzeninde kendilerini var edebilmek için toplum tarafından yüklenilen kalıp yargılardan dolayı yaşadıkları sorunların neler olduğunu bu sorunla nasıl baş ettikleri ya da baş edemeyip onları intihara teşebbüs ettiren nedenlerin neler olduğu sorusuna Foucault'un özneleştirme kavramı üzerinden cevap aranmaktadır. Bu ana problemin alt problemleri ise şunlardır:

1. Trans bireylerin içinde buldukları toplumun cinsiyet rejiminde intihar girişiminde bulunma nedenleri nelerdir?

2. Trans bireylerin bir yandan heteroseksüel düzene karşı mücadele edip diğer yandan da ‘kadınlık’ ve ‘erkeklik’ rütüellerini tekrarlayarak Butler’in “performatif” kavramı ile açıkladığı heteroseksüel düzeni, yaşadıkları büyük sıkıntılara rağmen tekrar ve tekrar nasıl pekiştirmektedirler?
3. Cinsiyet değiştiremeyen veya cinsiyet geçiş sürecine başlamayan trans bireyler kendilerini toplumda nasıl var etmektedirler ya da mücadele vermektedirler?
4. Tıbbi ve hukuki süreçlerde trans bireylerin gerek bürokratik gerekse sosyal anlamda yaşadığı zorluk ve sıkıntılar nelerdir?
5. Bu süreçte trans bireylerin deneyimledikleri pratiklerin nelerdir ve gelecekte neler beklemektedirler?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, heteroseksist cinsiyet düzeninde trans bireylerin ne türden sorunlar yaşadıkları, onları intihar girişiminde bulunmaya sevk eden nedenlerin neler olduğunu ve bu sorunla nasıl baş ettiklerini kendi deneyimlerinden yola çıkarak tespit etmektir.

Bu noktada tez, homofobik ve nefret söylemleri karşısında ikincilleştirilen, ötekileştirilen trans bireylerin deneyimledikleri pratiklerin bu cinsel yönelime sahip diğer bireyler tarafından dinlenerek yalnız olmadıkları, *bir tek ben böyle değilmişim*, duygusunu yaşatmayı da hedeflemektedir.

Bunun yanı sıra, trans kadın ve trans erkeklerin geçiş süreçlerine dair temel ve doğru bilgiye sahip olmaları da çok önemlidir. Çünkü bu konudaki bilgi kirliliği trans bireylerde umutsuzluğa, mutsuzluğa, bu da dolaylı olarak kendini toplumdan soyutlayarak içine kapanmaya, birçok hallerde ise intihara teşebbüs etmeye yol açmaktadır. Bu tez belki transların sorunlarına parmak bastığı için ve kendi yaşadıkları sorunları açığa çıkarmaya çalıştığı için okuyucularda bir duyarlılık oluşturmayı da amaçlamaktadır.

Cinsiyet kimliği ve biyolojik cinsiyeti örtüşmeyen kişilerin bedensel cinsiyet özelliklerinden ve bu cinsiyet rolüyle ilgili beklentilerden duyduğu rahatsızlık cinsiyetinden hoşnutsuzluk (gender dysphoria) olarak adlandırılır. (World Health Organisation; 1992). Cinsel yönelim ya da cinsel kimlikle ilgili kuşku, çatışma ya da

uyum sorunlarının intihar ya da intihar girişimlerine yatkınlık yaratan faktörler olarak literatürde nadiren vurgulanmış olması dikkate değerdir. Transseksüel bireylerin mücadele etmek zorunda kaldığı ayrımcılık ve damgalanma da intihar riskini arttırabilmektedir. Ölümle sonuçlanan intihar istatistikleri tüm dünyada intihar eden bireylerin cinsel kimliklerinden bahsetmeden kadın ve erkek olarak belirtilmektedir. (M. Plöderl, R. Fartacek; 2009. Akt. Ş.Yüksel ve diğerleri, 2017, s.29). dolayısıyla farklı cinsel yönelimli bireylerin hayatının sona ermesinde bile cinsel yöneliminin ciddiye alınması bu bireyleri örselemekte ve mücadele etmelerinde daha radikal uygulamalara başvurabilmektedirler. Bu anlamda tezin akademik anlamda literatürde bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3.ARAŞTIRMANIN METODU

1.3.1. Katılımcıların Belirlenmesi

Çalışmaya katılanları, intihar girişiminde bulunan trans kadınlar ve trans erkekler oluşturmaktadır. Bu çalışma transseksüellerin yoğun olarak yaşadığı Ankara, İzmir, İstanbul'un yanı sıra, Adana, Trabzon ve Muğla'da yaşayan yirmi transseksüel birey ile gerçekleştirilerek onlardan sadece intihar girişiminde bulunan 12'si merkeze alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca verilere; görüşülen transseksüel bireylerin sosyal çevreyle ilişkilerini ve davranışlarını buldukları "doğal" ortamda betimleyerek etnografik gözlem yoluyla ulaşılmış ve bu konuda saha notları tutulmuştur. Dolayısıyla amaçlı seçim çerçevesinde anahtar lider ve sosyal medya aracılığı ile katılımcılara ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın güçlükleri ise araştırmanın öznesi olan transseksüel bireylere erişim konusunda olmuştur. Görüşmecilere erişebilmesi, transseksüel bireylerin görünürlüğüne bağlı olduğu için, kimliğini gizlemeyen transseksüel bireylerin yanı sıra kimliğini gizleyen transseksüel bireylerle de görüşmeler yapılmıştır. Belirtmek isterim ki, trans erkeklere ulaşmak trans kadınlara ulaşmaktan çok daha kolay olmuştur.. Görüşmelere İzmir'de yaşayan ve sosyal medya aracılığıyla tanıştığım trans erkek Lodos ile irtibata geçerek başladım. Daha sonra ikamet ettiğim Ankara'dan tez çalışmamı daha iyi yürütebilmek ve gözlemlemek adına İzmir'e taşındım. Lodos İzmir'deki görüşmecilerle

irtibata geçmemi sağlayarak, görüşmeler sırasında dikkat etmem gereken hususlardan bahsettiğinde ise alan çalışmasının kolay olmayacağını anladım. Göz ardı etmemem gereken “güven” konusu vardı. Bana güvenmelerini sağlamak ve kendilerinin çalışmam için bir nesne olmadıklarını hissettirmem en önemli adımlardan biriydi, aksi takdirde görüşmeler ilk soruda bitebilirdi. Diğer insanların güvenini kazanmak trans bireylerin güvenini kazanmaktan çok daha kolaydır. Çünkü siz ne kadar toplumdaki önyargılardan sıyrıldığınızı sanıp karşınızdakine güven verdiğinizi düşünseniz bile, karşınızdaki toplumun birçok alanında dışlanan, baskılanan, hiçbir şekilde kabul görmeyip inkar edilenlerdence “güven” konusunda daha temkinli davranmak zorundasınızdır. Çalışmaya başlarken çevremde çoğu kişi transseksüellere karşı dikkatli olmamı, evlerine yalnız gitmememi, evime davet etmememi söyleyerek defalarca ‘başka konu mu kalmadı çalışacak’ diye beni konumdan caydırmaya çalıştılar, hatta etrafımda saygın bir işadamı olarak tanınan bir kişi de bana ‘başka bir konu seçseydin eğitim bursu konusunda sana yardımcı olurdum’ diyerek onlara güvenmemem gerektiği konusunda uyarılarda bulundu. Ben ise onların güvenini nasıl kazanabileceğimi düşünmekteydim. Çünkü çalışmada sorun sadece “doğru” yöntemi kullanmak değildi, araştırmanın öznesini oluşturan görüşmecilerin sözlerini açığa çıkarmak, araştırmaya katmak, bununla birlikte görüşmecilerin söylemlerinin nesnellliğini, hesap verebilirliğini koruyabilmek için araştırmanın yöntemi kadar görüşmeciyi kurduğunuz ilişkinin güvene dayanması da oldukça önemlidir.

Ötekileştirilen kimlikler olarak transseksüel bireylerin ele alındığı ve alan çalışmasının yapıldığı diğer bir odak noktası ise alan çalışmasına katılan görüşmeciler ile ilgilidir. Bu anlamda Türkiye’de yaşayan transseksüel bireylerin; günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları ve ayrımcılıkları, aile ve sosyal çevreleriyle ilişkileri, yaşamlarını kazanma şekilleri, geleceğe dair beklentileri aktarılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma heteroseksüel sistemin ikili cinsiyet ayrımını sabitleyen kalın duvarlarını çatlatmaya çalışan trans bireylerin deneyimlerinden, yaşamla baş etme stratejilerinden oluşmaktadır. Türkiye’nin yukarıda belirtilen farklı şehirlerinden, farklı etnik, ekonomik ve sosyal alanlarından gelen on iki trans bireylerin aile, eğitim, sağlık, hormon kullanımı, trans geçiş ameliyatları, hukuki süreçleri ve gündelik hayatlarında önlerine gelen engeller ve onlarla mücadele stratejilerine dair deneyimlerini içermektedir.

İntihar girişiminde bulunan trans bireylerin yaşamla baş etme stratejilerini anlamak üzere yapılan bu çalışma iki esas düzlem etrafında yapılandırılmıştır. Birinci düzlemi, intihar girişiminde bulunan trans bireylerin intihara karar verme süreçleri, bu sürecin temelinde yatan ataerkil toplumun transfobik davranışları ve ayrımcılığın getirdiği kendini toplumdan soyutlama halleri yer almıştır. İkinci düzlemde ise tüm bunlara karşı bireylerin yaşamla baş etme yolları, günlük hayatları, kendilerinin geliştirdikleri koruyucu kalkan işlevini gören yaşamsal pratiklerden elde ettikleri direnç yolları tartışılmaktadır. Bu bağlamda, trans bireylerin intihar teşebbüsüne giden süreci, koşulları ve eylemin anlamını ve daha sonra hayatını ne şekilde etkilediğini keşfetmenin gerekliliği, araştırma yöntemini nitel bir desen olarak belirlemiştir. Özne olarak trans bireylerin bizzat kendi yaşamlarına dair anlamlandırmaları ve deneyimleri ve bu konuya ilişkin zengin veri elde etme durumu çalışmanın nitel olmasını gerekli kılmıştır.

1.3.2. Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışma alan araştırması olup, nitel çalışma yoluyla veri toplanmıştır. On iki (12) katılımcı ile 53 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış soru formu aracılığı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ancak alan araştırmasına çıkmadan önce birçok teorik okuma yapılarak konu ile ilgili derinlemesine bilgi edinilmiştir. Okumaların içeriği genelde cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin yanı sıra cinsellik, beden, ayrımcılık ve transfobi, fuhuş ve seks işçiliği ve bu konudaki araştırmalar üzerine odaklanılmıştır. Alan araştırmasında araştırma öznelerine anahtar kişi ve sosyal medya aracılığıyla temas etme ve ulaşım görüşme yapma imkanı doğmuştur.

Yarı yapılandırılmış soru formu ile yapılan görüşmelerde; genel olarak çocuklukları, okul hayatları ve ergenlik dönemlerine tekabül eden “coming-out” (açılma süreçleri), cinsiyet kimliği algıları, kadınlık ve erkeklik tanımları, bedenleriyle kurdukları ilişki, aşk ve ilişki deneyimleri, fuhuş sektörü içinde seks işçiliği konumları, fuhuş, geçimlerini sürdürme çabaları, LGBTİ+ örgütleriyle olan bağları, transfobiye maruz kalışları ve onunla mücadeleleri, intihar girişiminde bulunmaları, onları bu girişime iten nedenleri, dışlanma, ayrımcılık sonucu bunlarla baş etme yollarını, özgüven ve benlik saygıları ve günlük yaşam pratiklerini açığa çıkarılması hedeflenmiştir. Yapılan

görüşmeler “anlatı analizi” tekniği kullanılarak, görüşmecilerin yaşam öykülerinden yola çıkarak sosyal dünya ile kurdukları bağ çerçevesinde öznel kimlik algıları anlaşılmasına çalışılmıştır. Öznel deneyimleri hedef alınarak inşacı bir yaklaşım kullanılmıştır. Görüşmeler genel olarak 55 dakika ile 2,5 (iki buçuk) saat sürmüştür.

Araştırma temelde, transseksüel bireylerin intihar girişiminde bulunma nedenleri ve baş etme yollarını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Buna bağlı olarak araştırmanın amacına uygun düşmeyecek ve çalışmayı belli kalıplara zorlayacak kavramlaştırmalardan kaçınmak için intihar ve toplumsal cinsiyete ilişkin teorik okumalar dışında, gerek dünyada gerekse Türkiye’de toplumsal, hukuki ve tıbbi psikolojik boyutlarıyla transseksüellerin durumuna ilişkin olarak farklı yaklaşımları ortaya koyan literatürü ise, hem araştırmaya başlamadan önce hem de araştırma sırasında görüşmelerin gerçekleştiği dönemde okudum. Böylelikle alana, transseksüelliğe ilişkin teori ve belli kalıplarla inmek yerine, intihar girişiminde bulunan transseksüellerin yaşadıkları ötekileştirilme durumu ve bunlarla baş etme yollarına dair soruların cevaplarını alanda aradım. Dolayısıyla gerek araştırmanın problemleri gerekse alandan elde edilen verilerle temalar oluşturulmuştur.

Bu çalışmada yaşanan sıkıntılar sadece görüşmecilere erişim konusunda değil aynı zamanda görüşmecilere erişim noktasında karşılaşılan güçlükler kadar birincil ve ikincil verilerin toplandığı kaynakların kısıtlı olması durumunda da yaşanmıştır.

Türkiye’de transseksüeller üzerine yapılmış kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Ankara’da ve İzmir’de bulunan kütüphaneler ise konuyla ilgili Türkçe ve yabancı kaynak arşivi bakımından oldukça kısıtlıdır. Konuyla ilgili son yıllarda artış gösteren gösteren süreli yayınlardan ise sıklıkla yararlanılmıştır.

1.3.3. Sahaya Dair

Büyük bir heyecanla başlayan görüşmeler 2018 yılı içerisinde; Ocak, Şubat, Mart, Nisan aylarında gerçekleştirildi. Görüşmeler genel olarak görüşmecilerin ve benim evimde, diğer hallerde ise kafelerde yapıldı. Görüşmelerin en kısası elli beş (55), en uzununu ise iki buçuk (2.5) saat sürdü. Bu süre, görüşmecilerin soruların cevaplarına verdiği uzunluğuna ve soru karşısında hatırladıkları başlarından geçen olayların anlatımına göre değişti. Görüşmeler esnasında, görüşmecilerin isteklerine bağlı olarak

kimi birey kendi seçtikleri isimlerle çalışmada yer almak istediklerini belirtmiş, kimileri de isim konusunu benim seçmemi istemişlerdir. Her görüşme öncesinde görüşmeciye; kendimden kısaca bahsederek, görüşmeciye; çalışmanın kapsamına, soruların içeriğine, görüşmelerin nerelerde kullanılacağına ilişkin olarak bilgilendirdim. Görüşmecilerden sadece biri ses kayıt cihazının kullanılmasına müsaade etmedi. Çoğu zaman ses kayıt cihazının varlığı unutulmuş görüşmeler sohbet havasında gerçekleşti. Hatta bir trans erkekle yaptığım görüşme sırasında arkadaşı başka bir trans erkek yanımıza geldi, görüşmeye katılmak istemediğini, soruları hayatından daha karmaşık bulunduğunu söyleyerek itiraz etti. Daha sonra fikrini değiştirerek katkıda bulunmak istediğini söyleyerek mülakata katıldı. Görüşme sonuna kadar sadece bu kadar mı, demesi ve çok keyif aldığını bildirmesi ayrı bir mutlu etmişti beni.

Egemen yapıya mensup heteroseksüel bir kadın olarak bu çalışmada tek derdim onları anlamaktı. Bunun için onların yaşamlarının içine girmem, yaşadıkları zorluklarda yanlarında olmam, onları inciten, hatırlamak istemedikleri olayları hatırlatmam, bu konularda sorular sorup hem onlar için durumu daha da hafifletmek hem de anlam dünyalarına inmem gerekiyordu. Bazen gerçekten kendimize bile söylemek istemediğimiz, kendimizden dahi sakındığımız şeyleri sözcüklere döktüğümüzde ne kadar hafiflediğimizi aslında bu kadar içimize atmamamız gerektiğini anlıyoruz. Bu yüzden tepkili oldukları konularda konuşmam gerektiğinin farkındaydım.

İster çalışma öncesi teorik okumalarda isterse de mülakatlar sırasında hep sorguladığım şeyler olmuştur. Transseksüel bireyleri merak etmemin nedeni nedir ve en önemlisi bu arayış neyi anlamaya yöneliktir? Sadece farklılık uğruna ya da hayata farklı pencerelerden bakmak için mi? Hayatımıza kazınan ikili cinsiyet kalıpları dışında bir gerçeği mi arıyorum? Araştırma sonucunda ortaya çıkan bilgi neyi ifade ediyor ve daha da önemlisi kime ne yarar sağlıyor? Bu soruların öncelikle yanıtlanması çalışmanın amacı açısından önemliydi. Söz konusu yanıtlar araştırmanın seyrinde ortaya çıkmaktadır.

Bu sorulara cevap arayışındayken sosyolog Pierre Bourdieu'nun, G. Flaubert'in bir cümlesinden yola çıkarak söylediği o cümleyi okudum: "birçok hayatın içine girmek istiyordum, yani her hayatın içinde o hayatı yaşayanlarla söyleşmek, konuşmak ve öznellikleri arasında ilişki kurmak" (Aktaran Akay, 1995, s.17). Bu isteği ise çalışmamın kahramanları olan trans bireyleri incitmeden, 'öteki kimlik'lerinin yükünü

az da olsa hafifleterek, onların yaşadıkları deneyim ve zorlukları çalışmam için malzeme haline getirmeden sunmak için araştırma süresince daima tezin amacını sürekli sorgulayarak, çalışmaya nereden ve nasıl baktığımın hesabını verdim.

Her açıdan benim için oldukça zorlu geçen ve hayata, yaşadığım çok 'önemli' saydığım aslında zerre kadar önemi olmayan olaylara bakış açımı son derece değiştiren, algımı genişleten bu araştırma; hayatımın her alanında kurduğum sosyal ilişkileri, okuduğum kitapları, yaşadığım olayları daha sorgulayıcı bakış açısıyla değerlendirmemi sağladı.

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1 İNTİHAR OLGUSUNUN TANIMI

İntihar, kişinin kendi kişiliğine yönelmiş bir saldırganlık ve yok etme eylemi olup bireyin hayatına kendi isteği doğrultusunda son vermesidir. Yani yaşamını sonlandırmaya karar veren bireyin kendince en etkili yöntemi seçerek, başka birinin buna engel olmasına müsaade etmeyecek şekilde kendini öldürmesi, hayatını sonlandırmasıdır. Kurbanın kendisi tarafından gerçekleştirilmiş, olumlu ya da olumsuz bir edimin, dolaylı ya da dolaysız sonucu olan her ölüm intihardır (Durkheim, 2013, s.3). Ama birey hala yaşıyor ise, eylemi ölümle sonuçlanmamış ise bu bir intihar girişimidir. Trans bireyler de hayatlarının birçok aşamasında çaresiz kalarak kendi sorunları ile baş etmede zorluk yaşadıkları dönemde sorunlarından kaçış yolu olarak intihara teşebbüs ederler.

Literatürde birçok intihar tanımına rastlamak mümkündür. Var olan sayısız tanımların belirlenmesinde intiharın tarifini yapan kişinin sahip olduğu meslek ve anlayış etkili olmuştur (İnce, 2007, s.24).

İngilizce’de ‘suicide’ anlamında kullanılan intihar kelimesi Latince’de ‘homicidium’ olarak tanımlanmaktadır. Kendini öldürmek anlamına gelen suicide, ‘sui’ ve ‘ceaderes’ sözcüklerinden türemiştir (Volant, 2005, s.24). Arapça’da ise ‘nahr’ kelimesinden gelen intihar sözcüğü kurban anlamını ifade etmektedir. Eski Yunanlılar ise intiharı tanımlarken daha mutlak ifadeler kullanmışlardır. Kendini öldürmek, “kendini katletmek” , “kendine şiddet uygulamak”, “aydınlığı terk etmek” gibi anlamlarda kullanmışlardır (Jamison, 2004, s. 40-41). İntihar konusuna sert bir yorum yapan Aristo intiharı, devlete karşı bir başkaldırı olarak yorumlamıştır (Özen, 1997, s.18). İnsanın sadece devlet için var olduğunu savunan Aristo’ya göre kişi kendi hayatını sonlandırmak gibi bir hakka sahip değildir.

2.2. DURKHEİM'DA İNTİHAR OLGUSUNA BAKIŞ

Literatürde intiharın birçok açıklaması yapılmıştır. Genelde bu açıklamalar daha çok psikolojik sebeplere vurgu yapmıştır. Durkheim'a göre, intihar kişisel bir eylem olması sebebi ile daha çok psikolojik bir analize yatkın gibi görünse de aslında sosyolojik bir olgudur. Bunun yanı sıra intiharı toplumsal bir olgu olarak değerlendiren Durkheim toplum ve birey arasındaki denge uyumunu ve bu uyumun bozulmasına hizmet edebilecek nedenleri araştırmıştır. Bundan yola çıkarak intiharı Durkheim'ın diğer toplumsal olgulara bakışı ile yorumlarsak toplumda belirli oranda intihar ve intihar girişimlerinin yaşanması normal, bu oranın üzerinde olanlar ise patolojik olarak açıklanabilir. İntihar bireyin kendi isteği ile başvurduğu bir olgu olsa da toplumsal nedenleri vardır. Durkheim da intihar analizinde intihara sürükleyen nedenlerin altında yatan toplumsal olguların olduğunu belirtmiştir. İntihar eğiliminin ortaya çıkmasına neden olan koşullar dini inanç, yaş, maddi durum, aile, kent yaşamı, savaş, medeni durumdur (Durkheim, 2013, s.12).

Durkheim intihar tiplerini bireylerin toplumla özdeşleşmesindeki aşırılık ya da yetersizlik, toplumun birey üzerindeki etkilerinin aşırı düzeyde olması ya da çok az olmasına göre ayırmıştır. Bu intihar tipleri dört kategoride ele alınır (Durkheim, 2013, s. 209, 210, 219, 245, 263).

- Bencil
- Anomik
- Özgeci
- Kaderci

Durkheim bencil ve anomik intihar tiplerini daha çok modern endüstriyel toplumlarda toplumsal ilişkilerin zayıf olması hali ile bağdaştırmaktadır. Bu durumda bireylerin toplumla yeteri derecede bütünleşmediği hallerde bencil intiharlar, toplumun ise bireylerin davranışlarını düzenlemede yetersiz kaldığı, etkisinin yeterli derecede olmadığı hallerde ise anomik intihar tipleri görülmektedir. Bireylerin toplumla bütünleşmemesi durumu kişilerin siyasal grup, aile ve din ile olan ilişkilerinin zayıflaması halleridir. Özetlersek, bencil intihar Durkheim'ın düşüncesine göre bireyin toplumdandan/gruptan soyutlanması durumunda yaşanmaktadır. Bu durumu trans bireyler üzerinden açıklarsak, trans bireyler de toplumla bütünleşemeyip 'öteki' durumunda kalmaktadırlar. Trans bireyler toplumun önemli unsuru olan aileden, sosyal çevreden

uzak kaldıklarında cinsiyet kimlikleri ile yaşadıkları kargaşada yalnız olduklarını düşündükleri için bu onları umutsuzluğa ve intihara sürüklemektedir.

Toplumun birey üzerindeki etkisi ve toplumdaki düzenleyici güçlerin zayıflaması sonucunda anomik intihar tipi yaşanmaktadır. Anomik intiharın artışı sadece bu nedenlerle sınırlı kalmayıp aynı zamanda ekonominin çok durağanlaştığı ya da hızlı ekonomik büyüme zamanlarında da ortaya çıkmaktadır. Bu durumların ortak noktası bir değişim sürecini yansıtmış olmasıdır.

Aşırı bir bireyselleşme intihara götürüyorsa, yetersiz bir bireyselleşme de aynı sonucu verir. İnsan toplumdan kopmuşsa kendini kolayca öldürebildiği gibi, toplumun içine iyice yerleşmişse de aynı edimi gerçekleştirebilir (Durkheim, 2013, s.212). Daha çok geleneksel toplumlarda görülen güçlü bağlılık, toplumsal bütünleşme düzenleyici normlarda aşırılık özgeci ve kaderci intiharı tetiklemektedir. Yani özgeci intihar toplumsal bütünleşmenin daha çok olduğu zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Grupla kendini özdeşleştirme, kendini grupla bir bütün olarak görme durumlarının varlığı intihar eğilimini tetiklemektedir.

Durkheim bencil ve özgeci intihar tipini şöyle karşılaştırmıştır:

‘Bencil üzgündür, çünkü dünyada bireyden başka gerçek olan hiçbir şey görmemektedir. Özgeci ise üzgündür, çünkü onun gözünde birey, tam tersine, her türlü gerçeklikten yoksun bırakılmıştır. İkisi de yaşamdan kopuktur. Birincisi, sarılabileceği herhangi bir amaç görmediği, kendini yararsız ve bir varlık nedeninden yoksun gördüğü için ikincisi de bir amacı olduğu, fakat bu amaç yaşamının dışında bulunduğundan dolayı, yaşam ona ulaşmada kendisine bir engel gibi geldiği için intihar etmektedir’ (Durkheim, 2013; s.222).

Grup kimliğinin ortaya çıkması bireylerin toplulukları ile olan ilişkilerinin çok sık olmasından kaynaklanmaktadır. Grup kimliğinin baskın olması bireyin gruba olan bağımlılığını artırır ve onlarda kendilerini gruptan daha değersiz oldukları fikri uyandırır. Bireyler grup adına ortak değerlerinin korunması için hayatlarını feda etme düşüncesine kapılırlar. İşte bu durumlarda insanın kendini öldürmesi, kendinde o hakkı görmesinde değil, bunun onun görevi olmasına dayanır (Durkheim, 2013, s.215).

Durkheim’ın üstünde çok durmadığı intihar tipi ise kaderci intihardır. Bu intihar tipinde bireyler kaderleri karşısında kendilerini güçsüz ve çaresiz hissederler ve grubun yoğun baskısı altında yaşarlar. Durkheim’a göre bir grup içindeki bireyler hayatlarını kontrol

edebilmek için gruptan ayrılma dışında yapabilecekleri hiçbir şey olmadığı duygusunu hissedecek düzeyde kendilerini ciddi bir kısıtlama içinde bulurlar. Bu kısıtlılık durumu Durkheim'a göre kaderci tipte intiharlara yol açmaktadır. Bu bakımdan kaderci intihar bireyselliğin baskı altında tutulduğu, toplumsal bağların güçlülüğünü yansıtmaktadır. Köleler arasında yaşanan intihar kaderci intihar tipine örnek olarak verilmektedir (Ritzer, 1992, s.16).

Durkheim'ın görüşlerini benimseyen ve birçok noktada da ondan ayrılan sosyolog Maurice Halbwachs'a göre, *intihar kurbanın kendisi tarafından kendini öldürmek niyetiyle gerçekleştirilen ve bir fedakarlık olmayan bir edimin sonucu olan her ölüm olayıdır* (Volant, 2005, s.21). İntihar ile ilgili düşüncelerini Durkheim'ın fikirlerinin etrafında geliştirmekle birlikte bazı aşamalarda onu eleştirmiştir. Halbwachs'a göre Durkheim psikolojik nedenleri göz ardı ederek intiharı sadece toplumsal nedenlere dayamıştır. O intihar konusunda psikolojik ve toplumsal nedenlerin birbirinden ayrılamayacağını savunmuştur. Halbwachs, bireylerin daha çok kendilerini toplumsal çevresinden uzaklaştıracak bir hadiseden sonra intihar ettikleri fikrini öne sürmüştür. Düşünürü göre öznelerin intiharlarının altında yatan nedenleri araştırırken onların toplumla iç içe geçmesini önleyen engellerin araştırılması gerekmektedir.

2.3. BUTLER'İN TOPLUMSAL CİNSİYET ANALİZİ

Judith Butler beden, cinsiyet, performatiflik, olumsalık, söylemsellik gibi toplumsal cinsiyet üzerine olan birçok tartışmaların odak noktası olan bu ikili karşıtlıkları esas almıştır.

Cinsiyet Belası kitabında Beauvoir'u eleştirmiş, onun 'kadın doğulmaz, kadın olunur' argümanının altında yatan cinsiyeti toplumsal cinsiyetten ayıran düşünceyi radikal bir şekilde eleştirmiştir. Butler'in belirtmek istediği bir inşa öncesi veya söylemsellik öncesi 'erkeklik' veya 'kadınlık' kategorisinin mevcut olmamasıdır. Yani onun iddiasına göre, toplumsal cinsiyetin kişiyi sarıp sarmalayan ve onu ete kemiğe büründürerek kimlik kazandıran, erkek ya da kadın yapan hazır, verili bir düzen mevcut değildir; dolayısıyla içine doğulan ve hazırda bekleyen sabit erkeklik ya da kadınlık kategorileri yoktur, ancak bu kimlikler bir inşa sürecidir, çünkü en başından beri, toplumsal cinsiyete sebep olduğu söylenen biyolojik cinsiyetlerin kendisi bile 'kurguya' dayanmaktadır (Butler, 2008, s.7).

Butler'in düşüncesine göre aslında cinsel hiyerarşi toplumsal cinsiyeti sadece üretmekle sınırlı kalmayıp hem de onu daha da pekiştirmektedir. O zaman bu hiyerarşi nedir ve kendini nasıl göstermektedir? Erkeği üst olarak görüp kadını erkeğin ötekisi olarak konumlandırır ve bununla da sınırlı kalmayarak heteroseksüel olmayanları da 'sistemin dışı'na iter. Bu egemenlikte ötekinin de ötekisi olan trans bireyler toplumsal hiyerarşinin en alt kademedede yerlerini alırlar.

Butler toplumsal cinsiyet kimliğinin toplumsal cinsiyet ifadelerinin gölgesinde yatmadığını, kimliğin 'dışavurumlar', 'ifadeler' tarafından 'performatif' olarak kurulduğunu öne sürmektedir. Aslında performatiflik kavramı anlamı ve içeriği ile birlikte Butler'de tam netlik kazanmayıp hala sorgulanmaktadır. Bunu düşünür şu şekilde ifade etmektedir; 'performatifliğin tam olarak ne olduğunu söylemek zor, çünkü performatiflik denen şeyin ne anlama geldiği konusunda kendi görüşlerim bile zamanla, çoğunlukla getirilen fevkalade eleştiriler sayesinde değişti' (Butler, 2008, s.19). Performatiflik kavramı bir hayli kompleks bir içeriğe sahip olmakla birlikte, en temel özelliği, tek seferlik bir edim olmayıp, tekerrür ve ritüel şeklinde var olageldiği, bir bakıma kültürel olarak sürdürülen zamansal bir araçtır (Butler, 2008, s.20).

Erkek veya kadın kimliğinin inşası, erkeğe ve kadına ait 'kabul görmüş' habitusa uygun konuşma şekilleri, giyim tarzı, düşünce tarzı, duygularını belli etme biçimleri, aşk ilişkileri vb. gibi yapıya uyacak şekilde davranış gerektirir; buradan yola çıkarak kendini 'erkek' veya 'kadın' olarak tanımlayan bir birey daima yukarıda belirtilen günlük yaşam şeklini harfiyen uygulamaya dikkat eder, 'erkek' veya 'kadın' olmanın gereken şeklini yapmak için sürekli 'kadınlık' ya da 'erkeklik' rituellerini tekrar etmek zorundadır. Yani bir performativite, beyan ettiğini üretme işlevine sahiptir. Performatifler, söylemsel birer edim olarak (performatif edimler tesirli olabilmek adına tekrarlılık göstermek zorundadır), bir söylemsel üretim mevkisi oluştururlar (Butler: 2014, s.45). Bu şekilde düşünürsek trans bireylerin cinsiyet inşa süreçleri kadınlık veya erkeklik normlarının performativite edilmesine karşılık gelmektedir. Aslında 'trans erkeklik' 'trans kadınlık' süreci toplumun düşüncesinde 'erkeklik ya da kadınlık belirtilerini' yok edip göstermediği kadar 'başarılı' diye nitelendirilerek, trans erkek kadınlıktan ayrıştığı kadar 'erkek' olmayı, trans kadın ise erkeklikten ayrışabildiği kadar 'kadın' olmayı hak etmektedir.

Tekrara dayalı varoluş üzerine kurulan heteronormatif düzeni Butler şöyle ifade etmektedir:

Eğer iktidarın pürüzsüz bir heteroseksüel kimlik yanılması yaratmasının yolu ‘tekrarsa’, eğer heteroseksüellik kendi tekbiçimlilik ve kimlik yanılmasını yerleştirmek için kendini tekrarlamak zorunda kalıyorsa, öyleyse bu, sürekli risk altında olan bir kimliktir; öyle ya, kendini tekrarlamayı başaramazsa, ya da tekrarlama tecrübesi çok farklı bir uygulama ve temsil etme amacıyla başka bir yöne kanalize olursa ne olur? Tekrara ihtiyaç duyulması, kimliğin kendisiyle özdeş olmadığının bir işaretidir; dolayısıyla, yeniden yeniden kurumsallaşmayı gerektirir, yani her dönemde kurumsallığın yitilmesiyle yüz yüzedir (Butler, 2007, s.24).

Transseksüel bireylerin varoluşu, yani doğumla birlikte atanan biyolojik cinsiyetin cinsel rollerine değil, karşı cinse ait hissetme durumu, toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet arasında var olduğuna inanılan ‘uyumluluğun’ eksilerinin olduğuna işaret etmektedir. Trans bireylerin cinsiyet geçiş sürecine başladıkları andan itibaren ‘doğal’ veya ‘gerçek’ denilen kadınlığa/erkekliğe erişebilmek için maddi, manevi büyük bir gayret sarf etmektedir. Değişim bir anda gerçekleşmeyip uzun bir zaman gerektirdiği için ‘gerçeğin taklidi’, ‘aykırı’ gibi bir sürü söylemlere maruz kalmak zorunda olan trans bireyler aslında bu süreç bittiğinde bile ne ‘aykırı’ olabilmiş ne de ‘normal/doğal’ olanların arasına karışmayı başarmıştır (Özcan, 2014, s. 106). Bu da toplum tarafından çifte ötekileştirilmelerine neden olmuştur.

2.4. FOUCAULT’UN BEDEN, BİYO-İKTİDAR VE CİNSİYET İNŞASI

Eski dönemlerden bugüne kadar bedenle ilgili olumsuz yorumlar yapılmış, bedene kötü anlamlar yüklenmiştir. Öyle ise Foucault’nun bedene yüklediği anlam nedir? Foucault beden konusuna değinirken özellikle ötekileştirilen, dışlanan bedenleri mercek altına almıştır. Ona göre modern zaman bedenler üzerinde özellikle de dışlanan bedenler üzerinde çalışan bir mekanizmadan ibarettir. İktidar ilişkilerinin özneyi kurma süreci içinde bedenin genellikle dışlanan ve görmezden gelinen bir olgu olarak görüldüğü, dolayısıyla tarihsel süreçte bu ilişkilerin bazen bedeni bastırma pratikleriyle kontrol etmeye, bazen de ona içkin olan arzuları yüz üstüne çıkararak, bedeni denetim altına almaya çalıştığını ileri sürmektedir (Akgündüz, 2013, s.2). Foucault bedenin ilk önce kilisenin daha sonra ise diğer siyasi kurumların ve kapitalizmin denetiminde olduğunu belirtmiştir.

Hapishanenin Doğuşu ve Cinselliğin Tarihi isimli eserlerinde Foucault iktidar ve özne, iktidarın denetimi ve biyo-iktidar ile ilgili çok önemli açıklamalar yapmıştır. İktidar kurduğu düzenin korunması adına bireyleri baskı altında tutarak onları ‘özneleştirmeye’ çalışmaktadır. Foucault ‘Özne ve iktidar’ (1994/2001) makalesinde iktidar için zararlı olabilecek her şeyin ortadan kaldırıldığını, bedenleri disipline etmek adına kendi düzenlemesini kurduğunu savunmaktadır. Trans bireylerin içlerine kapanmalarına, birilerine açılmaya yönelik korkularının olması ve ya açılma süreçlerinden sonra diğer insanların verdiği tepkiler, yaşanan zorluklar, bunların hepsi aslında iktidarın kurduğu düzenin bir sonucudur. Trans bireyler bu düzen için büyük bir tehdit oluşturmaktadırlar. İkili cinsiyet sisteminde kendine yer edinemeyen trans bireylerin karşılaştıkları homofobik davranışlar, okul hayatlarındaki dışlanmalar, kendini kabullenememe durumları, toplumda dışlanarak ötekileştirmeye ve bu da intihar girişimlerine neden olmaktadır.

Cinselliğin Tarihi kitabında Foucault feminizmin de tartışma noktalarından biri olan cinsiyet ve cinselliğin bir biri ile bağdaştığını ve cinsellikten ayrı cinsiyetin düşünülmemeyeceğini ifade etmiştir. Butler da Foucault’un fikirlerine kayıtsız kalmamış, onun özne eleştirisini ele alarak performativite kavramı ile yorumlayarak, eğer özneler iktidarın gözetimi altında inşa ediliyorlarsa, bu inşanın performatif bir inşa olduğunu belirtmiştir. Yani Butler’e göre eğer toplumsal cinsiyeti bir iktidar ilişkisi şekli olarak düşünürsek, o zaman toplumsal cinsiyet hem özneleri üretecektir, hem de onların üzerinden kendisini yeniden üretecektir.

Foucault iktidarı bir uçla başka bir uç arasında her hangi bir ilişkiden üreyebilen, hayatımızın her anında ve her yerde karşımıza çıkabilen ama bunun bir yapı ya da bir kurum olmadığını ileri sürer. Onun belirtmek istediği aslında iktidar olarak her hangi bir kurumu ya da yapıyı değil güç ilişkilerini mercek altına almamız gerektiğidir.

Foucault beden ve cinsellik ile ilgili düşüncelerine değinirken Viktoryen ahlakı da analiz etmiştir. Düşünürce göre Viktoryen ahlak denildiğinde akıllara gelen ‘katı’ cinsellik kavramı bu zamana kadar doğru yönleri ile bilinmemiştir. Foucault’un belirtmek istediği toplum tarafından sadece ‘anormal’ olarak kabul gören ilişkilerin değil de ‘normal’ heteroseksüel ilişkilerin cinselliği üzerine konuşulmasına izin verilmemesi gibi bilgilerin doğruluğunun göstergesi olmasıdır. Bu dönemde söyleme kışkırtma işlevinin görüldüğünden bahseden düşünür bunun aslında bir ‘ajan’ işlevi gördüğünü, insanların

cinselliğine dair fantezi, arzu ve isteklerini itiraf etmeleri için kullanıldığını söylemektedir. Öyle ise bunun yapılma amacı nedir? Aslında en temel amaç ‘toplum düzeni’ni bozmaya aday olabilecek davranışların önünü kesmek. Kesinlikle cinselliği yasaklamak adına yapılmış bir eylem değildir, aksine ‘anlamsız’ olan, üremeyi hedeflemeyen, ‘tehlikeli’ sayılabilecek cinselliği daha da toplumun düzenine hizmet edecek bir duruma sokarak ‘yararlı’ bir hale getirmektir. Bunun sonucunda da kabul görmüş ve kutsanmış ‘kutsal aile’ düzenine gelebilecek zararların önüne geçilmiştir. Tam da bu noktada trans bireylerin düzenin dışında tutmamak adına onları toplumla uyumlaşması için cinsiyet değiştirme ameliyatlarına izin vermekte ve normali inşa ettiğini düşünerek bu bireyleri topluma katmaktadır. Trans bireylerde buna onay vermekte ve toplumdaki dışlanmamak adına bu ikili cinsiyet düzeni içine yerleşmeyi veya yerlerini almayı kabul etmektedirler. Bu noktada cinselliğin XVIII. yüzyılda bir ‘polis’ işine dönüştüğünü söyleyen düşünür şöyle açıklamıştır: *devlet yurttaşlarının cinselliğinin ne durumda olduğunu ve onu nasıl kullandıklarını bilmeli ama yurttaşlarının her biri de cinselliğin kullanımını denetleme yeteneğine sahip olmalıdır* (Foucault, 1993, s.33).

İktidarla cinsellik arasındaki ilişkiye değinen Foucault bu ilişkinin sadece olumsuz bir bağıntı üzerine kurulduğunu ve bunun sonucunda dışlama, reddetme, engellemeye çalışmak veya gizleme ve maskeleye gibi şeylerinde kaçınılmaz olmasına vurgu yapmaktadır. Aslında iktidarın cinsellik üzerindeki baskısının esas sebebi heteroseksüel birliktelik dışında farklı cinsellikleri yok sayarak, onların ‘doğru yola’ gelmelerini sağlamaktır. *Cinselliğin Tarihi* kitabında ‘Yasağın Çevrimi’ başlığı altında bu konuya şöyle değinir:

‘Yaklaşmayacaksın, dokunmayacaksın, tüketmeyeceksin, haz duymayacaksın, konuşmayacaksın, ortaya çıkmayacaksın, neredeyse gölge dışında var olmayacaksın. Cinselliğin üzerinde iktidar salt bir yasaklama yasası uygular. Amacı, cinselliğin kendinden vazgeçmesidir. Aracı, bir cezayla tehdit etmedir, ceza ise kendisinin ortadan kaldırılmasıdır. Ortadan kaldırılmak istemiyorsan, kendinden vazgeç’ (Foucault, 1993, s.90).

Çok ağır ifadeler olarak açıklanan bu durum, trans bireyin kendini açık etme ve ispatlama girişimiyle operasyon geçirmeye varıncaya kadar yaşadığı psikolojik ve sosyal sorunları ile baş başa kalma ve sonuçta topluma uyum sağlamanın yolunun düzene uymakla alakalı olduğunu ortaya koymaktadır. Foucault’un açıklamaları pratikte toplumun yani kalıp yargıların trans bireylere de yönelik olarak yaptıklarıyla

örtüşmektedir. ‘Kendi gibi’ olmayan ‘anormal’ olanların maruz kaldıkları da aynen böyle davranışlardır. Var oluşlarını ispatlama çabaları, toplumda ‘sıradan insan’ olma için verdikleri mücadele, ister cinsiyet kimliklerini saklamaları, isterse de açılarak mücadele etmeleri ve hayatın neredeyse her alanı dışında tutulmaları birçok trans bireylerin kendinden vazgeçmesine neden olmaktadır.

İnsanların ‘yaşamı üzerinde iktidar kurmayı’ hedefleyen bir sistem kendi düzeninin devamlılığı için tehlike olabilecek bu bireylerin ‘yok edilmesini’ ön gördüğü halde zamanla onlara farklı bir şekilde ‘sindirme’ politikası uygulamaya başlamıştır. Bu bireyleri toplumun düzenini kaçırmamaları için sistemin uygun gördüğü kalıplara sokarak asimile olmalarını sağlamak adına çalışmalar yürütülmüştür. Bu ise ilerde değineceğimiz içine kapanma, topluma entegre olmayı başaramayan bireyleri intihara teşebbüse itmektedir.

2.4.1 Biyo-İktidar Bağlamında Cinsiyetin İnşası

İkili cinsiyet düzeninin hakim olduğu bir toplumda cinsiyet açısından insanlar kadın ve erkek olarak iki tipe ayrılırlar. Cinsiyet kimliğinin bileşenleri üreme organları bağlamında bedensel (biyolojik) cinsiyet penis ve vajinaya bakılarak ayırt edilmektedir. İnsanlığın başlangıcından beri, her tarih ve coğrafyada, her insan topluluğunda kendini bedensel olarak sahip olduğu cinsiyet özelliklerinden (bedensel cinsiyet) beklenen cinsiyetden farklı hisseden bireyler (transgender) bulunmuştur (Başar, 2014, s.391). Başar’a göre tıp ve psikiyatri sağlık ve hastalık arasındaki sınırı geçmişten gelen üremeye yönelik olma/olmama ölçütü üzerinde kurduğundan, insan cinsel yelpazesinin bu yönü uzun süre ‘hastalık’ damgası taşımıştır. Amerikan Psikiyatri birliği 1973 yılında DSM-III tanı sınıflandırmasından ‘homoseksualite tanı kategorisini çıkartmıştır ve homoseksualite bir psikiyatrik hastalık olarak ele alınmamaya başlanmıştır (Isay, 1997’den akt.Özsungur, 2010, s.170). Transseksüalite, ise tanı olarak ilk kez 1980’de yayınlanan Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı-III (DSM-III)’de yer almıştır. Daha önceki bölümlerde değindiğim eskiden ‘hastalık’ şeklinde tanımlanan transseksüellik, 1994 yılında yayınlanan DSM-IV’te (Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayısal Elkitabı) psikoseksüel hastalıklar sınıfında yer alarak ‘cinsel kimlik bozukluğu’ olarak tanımlanmıştır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 1994).

Dünya Sağlık Örgütü (1992) tarafından tanımlanan “cinsel kimlik bozuklukları” ve “transseksüalizm” ya da Amerikan Psikiyatri Birliği’nin (1994, 2013) ifadesiyle “cinsel kimlik bozukluğu” veya “cinsiyet disforisi” tanısında, kişinin benimsediği cinsiyet kimliğiyle (gender identity), o kişinin cinsiyeti (sex) arasında açık bir uyumsuzluk vardır ve bu yüzden kişi diğer cinsin bir üyesi olarak yaşamayı ve kabul edilmeyi istemektedir (Bazarra-Castro ve ark. 2012’den akt. Turan ve ark.2015, s.154). “Cinsel kimlik bozukluğu” ya da “cinsiyet disforisi” tanısı konulan veya “transseksüel” olarak tanımlanan kişi, bedeninin kendi cinsiyet kimliği ile uyuşması için hormonal tedavi ve cerrahi müdahalelerde bulunma isteğine kapılmaktadır (Vujovic ve ark. 2009, s.1019).

Transseksüellikle ilgili tıpta da birçok farklı araştırmalar yapılmış, konu üzerine çok şey söylenmiştir. Bunlardan en ilginç de Cohen-Kettenis ve Gooren’in ‘Transseksüelite; etiyojoloji, tanı ve tedavinin gözden geçirilmesi’ makalesinde savundukları fikirdir. Onların fikrine göre aslında ikili cinsiyet sisteminde bireyin cinsiyetinin kadın ya da erkek olmasının farklılığı birçok yerde savunulduğu gibi sadece dış genital organların varlığı ile ilişkili değildir, bunun yanı sıra beyinin de cinsiyeti konusunda farklılaştığı gerçeğinin inkar edilemez olmasıdır. Mesela biyolojik olarak bir erkek bireyin beyninin gelişme çağında testosteron hormonunun yoksunluğu, ya da az olması beyninin algıladığı cinsiyetin erkek değil kadın olmasına sebep olabilir. Bu fikir sadece fikir olarak havada kalmamış, bunun üzerine hayvan deneyleri yapılmıştır. Bu deneylerde hayvan beyninin nükleusu üzerinde bir sıra değişiklikler saptanmıştır ve bu değişikliklerin gelişmekte olan hayvan beyinde cinsiyet hormonlarının var olması ya da olmaması ile direkt bağlantılı olduğu kanısına gelinmiştir (Cohen-Kettenis Pt, Gooren LV; 1999, s.315-333).

Dolayısıyla bir hastalık olarak algılanmamakla birlikte tüm işlemler sağlık ve tıp adı altında yapıldığından bireyler cinsel yönelimlerinden dolayı normal dışı algılamalarına itilmektedir.

Sonuç olarak bu kuramlar göstermektedir ki; trans bireylerin intihar girişimleri Durkheim’in ve Giddens’in ifade ettiği bireyci intiharlara girmekte ve trans bireyler toplumdaki sabitlenmiş ikili cinsiyet yapısına aykırı olanlar kategorisinde yer aldıkları için kendilerini gruptan dışlanmış hissetmekte ya da toplumdaki normal ölçütüne uygun davranma adına kendi bedenine müdahalelere izin vermekte ve kendini ikili cinsiyet sistemine dahil edebilme yolunu seçebilmektedir. Bu yolda süreç içinde toplumda

karşılaştığı tüm tepkiler onun baş etme durumunu etkilemekte bazen yenik duruma düşebilmekte, intihara yönelebilmektedir. Baechler'in kaçma intiharı ile Durkheim'ın bencil intihar'ı birbiriyle örtüşmektedir. Yani trans bireylerin kendilerini keşfetmede zorlandıkları ve ergenlik dönemlerinde kendini 'olması gereken' gruba ait hissetmediğinde ve bunu yoğun olarak yaşadığında trans bireyin başvurduğu bir intihar türü olmaktadır. Foucault'da ise iktidarla cinsellik arasındaki ilişkinin sadece olumsuz bir bağıntı üzerine kurulduğunu ve bunun sonucunda dışlama, reddetme, engellemeye çalışmak veya gizleme ve maskeleye gibi durumlarla kaçınılmaz olmasına vurgu yapmıştır. Aslında iktidarın cinsellik üzerindeki baskısının esas sebebi heteroseksüel birliktelik dışında farklı cinsellikleri yok sayarak, onların 'doğru yola' gelmelerini sağlamaktır. İkili cinsiyet rejiminde toplumda anormal olarak sayılan trans bireylerin baskılanarak heteroseksüel ilişkilerin iktidarının sürmesine hizmet ettiği görülmektedir. Dolayısıyla biyo-iktidar yolu ile transların dışlanması ve homofobik söylemi üzerinden heteroseksüelliğin onaylanması sağlanmaktadır ve 'anormalin normale sokulması' ve transların operasyon geçirmeleri desteklenerek normalleştirilmeleri desteklenmektedir. Trans bireyler, Butler ve Foucault'cu anlamda performatif davranış olarak kendilerini ancak hissettikleri bedene kavuşunca ortaya koymuş olmaktadır.

2.5. TRANSSEKSÜEL BİREYLERİ MERKEZE ALAN ÇALIŞMALAR

Transseksüellik tıbbi literatürde "cinsel kimlik bozukluğu" olarak tanımlanmaktadır. İster konu üzerinde yapılan akademik çalışmalarda isterse de trans aktivizmde transseksüelliğin bir "hastalık" olarak belirtilmesinden trans bireyler rahatsızlık duymaktadırlar. Her iki alanda da bu durumun bir "cinsel terslik" ifade etmediği yönünde yoğun bir algı ve mücadele söz konusudur (Özcan, 2014, s.12). Literatür taramasında karşılaşılan bilginin görüşmeler sonucunda yetersiz kaldığı da görülmüştür. Bütün transseksüellerin mutlaka cinsiyet değiştirme operasyonu geçirmek zorunda olduğu, geçirmedeği takdirde ömür boyu ruhsal çöküntü içinde yaşayacağına yönelik tıbbi mitsel inanışlar vardır (Özcan, 2014, s.13). Ama kadınlığın ve erkekliğin sadece cinsel organlarıyla belirtilmesini doğru bulmayan, ameliyat geçirmek istemeyen bedenleriyle barışık, transseksüelliğin hissettikleriyle ilgili olduğunu savunan transseksüel bireylerin olması bu mitsel inanışları tamamen sarsıntıya uğratmıştır. Bu

durum da transseksüel kelimesinin sadece ameliyat geçirmiş bireyler için kullanılarak alanının küçültülmesine, bu bağlamda da ameliyat olmayan ve olmayı da hiç düşünmeyen diğer trans bireyleri kapsayacak yeni kavramların üretilip ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu ihtiyaçtan doğan “transgender” ifadesi, transseksüel, travesti, kimi zaman da interseksüelleri ve cinsel organıyla barışık olan birçok “trans”ları kapsayan ana terimi ifade etmektedir. Buradan çıkan sonuca göre yapılan çalışmalarda transseksüel ifadesinin yerine birçok kimlik ifadeleri türetilmiştir. Bunlar “trans birey”, “trans özne”, “trans”, “trans kadın/erkek” gibi ifadelerdir. Bu bölümde, dünyada ve özellikle Türkiye’de trans bireyleri merkeze alan birtakım çalışmaların trans bireyleri hangi bağlamlarda ele alındığı tartışılacaktır.

Radikal bir feminist olarak bilinen Janice Raymond (Berghan, 2006, s.18), transseksüelleri “gerçek kadınları ayartmak, yıkmak, içeri sızmak için tasarlanmış yaratık orduları, hilekar ve tehditkar ataerkilliğin robotları olarak” tanımlamaktadır. Radikal feminizm, Raymond’u dikkate alarak drag, çapraz giyinme ve transseksüellik gibi kavramlar arasındaki farklılıkları yok sayarak hepsini aynı kefeye koymuş, bu uygulamaların her birinde kadınların nefrete maruz kaldığı ve bu özdeşimin kadınları küçük düşürdüğü ve gülünç duruma soktuğunu savunmuştur (Butler, 2014, s.335).

Janice Raymond’un 1979 yılında yayınlanan “The Transsexual Empire” adlı kitabında (Kandiyoti, 2003, s.280), transseksüellik çift kutuplu katı cinsiyet rollerinin geçerli olduğu toplumların bir ürünü olarak görülmektedir. Transseksüel bireylerin gerçek anlamda bir kadınlık deneyimi yaşamaları ihtimalinin olmadığını savunarak kadınların da baskı altında tutulmasında da onların rollerinin inkaredilemez olduğunu ileri sürmüştür.

Geçen yıllara nazaran artık Türkiye’de trans birey/özne/kimlik odaklı çalışmalara ilgi artarak bu konuda yapılan araştırmaların sayısı günbegün artmaktadır. Bu ilginin en önemli nedenlerinden birisi trans bireylerin artık gizlenmekten vazgeçip toplum içerisinde kendi varlıklarını daha görünür kılmalarında. LGBTİ+ bireyler artık her yerde kendi kimliklerini gizlemeden haklarını aramakta, seks işçiliği, transfobi ile mücadelelerini duyurmakta ve nefret cinayetlerine tepkilerini ortaya koymaktadırlar.

Türkiye’de, transseksüellik üzerine yapılan ilk akademik çalışma, 1997 yılında Deniz Kandiyoti’nin “Pembe Kimlik Sancıları” adını taşıyan çalışmasıdır. Makalenin adı bir fotoğrafçının Türkiye’deki transseksüellerin fotoğraflarından oluşan sergiden alınmıştır.

Makalede yasa dışı kent alt kültürünün parçası olarak transseksüellerin yarattıkları şifreli dil, fuhuşa bakışları, transseksüellerin kadın olgusuna bakışı, egemen erkek kültürünün bu kesime yaklaşımı kişisel öyküler üzerinden anlatılıyor. Kandiyoti bu çalışmada, transseksüelliği yasal ve idari çerçevede tanımlayan tıbbi söylemi, büyük kentlerdeki yaşam pratiklerinin bir alt kültüre dönüşmesini ve transseksüel yaşamların kapitalist eğlence kültürüne eklemene sürecini de ele almaktadır (Kandiyoti, 2003). Çalışmanın sonunda Kandiyoti, “cinsel kimliklerin egemen kültür kodlarından ciddi sapmalar ifade ettiği durumlarda bile, parçası oldukları toplumun genel söylemlerinden etkilendiklerini” dile getirmiştir (Kandiyoti, 2003).

Heteronormatif kültürün düzen bozucuları olarak damgalanan transseksüel kadınların İstanbul Cihangir“deki Ülker Sokak“tan Habitat-II Kongresi öncesinde sürülmesini anlatan Pınar Selek, “Maskeler, Süvariler, Gacılar: Ülker Sokak Bir Alt kültürün Dışlanma Mekanı” adlı çalışmasında, transseksüel alt kültürün günlük yaşam deneyimlerini ve kentin istenmeyen yüzleri olarak görülen transseksüellerin maruz kaldığı şiddeti gün yüzüne çıkarmayı amaçlamıştır (Selek, 2014). Yine “Ahlaksızların Mekansal Dışlanması” adlı makalede Yasemin Öz, trans bireylerin kamusal alanlardan dışlanarak büyük şehirlerde “gettolaşma”ya doğru gidilen bir mekânsal ayrışmaya vurgu yapmaktadır (Öz, 2009). Bir LGBTİ+ aktivisti olarak Selin Berghan, “Lubunya: Transseksüel Kimlik ve Beden” adlı çalışmada, transseksüellerin yaşam öykülerinden yola çıkarak, trans geçiş süreciyle birlikte beden inşa sürecinde mevcut ataerkil sistemin zaman zaman nasıl dönüştürüp yeniden inşasını görünür kılmaya çalışmıştır (Berghan, 2006). Öte yandan Yusuf Yurdigül, “Medyatik Kimlikler” adlı kitabında, medyatik kimlikler olarak travestileri seçmiştir. Çalışmada medyatik sunum biçimlerinin önemine vurgu yaparak aslında kimliklerin medya tarafından nasıl ötekileştirildiği, farklılıkların hangi yöntemlerle abartılarak sıra dışı kimlikler biçimine sokulduğu tartışılmıştır. Travestiler üzerinden yapılan medyatik haberlerde haber içeriğinin şiddet ve cinsel içerikli görüntülerden oluşması bir haber değeri kazanmakta ve haber yapımcıları açısından haberlerin izleme oranını artırdığı düşünülmektedir. İzleyiciler onlara sunulan haber ve içeriğinden dolayı çevrelerinden travestileri dışlayıp onları daim ötekileştirmeye ve gerçeklikle ilgili bilgilerden yoksun kalmaktadırlar (Yurdigül, 2008). 2011 yılında trans aktivist Aras Güngör“ün “Öteki Erkekler” çalışması, trans erkeklerin, sorunlarını irdelemeyi, onları daha görünür kılarak hem ideal erkeklik söylemi

hegemonik erkeklikten dışlandıkları, hem de LGBTİ+ teori içinde görünmez oldukları iddia ederek trans erkeklerin iki kere ötekileştirildiğine dikkat çekmektedir. Esin Küntay ve Muhtar Çokar'ın "Ticari Seks Medya Dosyası" isimli çalışmalarında trans bireylerin toplumdaki eşitsiz konumları dolayısıyla neredeyse tek çalışma alanları olan seks işçiliğindeki olumsuz çalışma koşulları ele alınmıştır (Küntay ve Çokar, 2007).

Trans bireylere artan akademik ilgi, 2010 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenlenen "Queer, Türkiye ve Trans Kimlik" konferansı ile pekiştirilmiştir. Bu konferansta sunulan çalışmaların bir derlemesi olarak hazırlanan "Başkaldıran Bedenler: Türkiye'de Transgender, Aktivizm ve Altkültürel Pratikler" adlı kitap, trans bireylerin cinsiyet ve cinsellik inşası ve heteronormatif düzenden kopuş ve birleşme eksenleri, seks işçiliği, toplumsal düzenden dışlanma pratikleri, tıbbi ve hukuki söylemlerdeki bakış açısı ve nefret cinayetleri gibi birçok alanda araştırmaların yer aldığı oldukça zengin bir içeriğe sahiptir (Şeker, 2013). Yine Cüneyt Çakırlar ve Serkan Delice'nin yayına hazırladığı "Cinsellik Muamması: Türkiye'de Queer Kültür ve Muhalefet" çalışmasında, trans kimlik ve bedenlerin Queer Teori kapsamında konumlanarak heteroseksist ideolojiye alternatif yollarla, kimliksizleşmeyi talep ederek karşı durabileceğine vurgu yapılmıştır (Çakırlar & Delice, 2012).

Trans bireyleri ve transseksüelliği merkeze alan tüm bu çalışmaların ortak noktaları, trans bireylerin toplum içerisinde var olma/özneleşme/kimlik edinme mücadelelerinde ikili cinsiyete sahip, var olan düzene transseksüel bireylerin hangi alanlara dahil olup hangilerinin dışında konumlandığını mercek altına almalarıdır. Diğer bir deyişle, trans kimlikler bedensel formasyonları ve "ayrık" kimlik algıları ile doğrudan var olan kalıpları bilerek ya da bilmeyerek ihlal ederlerken, öte yandan hepimizin az ya da çok etkisi altında kalarak cinsiyet inşasına gittiğimiz ataerkil toplumsal cinsiyet kültürünü besleyen pratikler icra etmektedir. Bütün bu çalışmaların ortak vurgusu, trans kimliklerin hakim cinsiyet kültürü ve egemen heteroseksist ideoloji tarafından paradoksal olarak hem dışlama ve hem de içerme pratikleri ile karşı karşıya kaldığıdır. Doğumda atanan cinsiyetlerinden beklenen toplumsal cinsiyet rollerine uymayarak normun dışına çıkan transseksüeller, öte yandan ait olduklarını söyledikleri cinsiyete dahil olurken, bazı noktalarda ataerkilliğin sınırlarını zorlamakta, bazı noktalarda ise egemen anlayışa eklenmektedir (Özcan, 2014, s.16).

3.BÖLÜM

TRANS, TRANS GEÇİŞ SÜRECİ VE TRANSSEKSÜELLİK

Bu bölümde trans kavramının kullanımları, transseksüalitenin tarihi, tıp dilinde cinsel kimlik bozukluğunun tanı kriterleri ve transseksüellikle ilişkili kavramların tanımlanması, trans geçiş sürecinde tıbbi uygulamalar başlıklarını taşıyan konulara yer verilmiştir.

3.1. LİTERATÜRDE ‘TRANS’ KAVRAMININ KULLANIMLARI

Bu çalışmanın araştırma öznesi “trans kadınlar” ve ‘trans erkekler’dir. Çalışmanın araştırma öznesi [trans kadınlar ve trans erkekler] üzerine konuşmaya başlamadan önce, literatürde transseksüel bireyleri tanımlamak için hangi kavramsallaştırmaların olduğuna bakmakta fayda vardır. Transseksüellik kelimesi trans bireyleri anlamlandırmakta çoğu zaman yetersiz kalmıştır bunu daha iyi anlamak için toplumsal cinsiyet, cinsel kimlik ya da cinsel yönelim ve LGBTİ+ literatürlerine göz gezdirmek yeterli olacaktır. Buradan çıkan sonuca göre de transseksüellik ifadesi, sadece trans geçiş süreci yanında beden inşa sürecini de tamamlayarak kadınlara has pembe ya da erkeklere has mavi kimliklerini alan transseksüel bireyler tarafından benimsenen bir ifade şekline dönüşmüştür. Bu nedenle de son dönemlerde yapılan birçok çalışmada artık transseksüel bireyleri ifade eden farklı kavramlar da türetilmiştir. Literatürde trans bireyler için kullanılan kavramlara göz atalım: Hande Ögüt “trans birey” ve “trans erkek” ifadesini “Kadın Transvestizmi ve Trans Erkeklik” adlı çalışmasında (2013) kullanmıştır; Ayça Kurtoğlu “Cinsiyet ve Cinselliğin İnşası”nda (2013) “trans” kavramını; Deniz Akın “Heteronormativitenin Paradoksal İşleyişi: Transseksüel Olarak Büyümek” adlı makalede (2013) “transseksüel bireyler” hitabını; Yasemin Öz, “Trans Cinsiyetli Bireylere Yönelik Dışlama ve Direniş İmkanları” isimli çalışmasında (2013) “trans cinsiyetli birey” kavramını kullanmıştır. Öte yandan Evren Savcı “transkadınlar” (2012), Selin Berghan ise “trans kadınlar” (2013) ifadelerini kullanmışlardır. Yapılan literatür taramasından çıkarılan sonuca göre transseksüel ifadesinin trans bireyin trans geçiş süreci yanında kimlik inşa ya da beden inşa sürecini tamamlayıp

tamamlamamasını belirtmektedir. Bunun yanı sıra transgender ifadesinin ise tam olarak neyi kapsayıp neyi kapsamadığına dair ortak bir söz birliği oluşmamıştır. ‘Trans’ ifadesi cinsiyet kimliğini ve doğuştan ona atfedilen biyolojik cinsiyeti ile arasında kurduğu bağı göstermektedir. ‘Trans’ kelimesi ya da bireyin kendini trans olarak tanımlaması, sadece biyolojik cinsiyetine yönelik yaptığı müdahaleler değildir hem de onun toplumsal cinsiyeti ile ilgili bir durumdur. Bu sebeple, bu çalışmada tercih edilen kavramlar, genel anlamda “trans bireyler”, araştırma öznesi olarak da “trans kadınlar” ve ‘trans erkekler’ olmuştur. Bu anlamıyla bu çalışmanın araştırma öznesi, cinsiyet değişimi gerçekleştirmiş ya da gerçekleştirilmemiş, operasyon geçirmeyi düşünen ya da düşünmeyen, kendini “kadın”, “trans kadın” ‘erkek’, ‘trans erkek’ ya da hiçbir kimlik kategorisine yerleştirmeyen erilden dişiye ve dişilden erile trans bireylerdir.

3.2. TIP DİLİNDE CİNSEL KİMLİK BOZUKLUĞUNUN TANI KRİTERLERİ VE TRANSSEKSÜELLİKLE İLGİLİ KAVRAMLARIN TANIMLANMASI

Mülakatlar esnasında trans bireylerin değindikleri ortak bir konu vardı. Ailelerinin ya da okulda öğretmenlerinin onlardaki bu ‘farklı’ durumu anlayamaması ya da dikkat etmemesi aslında hayatlarını zorlaştıran en etken sebeplerden biri olmuştur. Onlara ‘Kız gibi’, ‘Erkek Fatma’ gibi benzetmelerde bulunarak bireylerin daha da içlerine kapanmalarına neden olmuşlardır. Görüşmeciler arasında kendi cinsiyet kimliklerinin farkına varma dönemlerinin farklı olması bazı kişilerde çocukluk dönemlerine bazılarında ise ergenlik zamanlarına denk gelmesi sebebi ile çalışmamda hem çocuk hem de ergen ve erişkinler için Cinsel Kimlik Bozukluğu tanı kriterlerine yer vermenin önemli olduğunu düşünmekteyim.

Cinsel Kimlik Bozukluğu (CKB), çağdaş psikiyatrik nörolojide ilk kez Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı Üçüncü Basım’ında (DSM-III, American Psychiatric Association-APA, 1980) görülmüştür. Bu kategoride iki farklı tanı yer almaktadır; Çocukluk Çağı Cinsel Kimlik Bozukluğu, ergenler ve erişkinler için ise ‘Transseksüalizm’. DSM-IV’te (APA, 1994; 2000) ise Transseksüalizm ve Çocukluk Çağı Cinsel Kimlik Bozukluğu tanıları çocuk, ergen ve erişkinler için birçok farklı ölçütler içererek tek bir başlık altında toplanmıştır.

A. Karşı cinsiyetle karşı konulmaz ve sürekli bir özdeşim kurma isteği (sadece, diğer cinsiyette olmanın getireceği sanılan kültürel üstünlükler için bir istek duyma olarak değil). Çocuklarda bu bozukluk aşağıdakilerden en az dördü (ya da daha fazlası) ile kendini göstermektedir:

- (1) Karşı cinsiyette olma isteği ya da karşı cinsten olduğu konusunda ısrarcı olması,
- (2) Kız çocuklarında erkeksi kıyafetler giyinme isteği, kadınsı giysileri giymemekte ısrar etme; oğlan çocuklarında ise karşı cinsin giysilerine olan merak ve isteğin yanı sıra bu giyime ileri derecede bir öykünme duygusunun bulunması,
- (3) İmgesel ya da düşlemsel oyunlarda karşı cinsin rollerini üstlenmede ısrar ederek bu cinsin yerine geçme isteği,
- (4) Karşı cinsin alışılmış oyuncaklarına sahip olma ve o oyunlara katılma konusunda yoğun bir istek duyma,
- (5) Özellikle oyun zamanı oyun arkadaşlarını sürekli karşı cinsten seçme
- (6) Zamanla artan cinsel anotomisinden hoşlanmama duygusu.

Gençlerde ve erişkinlerde ise kişinin yaşadığı ve bunun yanı sıra dışı vurduğu cinsel kimlikle, onun için belirlenen cinsel kimlik arasında keskin bir uyumsuzluk olması, sahip olduğu cinsel özelliklerden kurtulmayı isteyerek bu özellikleri benimsememe duygusu, diğer cinsin özelliklerine sahip olma isteğinin giderek artması, ona karşı diğer cinsten biri imiş gibi davranılmayı isteme arzusu kendini göstermektedir.

B. Cinsiyetine ilişkin sürekli bir rahatsızlık duyma ya da cinsiyetinin gerektirdiği cinsel rol için kendinin uygun olmadığını savunma;

Çocuklarda bu bozukluk aşağıda belirtilen tanıların herhangi biri ile kendini gösterir: Çocuklarda bu durum genellikle cinsel organlarında rahatsızlık duyma ile başlayarak erkek çocuklarında, penis ya da testislerinin onlara ait olmadığını, iğrenç bulduklarını, ileride hep yok olacaklarını ya da bir penisleri olmadan daha mutlu olacaklarını savunma; kız çocuklarında, oturarak idrar yapmayı reddetme, penisinin olduğunu ya da ileride bir penisinin olacağını öne sürme, göğüslerinin büyümesini istememe ya da onları hep saklama duygusu, menstruasyon dönemini kabul etmeyip görmeyi istememe üzerinde durma ya da olağan kadınsı giysilere karşı ileri derecede tiksinti duyma.

Literatürde transseksüelliğe dair birçok tanımlar yapılmıştır. Robert Stoller'in tanımına göre transseksüel bir birey kendi anatomisini reddetmeden kendini karşı cinsle ait hisseden, (trans erkekler için) cinsel organını erilliği hatırlattığı için sevmeyen ve kadın kıyafetlerine fetişî olmayan kişidir. Transseksüellerin aksine eşcinsel ve travestiler cinsel organlarından rahatsızlık duymaz ve değiştirmeyi istemezler. Stoller'e göre travestiler genelde kadın kıyafetleri giymekten cinsel haz duyan heteroseksüel erkeklerdir (Akt. Berghan, 2006, s.21).

Magnus Hirschfeld, travesti terimini kullanan ilk düşünürdür. Hirschfeld'e göre travestiler karşı cinsin kıyafetlerini giymekten oto-erotik bir haz alan ve de bu durum genellikle erkek bireylerde görülmektedir. Travestiler, erkek cinsel kimliğine sahip olup kadın giysileri giyerek kendilerini göstermekten hoşlanırlar ve penislerini kaybetmek istemezler. Tüm bu tanımlarla beraber transgender terimi ise transseksüelleri, transvestileri, travestileri ve tüm diğer toplumsal cinsiyet sınıflamalarını kapsayan şemsiye bir terimdir (Diamond, 2002,s.331).

Trans bireyler (Green, 2005, s.292) iki farklı insan grubunu saran bir terimdir. Birincisi transgenderler, 2cisi ise transseksüeller. Bornstein'e göre (1994, s.118) transgenderler, geleneksel heteronormatif tanımlardan farklı bir cinsiyet kimliğinde yaşayan ancak genital cerrahi yaptırma niyeti olmayan insanlardır. Green'de (2004, s.173) transgenderleri cinsiyet rolleri ve cinsiyet kimliği normlarını ihlal eden ve / veya bir cinsiyetin sınırlarını diğer cinsiyete karşı karşıya bırakan bireyler olarak tanımlamıştır. Transseksüeller ise hormonal ve cerrahi cinsiyet atamasını düşünür veya yaptırır ve onlar geçiş öncesi / ameliyat, geçiş sürecinde / süreçte veya geçiş sonrası / ameliyat sırasında olabilirler (Hird, 2002, s.581).

Biyolojik olarak kadın ya da erkek olsun fark etmeksizin kendisini karşı cinsiyete ait hisseden ve böyle tanımlayan bireyler, yani transseksüeller bu hislerini kendi içlerinde saklayarak kapalı tutup dış görünüşlerine her zaman yansıtımazlar. Transseksüellikle ilgili karıştırılan önemli bir ayrıntı vardır, transseksüellik kişinin cinsel yönelimiyle alakalı olmayıp cinsiyete dair bir tanımlamadır (Güngör ve Ark., 2014, s.86). Yani bir transseksüel birey aynı zamanda eşcinsel, biseksüel veya heteroseksüel olabilir. DSM IV'te yukarıda verilen tanı kriterlerine bakıldığında, bu kavramın çocuk ve yetişkinler için ayrı ayrı belirtildiğini görebiliriz. Cinsel Kimlik Bozukluğu tanısı almış çocuk ve ergenler yetişkin olana kadar transseksüel olarak kabul edilmezler. Bazı çevreler

ameliyat öncesi transseksüeller ve ameliyat sonrası transseksüeller şeklinde bir ayrıma gider (Diamond, 2002, s.325). Bununla birlikte tanımda esas olan kişinin kendi beyan ettiği hisleridir. Trans Danışma Merkezi Derneği'nin veri toplama raporunda belirttiğine göre, bir transseksüelin cinsiyet geçiş süreci yaşayıp yaşamaması onun transseksüel oluşunu değiştirmez.

3.3. TRANSSEKSÜALİTENİN TARİHİ

Toplumsal cinsiyet konusunda Kuzey Amerika'nın yerli ahalsinin kendine özgü düşünce tarzları vardı. Yerli Amerikalılara göre hem kadın hem erkek özellikleri taşıyan bireylerin her şeye iki taraflı bakabilme gibi bir üstünlüğü vardır. Yerli topluluklar cinsiyet rollerini kadın, erkek, iki ruhlu kadın, iki ruhlu erkek ve transseksüel olarak gruplandırıyorlardı (Kaptan, 2010, s.17-21).

Cinsel Kimlik Bozukluğu tanımlaması ilk olarak, seksolog Kraft-Ebing tarafından yapılmıştır ve o bu tanımlamayı yetişkin homoseksüelliğine dayandırmıştır (Akt. Alsancak-Sönmez, 2009, s.17). Endokrinolog Harry Benjamin transseksüalizm sözcüğünü bugünkü anlamıyla kullanan kişi olmuştur ve Benjamin tarafından 1966'da John Hopkins Üniversitesi'nde ilk cinsel kimlik kliniği de kurulmuştur (Beemyn, 2013'den akt. Keskin ve ark, 2015 s.437).

Amerika'daki transseksüellerin hormon tedavisi 1950'li yıllarda uygulanabilmekteydi. Kayıtlara geçen ilk cinsiyet değiştirme ameliyatı 1952 yılında yapılmıştır. George Jorgensen isimli kişi ameliyatın ardından Christine adını almış ve buna istinaden bu ameliyatlar "Christine Ameliyatı" olarak adlandırılmıştır (Keskin ve Ark., 2015, s.435). İngiltere tarihinde önemli bir örnek olan İngiliz Subayı James Barry'nin kadın olduğu ölümünden sonra anlaşılmıştır.

Türkiye'de ise Bülent Ersoy ile transseksüalitenin ve cinsiyet geçiş ameliyatlarının tanınması gerçekleşmiştir. Cinsiyet değiştirme ameliyatının ardından Türkiye'ye geri dönen Bülent Ersoy kimliğinin resmen de tanınması için mahkemeye başvurmuş ve 12 Mayıs 1988'te Türkiye'de cinsiyet değiştirmenin yasallaşması ile ilgili yasa kabul olmuştur (Berghan, 2006, s.51).

Transseksüellik ilk defa bir tanı ve sınıflandırma sisteminde 1980’de yer almıştır. “Transseksüalizm” ilk yıllarda cinsel kimlik bozukluğu olan bedenlen ve sosyal hayatta cinsiyet değişikliği istemi gösteren bireyler için kullanılmıştır. (APA, 1980).

Zamanla (DSM-V; 2015) ‘Cinsel Kimlik Bozukluğu’ olarak yer alan tanımın “Cinsel Kimliğinden Yakınma, Hoşnut Olmama” olarak değiştirilmiştir. 2007’den beri dünyanın birçok şehrinde transseksüelliğin hastalık tanımından çıkarılması için gösteriler gerçekleştirilmektedir (Güner ve Ark. 2011, s.22). Ancak hastalık tanımından çıkartılması fikri, tartışılan bir durumdur ve bunun nedeni de cinsiyet geçiş ameliyatlarının sosyal güvenceyle devlet tarafından karşılanması durumunu ortadan kaldıracığı endişesi taşımasıdır. “Gender İdentıty Disorder” tanısı Türkçe’ye Cinsel Kimlik Bozukluğu olarak çevrilmiştir (Köroğlu, 2001, s.25). “Gender” kelimesi ise toplumsal cinsiyet anlamına gelmektedir. Cinsel kelimesinin İngilizcesi ise “sexual”dır (Bezmez ve Brown, 2013, s.2376). Bu kavramların iç içe geçip biri diğerinin yerine kullanıldığı durumlarda anlam kaybı ve zihinsel bir karmaşa kaçınılmazdır. Bu nedenle tanının tam Türkçe karşılığı Cinsiyet Kimliği Bozukluğu olması gerekirken “Cinsel Kimlik Bozukluğu” tanısı olmaktadır. Terimlerin kullanım tercihi, farklı ortam ve zaman göre değişebileceği gibi kullanacak kişinin hangi disipline bağlı olduğuna göre de değişmektedir.

Bir kişinin kendisini karşıt cinsiyetten tanımlaması transseksüel olarak nitelendirilmesi için yeterlidir. Bu tanımlamanın cinsiyet değişimine bağlı olmaması da yine tanımı toplumsal rol yüklemelerine, dolayısıyla “gender” teriminin toplumsal cinsiyet oluşuna götürmektedir. Literatüre ve kavramların Türkçe karşılıklarına bakıldığında “sex” kelimesi yerine “cinsiyet”, “gender” kelimesi yerine “toplumsal cinsiyet” kelimesinin kullanıldığı görülmektedir (Görgün-Baran, 2012; İlich, 1996, s.138).

3.4. TRANS GEÇİŞ SÜRECİNDE TIBBİ UYGULAMALAR

3.4.1. Hormon Kullanımı

Geçiş süreci trans bireyler için biraz sancılı geçebilmektedir. Maddî, manevî gücün yanı sıra çok büyük bir sabır gerektirmektedir. Geçiş sürecinde kendilerini ait olduklarını düşündükleri cinsiyete göre yaşadıklarını iki yıl süre ile kanıtlamaları gerekmektedir.

Kaptan (2010, s.42), bu psikolojik sürecin trans bireylerin hormona hazırlık süreci gibi önem taşımaktadır yani bu süreçte on sekiz yaş üstü olan trans bireylerin yeni kimliklerine uyumlarının artırılması sebebiyle hormon sürecine başladıklarında nelerle karşılaşacakları ve hormonun vücutta ve psikolojik olarak etkileri anlatıldıktan ve en az üç (mülakat yaptığım trans bireylerde en az bir yıl) aylık psikoterapi görmelerinin ardından heyetin kararıyla hormon kullanımı tıbben önerilmektedir. Trans kadınlarda ve erkeklerde hormon kullanımında bir çok farklılıklar mevcuttur.

Cinsiyet hormonları vücutta birçok şeyi denetler; genital organı, testisleri, yumurtalıkları ve ergenlik döneminde gelişen yüz, vücut kılı, göğüs büyümesi, sesin çatallaşarak değişimi vb. İnsan vücudunun ürettiği üç farklı cinsiyet hormonu vardır; androjen, östrojen ve progesteron. Bu hormonlar kadın ve erkek vücudunda farklılıklar göstermektedirler. Genellikle kadınlarda östrojen ve progesteron, erkeklerde ise androjen seviyesi yükseklik göstermektedir. Cinsiyet geçiş sürecinde hormon kullanımı trans kadınlar için oral östrojen, trans erkekler için ise testosteron seviyelerinin yükseltilmesi odaklıdır. Hormon kullanımı trans kadınlarda memelerde büyüme, testis boyutlarıyla penis sertliğinde azalma, ciltte yumuşama, kıl azalması, vb. etkiler gösterirken, trans erkeklerde ise ses değişikliği, kıl artışı, klitoris büyümesi ve vücutta erkeksi özelliklerin (kas kuvveti artışı, kalça yağı azalması gibi) artışı yaşandığı bildirilmektedir. Kişi hormon kullanımını durdurduğu zaman bu değişimler zamanla geri dönüştürülebilir (Kaptan, 2010, s.49).

3.4.2 Trans Geçiş Cerrahisi

Doğduğu ve sahip olduğu bedene sığamayan, sürekli kendi bedeniyle çatışma halinde olan bireylerin kendini ait hissettiği vücuda kavuşmak için başvurduğu birçok cinsiyet geçiş ameliyatları vardır. Bu ameliyatlar tek bir cerrahi müdahale ile yetinmeyip hem maddi hem de manevi açıdan zor olan birkaç ameliyattan ibarettir. Bu süreç zarfında sadece ameliyatlar değil bunun yanı sıra hormon tedavisinin de devam etmesi gerekmektedir.

Transseksüel bireyler için cinsiyet geçiş cerrahisi kadar ameliyat öncesi hazırlık dönemi de çok önemlidir. Öncelikle iki ruh sağlığı uzmanı tarafından transseksüel bireyin göğüs/meme ya da diğer cerrahi müdahalelere uygun olup olmadığı değerlendirilmeli

daha sonra bireyin bu durumu kabul edip etmeyeceği, yani ameliyata psikolojik olarak ne kadar hazır olduğu ve ameliyat sonrası bu durumu ne kadar içselleştirebileceği ve ameliyata uygun olup olmamasına dair rapor sunulmalıdır (Acar, Aygin, s.242).

Cinsiyet geçiş ameliyatlarının başarılı örnekleri kadar başarısız örnekleri de mevcuttur.

3.4.3 Transeksüel Erkeklerde Trans Geçiş Cerrahisi

Trans erkekler cinsiyet geçiş cerrahisi sürecine genellikle meme ameliyatı (mastektomi) ile başlamaktadırlar. Göğüs yapısına göre ameliyat şekli belirlenip meme ameliyatı gerçekleştirilmektedir. Daha sonra ise hysterektomi (rahim aldırma) ameliyatı geçiren trans erkeklerin geçiş cerrahisini testis protezleri, testosteron yardımıyla klitorisin büyütülmesi için yapılan cerrahi müdahaleler vb. gibi genel cerrahi operasyonları izlemektedir. Diğer bir aşama ise penis oluşturulmasıdır. Bu ameliyat birçok trans erkek tarafından tercih edilmemektedir. Çünkü daha önceki yapılan ameliyatların başarısızlık oranları trans erkekleri ürkütmekte ve düşündürmektedir.

3.4.4. Transseksüel Kadınlarda Trans Geçiş Cerrahisi

Cinsiyet değişimi için yapılan ameliyatlar birkaç aşamadan ibarettir. Trans kadınlar hormon sürecine başladıklarında zamanla göğüslerinde büyüme başlamaktadır. Ancak bu büyüme yeterli derecede olmadığından bireyler göğüs ameliyatına ihtiyaç duymaktadırlar. Plastik cerrahi işlemi ile meme dokusunun altına salin dolu implantlar yerleştirilerek mammoplasti işlemi yapılmaktadır.

Vajinoplasti meme büyütme ameliyatından daha zor olup 5 farklı yöntemle yapılan birkaç aşamalı ameliyattır (Selvaggi ve d. 2005, s.138). Trans kadınlarda vajinayı penis ve skrotomu (testis torbası) saran cildi tersine çevirerek oluşturmaktadırlar.

Trans kadınların geçirdiği fasiyal kadınlaştırma cerrahisi her trans kadın için uygulanmamaktadır. Genelde daha maskülen yüz hatlarına sahip trans kadınların tercih ettiği bir cerrahi müdahaledir. Daha çok feminen görüntüye sahip olmak için adem elmasının küçültülmesi, kaş çıkıntısının daha da azaltılması, yanak ve dudaklara yapılan dolgu ve rinoplasti girişimleridir.

Birçok transseksüel kadınların ses yapıları normalin üstünde kalın olduğundan ve konuşma terapisinden de fazla yarar görmeyenlerin başvurduğu bir cerrahi müdahale işlemi de ses teli cerrahisidir. Gelfer (1999, s.203-207) trans kadın müşterilerinin kelime ve cümle düzeyinde doğal ses tonlarını hedef alarak ses telleri ameliyatı yaptıklarını belirtmiştir. Ayrıca daha kadınsı ses tellerine sahip olmak isteyen trans kadınların ona gelene kadar kendi yöntemleri ile seslerini inceltmeye çalıştıklarını vurgulamıştır.

3.5. HUKUKTA TRANS GEÇİŞ SÜRECİNE İLİŞKİN YASALAR VE TRANSSEKSÜALİTE KONUSU

Cinsiyet geçişi döneminde trans bireylerin karşılaştıkları psikolojik, tıbbi süreçten sonra sıra hukuki sürece gelmektedir. Cinsiyet geçiş ameliyatlarının gerçekleşmesinin ilk koşulu mahkemenin bu geçişe izin vermesidir (Turan-Başara, 2012, s.245-266). Lakin bu duruma gelebilmek için bir sürü zorluklardan geçilmiştir, çünkü 1988 yılına kadar Türk Hukuku'nda cinsiyet değişimi sebebiyle açılan bütün davalar Yargıtay Dairesi tarafından reddedilerek cinsiyet geçişi adına hiçbir yasal düzenleme yapılmamaktaydı.

1988 yılında Medeni Kanun'un 29. maddesine bir ek yapıldı ve bunun sayesinde trans bireyler cinsiyet geçiş ameliyatlarını sağlık kurulu raporuyla belgelendirdikleri takdirde, bu değişikliği nüfus siciline de yansıtılabilmeleri için dava açma hakkı kazanmışlardır. Ancak bu değişikliğin birçok sorunu da kendinde barındırarak yeterli olmadığı, bunun altında yatan nedenin ise cinsiyet değiştirme durumunun yasalarca düzenlenmemiş olmasıydı (Kaptan, 2010, s.52).

2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK)'nin 40. maddesinde cinsiyet değişikliği hükmü değişikliğe uğratarak şu anda yürürlükte olan halini almıştır:

“Cinsiyetini değiştirmek isteyen birey, şahsen kendi adına başvuruda bulunarak mahkemece cinsiyet değişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, başvuruda bulunan bireylerden aşağıdaki taleplere cevap vermeleri beklenmektedir:

‘İznin verilebilmesi için, bireyin on sekiz yaşını doldurmuş olması ve bunun yanı sıra evli olmaması; ayrıca transseksüel yapıda olduğuna dair, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu ve üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğunu bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmî sağlık kurulu raporuyla belgelemesi şarttır. Verilen izne bağlı olarak amaç ve tıbbî yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı gerçekleştirildiğinin resmî sağlık

kurulu raporuyla doğrulanması hâlinde, mahkemece nüfus sicilinde gerekli düzeltmenin yapılmasına karar verilir.” (Başara Turan, 2012, s.245-266) .

Düzenlemede cinsiyet geçiş sürecinin temel aşamalarından olan psikiyatrik değerlendirme trans bireylerin ruhsal durumunun hukuki açıdan kabul görmesi adına önemli bir ilerlemedir. İlk başta bu düzenlenmenin transseksüaliteyi sapkınlık olarak görmemesi adına büyük bir adım olarak değerlendiren bireyler için sürece başlamak için evli olmama şartı “...toplumun temel taşı olarak nitelendirilen aile kurumunun cinsiyeti belirsizlik aşamasında olan kişilerle sarsılmaması ve birlikteliğin devam sürecinde eş ya da çocuklar için psikolojik ve ahlaki terslik yaratmaması...” (Başara-Turan, 2012, s.245-266) gerekçesiyle açıklanarak transseksüalitenin halen sapkınca görüldüğü de belirtilmiş olmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi trans bireyin cinsiyet değişikliği için açtığı davadan sonuç alabilmesi için 18 yaşını doldurmuş, medeni durumu bekar, cinsiyet geçişinin ruhsal sağlığı açısından zorunlu olmasına dair eğitim ve araştırma hastanesine dair rapor olması ve bunun yanı sıra trans bireyin üremeden yoksun olduğuna dair rapor alması gerekmektedir. Baş vuruda bulunan trans birey bu şartların hepsine cevap verdiği takdirde cinsiyet geçiş süreci hukuki anlamda başlamış demektir. Bu süreç farklı nedenlerden dolayı 6 ay ile iki yıl arasında değişkenlik gösterebilir ve başvuruda bulunan trans bireyin doktor ve psikiyatri gözetiminde sürecin gerektirdiği aşamaları tamamladıktan sonra uzmanların verdiği raporların doğrultusunda mahkemece cinsiyetin değiştirilmesine karar verilir.

Geçiş süreci herhangi bir hukuka dayanan nedene bağlı olarak değişkenlik göstermemektedir. Geçiş süreci için başvuruda bulunan trans bireyin açtığı davanın bir il yada küçük bir ilçe olması, davanın kaderini belirleyen hakimın dünya görüşü, hatta bireyin cinsiyet geçişinin erkekten kadına veya kadından erkeğe, bireyin ailesi veya çevresiyle olan ilişkileri bunların hepsi kararları etkileyebilir, davaların uzamasına veya en kısa sürede olumlu sonuç bulmasına neden olabilir (Güngör, 2013, s.11).

Trans bireyin daha sonra nüfus sicili düzenlemesi için de ayrı bir dava açması gerekmektedir. TMK'nın 29. maddesinde de 4.5.1988 tarih ve 3444 sayıyla eklenen 2. maddede doğum sonrasında meydana gelen cinsiyet değişikliğinin asgari sağlık kurulu raporu ile belgelendirilmesi halinde nüfus sicilinde gerekli düzenleme yapılır ibaresi yer almaktadır (Biçer ve Ark., 1996, s.91). Böylelikle ameliyatı kabul etme ve ameliyat

sonrası durumların güvence altına alınması için hukuksal düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte bu sürecin trans bireyler açısından her zaman yolunda gittiğini söylemek güçtür.

4. BÖLÜM

AYRIMCILIK, HOMOFOBİ-TRANSFOBİ VE NEFRET SÖYLEMİ

Trans bireylerin toplum tarafından yaşadıkları sosyal dışlanma, homofobik ve nefret söylemi onların yaşam alanlarının daralmasına yol açmakta hatta toplumdaki uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Durum böyle olunca ikili cinsiyet düzeninin dışına çıkmış olarak değerlendirilen bu bireyler toplum tarafından çok çeşitli baskılara maruz kalabilmektedirler. Şimdi bu kavramların ne anlama geldikleri ve nasıl bir baskı oluşturdukları üzerinde duralım.

‘Senin yaşadığın bir hayat var, benimse başarmam gereken bir hayat’. Yıllar önce okuduğum bir söyleşiden aklımda kalan bu cümle aslında trans bireylerin hayatlarını özetlemeye yetiyor.

Heteroseksüel sistemin kadın ve erkek üzerine kurduğu ikili cinsiyet düzeninin farklı cinsel yönelim ve farklı cinsiyet kimliğine sahip bireylere tahammülü yoktur. Aslında var olan düzene tehdit olarak algılanan trans bireyler ötekileştirilerek düzenin dışında tutulmaya çalıştırılırlar. Çünkü öteki daha değersizdir. Hayatlarının birçok dönemlerinde ötekileştirilen LGBTİ+ bireyler toplum gözünde hasta olan, tedaviye ihtiyacı olan, ‘normal’ olan insanlardan uzak tutulması gereken hatta mümkünse toplum içerisinde ayıklanması gereken bireyler olarak algılanmaktadırlar.

Her iki cinsiyet için de, transfobi ve homofobi birbirleriyle ve dini köktencilik ve düşmanca cinsiyetçilikle yüksek derecede ilişkiliyken, ancak saldırganlık eğilimi sadece erkeklerde transfobi ve homofobiyi öngörüyordu (Nagoshi, Adams, Terrel, Hill, Burzuzi, Nagoshi, 2008, s.522). Nagoshi ve çalışma arkadaşlarının belirtmek istedikleri şudur: homofobinin ortaya çıkmasıyla birlikte, otoriterlik, köktencilik ve saldırganlık eğilimi artık erkekler için transfobiyi öngörmüyor, ancak bu hususlar kadınlarda transfobiyi öngörmeye devam ediyordu.

‘Ötekinin ötekisi’ olmak iki farklı açıdan ele alınmaktadır. Ataerkil cinsiyet kültüründe trans kadın ve ya trans erkek olmak doğrudan ‘öteki’ kategorisine girmeyi sağlar. Diğer bir açıdan da sadece heteroseksüel bireyler tarafından değil trans bireyler tarafından da ‘ötekileştirilme’ durumudur.

Toplum tarafından trans kadınlara olan önyargı ve davranış biçimleri trans erkeklere nazaran daha acımasızdır. Biyolojik kadın olmanın zorluğunun yanı sıra hem trans hem kadın olmak daha zorlaştırıcı bir durumdur. Trans erkekler için ise bu o kadar da geçerli değildir. Çünkü sonuçta toplum ‘erkek’ olmayı ‘erkekliği’ daha kolay kabullenmektedir, bu ister biyolojik isterse de transseksüel yapıda olan bireyleri kapsamaktadır.

Daha da ilginç olanı trans bireyler arasında da bir ‘öteki’ söz konusu olmaktadır. Kimlik geçiş sürecine başlayan, yarıl原因an ya da süreci bitirip kimliğini alan bireylerde de sürece yeni başlayanları ya da başlamak için daha cesaretsiz olmaları durumunda bir dışlama söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda ötekileştirilen bireylerin yaşadıkları transfobi ve homofobi kavramlarının ne anlama geldiğini görmeye çalışalım.

4.1.TRANSFOBİ VE HOMOFOBİ ÜZERİNDEN DIŞLAMA

Homofobi daha çok eşcinsellik, biseksüellik ve transseksüellik gibi farklı cinsel yönelimleri ve ya kimlikleri bulunan insanlara yönelik olumsuz duygular, tutumlar ve/veya davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2003’den akt. Şah, 2012, s.24). Homofobinin açılımı literatürde değişkenlik göstererek farklı anlamlarda kullanılmıştır. Daha çok eşcinsellere ve eşcinselliğe olan korkuları anlatmak için kullanılan ‘homofobi’ kelimesi 1978’de Lorde tarafından ‘kişinin kendi cinsiyetinden olan birine karşı duyduğu aşktan korkması ve bu yüzden başkalarında bu duyguyu gördüğünde nefretle karşılaşması’ olarak tanımlamıştır (Akt.Baird, 2004, s.54). Pınar Selek (2014, s.41) toplum tarafından kabul gören erkek ve kadın davranış ve tutumlarına uygun olmayan heteroseksüellik dışı cinsel yönelim ve kimliklerin tehdit olarak algılandığını, ‘olması gereken’ kadınlık ve erkeklikten beklenen davranış ve tutumların tekini bile icra etmeme, toplumsal sistemlerin en önemli temel taşlarından biri olan cinsiyet kimliklerini sarsma anlamına gelmektedir; bunun sonucunda da LGBTİ+ bireyler toplum dışına itilerek ‘öteki’ konumuna yerleştirilmektedir. ‘Transfobi’, biyolojik cinsiyetinden dolayı kendisinden beklenen seksüel ve toplumsal rollere uymayarak cinsiyetini yeniden inşa etme sürecindeki kişilere karşı bir tür kaygı ve korku ifadesi olarak travesti ve transseksüellere yönelik önyargı ve nefret sonucunda ortaya çıkan ayrımcılığı anlatmaktadır (Kaos GL.2011). Burada göz ardı edilemeyecek derecede önemli bir ayrıntı vardır. Transfobi ayrımcılığın en acımasız şekli olup trans bireylerin

yaşamlarının son bulması ile sonuçlanmaktadır. Göregenli (2012, s.10) bu durumu şöyle ifade etmektedir; işe alınmama, hizmet alamama ya da normalden daha yüksek bedellerle hizmet alma ve en temel insan hakkı olan sağlık hizmetlerinde bile yeterli hizmet alamama, dini inançlarla ilgili ibadetler sırasında olumsuz bakış ve jestler, hakaret ve tehditler, askerlik sırasında hakaret, tehdit gibi olumsuz deneyimler, sokakta yürürken bakış ve jestler şeklinde ortaya çıkan ayrımcı davranışlar, transfobinin en somut görünümünden bazılarıdır.

Hill (2002), transfobiyi “toplumun cinsiyet beklentilerine uymayan bireylere karşı duygusal iğrenme” olarak tanımlamaktadır. (Hill and Willoughby 2005, s. 533). Hill’in tanımı Weinberg’in (1972) tanımıyla örtüşmektedir. Weinberg’e göre (1972, s.12) ise homofobi irrasyonel korku, nefret ve eşcinsel erkeklerle kadınlarla yakın konumda olmama hoşgörüsüzlüğüdür. Hill (2002, s.117) daha sonra transeksüellere yönelik önyargılı ve ayrımcı davranışları cinsiyetçilik ve toplumsal cinsiyet temeli açısından kavramlaştırmaya devam etmektedir. Bu ayrımcı davranış aynı zamanda transfobinin bir parçası olarak kabul edilebilir, dolayısıyla Sugano ve arkadaşlarının (2006, s.221) “toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve geleneksel cinsiyet ve cinsiyet normlarına uymayan bireylerin damgalanması” tanımıyla da örtüşmektedir. Transfobi, sadece transeksüellerden tikslenme ve transeksüellerin irrasyonel korkuları ile değil aynı zamanda travestilerin, kadınsı erkeklerin ve eril kadınların (Weinberg 1972, s.15), yani sadece cinsel yönelimi ile değil, cinsiyet rolleri ve cinsiyet kimliği ile ilgili konularda da homofobi ile çelişmektedir.

Homofobi üzerine literatürde bir çok çalışma varken, transfobi hala üzerinde çok çalışılmamış bir alandır. Ayrıca, transeksüel bireyler genellikle LGBTİ+ literatüründe eşcinsellerden, lezbiyenlerden ve biseksüellerden ayırt edilmezler, bu nedenle de cinsiyet kimlikleri, cinsiyet rolleri ve cinsel yönelimleri arasındaki farklar literatürde ayrıca ayırt edilmez.

Tarih boyu bütün toplumlarda insanlar arası eşitlik sorunları yaşanmış, bir grup diğerine göre daha avantajlı, daha yüksek bir konumda olmuştur. Maalesef ki, günümüzde de fazla bir ilerleme olmamış, hala insanlar ister cinselliği, ister cinsel yönelimi ve başka nedenlerden dolayı ayrımcılık yaşamaya devam etmektedir. En gelişmiş heteroseksüel yönelimli toplumlarda bile bu şemsiyenin altına giremeyenler ‘uyumsuz’ olanlar ‘öteki’ olarak yerlerini almışlardır.

Homofobi tek bir alanla sınırlı kalmayıp her yere sıçramıştır. Okullardan iş yerlerine medyadan yasalara kadar insanların olduğu her yerde karşımıza çıkmaktadır. Rankin (2005, s.19) çalışmasında okul ortamlarının LGBTİ+ bireylerine karşı olan tutumlarını incelemiştir. Yaptıkları çalışmada, birçok LGBTİ+ öğrencisi deneyimlerini anlatmıştır. Öğrenciler üniversite kampüslerinde, okul hayatlarında psikolojik ve fiziksel tacize maruz kaldıklarını ve genel olarak okul ortamını “homofobik” olarak nitelendirdiklerini belirtmişlerdir. Beemyn ve diğ. de (2005, s.49-60) , özellikle transeksüel kişilerin üniversite kampüslerinde karşılaştıkları zorluklara odaklanan çalışma yapmıştır; çalışma sonucunda transeksüel öğrencilerin LGB öğrencilerinin yaşadığı zorluklardan daha fazlasını yaşadıkları kanısına varılmıştır. Beemyn ve arkadaşları transeksüel bireylerin yaşamların önemli ama henüz kontrol edilmesi zor olan yönlerini (tuvalet kullanımı, sağlık bakımı ve resmi üniversite belgelerinde cinsiyet değiştirme seçeneği gibi) ele almış, trans öğrencilerin ve personelin bu yaygın engelleri aşma kolaylığını artıracak politikalar geliştirmek ve yönetmek için yollar önermiştir. Leitenberg ve Slavin (1983, s.337-346), heteroseksüel üniversite öğrencilerinin transeksüellere ve eşcinsellere yönelik tutumlarını karşılaştırdı. 318 üniversite öğrencisi ile yapılan araştırmada eşcinsel ve transeksüel bireylerin yaşadıkları iş ayrımcılığı, biyolojik nedenselliği ve çocuk evlat edinmeye ilişkin genel tutum ve inançlar hakkında sorular sorulmuştur. Araştırmacılar, öğrencilerin eşcinselliği transeksüelliğe kıyasla kabullenmesi daha kolay olduğunu, kadın öğrencilerin transeksüellere karşı erkeklerden daha anlayışlı olduğunu keşfetti.

Mülakatlar esnasında trans bireylerin de belirttiği gibi aslında eğitimde, okulda homofobinin yaygın olması trans bireylerin eğitimden soğumalarına, okul yaşantısının günü günden işkenceye dönüştüğü durumlarda ise eğitimlerini yarım bırakmalarına neden olmaktadır. Eğitimlerini tamamlayamayan bireyler hayatlarının ilerleyen dönemlerinde ister geçimlerini sağlamak için, isterse de cinsiyet kimlik sürecinin gerektirdiği ameliyatlara olmak için ya da en basit şekli hormon iğnelerini alabilmek için iş bulmada zorluk yaşamaktadırlar. Maddi durumlarının zorlaşması bireylerin hayata, geleceğe dair umutlarını kırmakta ve yaşamlarına son verme isteği başkaldırır hale gelmektedir.

Hill ve Willoughby (2005, s.113-136), transeksüellere ve travestilere yönelik duygusal tikslenme, şiddet, taciz ve ayrımcılığı ölçmek için 32 maddelik bir transfobi ve

cinsiyetçilik ölçeğini geliştirmiş ve onaylamıştır. Üç çalışmanın sonunda, yeni Cinsiyetçilik ve Transfobi Ölçeği 180 lisans ve yüksek lisans öğrencisine uygulanmış ve sonuçta cinsiyet değişkenliği olan insanlara karşı büyük ölçüde hoşgörüsüzlük tutumları bulunan sonuçlar elde edilmiştir. Hill ve Willoughby (2005), bir transfobi ölçeğinin geliştirilmesinde yeni bir çığır açmıştır, lakin bu ölçek ideal bir ölçek olmayıp bir sıra boşluklara sahiptir. Psikometrik özellikler açısından, Hill ve Willoughby, ölçeklerini sadece transfobiyi değil, aynı zamanda cinsiyetçiliği (cinsiyete uygun olmayan cinsiyete ilişkin olumsuz değerlendirme) ve cinsiyete dayanma (cinsiyete uygun olmayan cinsiyetlere yönelik saldırı / taciz) ölçmeyi amaçlamıştır. Hill ve Willoughby tarafından ölçeği doğrulamak için seçilen yapılar, transseksüellerin geleneksel cinsiyet rollerine ve cinsel yönelimine bağlılığını vurgulamanın yanı sıra etiyolojik bir transfobi teorisine dayanmaktadır (Nagoshi ve diğ. 2008, s.521-531). Bernat ve ark (2001, s.179-187) yaptıkları çalışma sonucu erkekler homofobiye daha yatkın grup olarak belirlenmiştir. Bu deney, kaygı ve öfke düşmanlığının büyük ölçüde arttığını saptamıştır. Bu bulgular, saldırganlık eğilimindeki bireysel farklılıkların, öncelikle erkeklerde homofobinin öngörüsü olabileceğini göstermektedir. Parrott ve diğ. (2002, s.1269-1278), erkeklerde homofobinin, özellikle eşcinsel erkeklere karşı olumsuz duyguları yansıtmayabileceğini öne sürmektedir. Bunun yerine, homofobi, kadınsı özelliklere karşı daha genel olumsuz tutumları içerebilir. Homofobi ile ilgili saldırganlık, eşcinselliğe karşı erkeklerin eşcinsellik karşıtı ahlaki değerleri nedeniyle olmayabilir, fakat homoseksüel uyarıcıların varlığı eril kimliğe tehdit oluşturduğunda, birey olumsuz davranışlar sergileyebilir.

Homofobi ve transfobi açıkça bazı ortak noktalara sahip olsa da, homofobinin teorik olarak normatif olmayan bir cinsel yönelimle ilgili olduğuna ve normatif toplumsal cinsiyet rollerine karşı ikincil bir etkiye yol açtığı belirtilmelidir (Nagoshi ve diğ.2008, s.529). Öte yandan transfobi, özellikle zorlayıcı normatif toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet kimliği ile ilgilidir. Bernat ve diğ.(2001, s.179-187) savına göre bazı erkeklerin erkeklikleriyle ilgili endişelerinin, cinsiyet kimliği, cinsiyet rolleri veya cinsel tercih olsun olmasın, geleneksel olmayan cinsiyet tezahürleriyle karşı karşıya kaldıklarında bu kaygıyla harekete geçerler, bu da sırayla, hem transfobi hem de homofobiyi ortaya çıkarmaktadır. Erkekler için cinsiyet rolleri, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim iktidarlarını korumak adına şiddet ve saldırganlıklarını kullanmaları bu erkeklerin homofobi ve transfobi öngörülerindeki farklılaşma eksikliğini açıklayabilen ortak bir

ideoloji tarafından yönlendirilmektedir. Bu aynı zamanda Bettcher'in (2007, s.43-65) düşüncesiyle örtüşmektedir. Bettcher'e göre erkeklerde transfobi onların hissettiği öfkeden kaynaklanmaktadır; ve bu öfke gerçek kadın cinsel organı olmayan trans kadınlar tarafından 'aldatıldıklarını' anladıklarında daha da alevlenmektedir, çünkü bir erkek bir kadın bedenine sahip olmak, onunla ilişki yaşamak ister. Bettcher'in bu düşüncesi trans kadın cinayetlerini kısmi olarak açıklamaktadır.

Ayrımcılık ve homofobinin trans bireylerin hayatlarını nasıl etkilediğini Lombardi ve diğ. (2001, s.89-101) transseksüellerin açılma süreçlerinde yaşadıkları zor yönlerini ve günlük yaşam deneyimlerini incelemiştir. Yaşamları boyunca, çalışmaya katılan transseksüel örneklerin yarısından fazlası şiddet veya taciz kurban olmuş ve numunenin neredeyse% 40'ı bir tür ekonomik ayrımcılığa uğramıştır.

Bütün LGBTİ+ bireyler açısından özellikle trans bireyler için aile desteğinin önemi göz ardı edilemez. İster açılma süreci (kendine ve etrafına), isterse de trans geçiş sürecinin zorluğu, geçirilen ameliyatların, alınan hormonların yıpratıcılığı açısından aileden en az bir kişinin manevi desteği trans bireylerin hayata sıkıca sarılmalarına neden olmaktadır. Bu nedenden dolayı aile içinde homofobinin olmaması büyük bir avantaj teşkil etmektedir. Çünkü aile içerisindeki homofobi kendini sözel istismar, fiziksel tehdit ve fiziksel şiddet şeklinde göstermektedir. Ailelerine bu tutumlarından dolayı açılmayan trans bireylerde zamanla başkaldıran umutsuzluk halleri, ailelerinden, etraflarından dışlanma korkusu onları intihara teşebbüse sürükleyebilmektedir. Mülakata katılan ama mülakat esnasında intihar girişiminde bulunmadıkları belirten yirmi (20) kişiden sekizi (8) aile desteklerinin hayata tutunmalarında çok önemli bir etken olduğunu, aileleri sayesinde bugün birçok şeyi başardıklarını belirtmişlerdir.

Trans bireylerin ruhsal durumunun kötüleşmesinde fiziksel ve psikolojik şiddet, ayrımcılığa uğramak, çocukluk döneminden itibaren kendi içinde ikilemde olmak gibi etkenler başlıca rol oynamaktadır. Meyer (2003, s.676) azınlık stresi modelinde grup çevrelerinden uzak tutularak dışlanma, yaşanan kötü deneyimlere istinaden ayrımcılık beklentisi, herkesten, kendinden bile gizlenme ihtiyacı duyma en önemli stres kaynaklarından. Trans bireylerde ayrımcılık deneyiminin intihar girişimi, depresif belirtilerin varlığı ve şiddeti ile ilişkisi bildirilmiştir (Clements-Nolle ve ark. 2006,s.55; Bockting ve ark. 2013, s.945). Damgalanma ve ayrımcılığa uğrama stresinin sonuç olduğu olumsuz etkilerle beraber kişinin bu stresle başa çıkmayla alakalı gelişim içinde

kazanılan özelliklerine olumsuz etkileriyle, azınlık grubundaki bireylerin bir bölümünü daha kırılğan hale getirdiği öne sürülmektedir (Hatzenbuehler, 2009, s.707-730).

Transfobi sadece heteroseksüel bireylerde değil transseksüel bireylerde de görülmektedir. Cinsiyet geçiş sürecini tamamlayan, hissettikleri cinsiyet kimliğine kavuşan bireyler genellikle kendilerini ‘ben trans erkeğim’ ya da ‘trans kadınıım’ diye tanımlamayıp aldıkları cinsiyet kimlikleri ile doğduklarını belirtmektedirler. Belki de bununla daha fazla öteki konumunda olmamak için kendilerini sigortalamış olmaktadırlar.

‘İşte kimse trans erkek olduğumu bilmiyor. Söylemeyi de düşünmüyorum. Geçenlerde translarla ilgili konu açıldı, ben fikrimi dahi belirtmedim. Daha fazla bu sebeplerden başım ağrısını istemiyorum açıkcası’. (Selim, 32 yaş).

4.2.NEFRET SÖYLEMİ

Avrupa Konseyi’nin Bakanlar Komitesi tarafından yayınlanan “nefret söylemi” konulu 97(20) sayılı Tavsiye Kararı’nda bu kavram şu şekilde tanımlanmıştır:

“Nefret söylemi” kavramı, ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimini kapsayacak şekilde anlaşılacaktır (Weber, 2009, s.10).

Bu anlamda “nefret söylemi” muhakkak belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları kapsamaktadır.

Nefret söylemini besleyen en önemli araçlardan biri de medyadır. Gün geçmiyor ki, ayrımcı bir dil kullanan medyada ırkçı, cinsiyetçi ya da toplumda daha da kalıp yargıların güçlenmesine neden olan haberler çıkmasın. Bu da zamanla var olan önyargının daha da güçlenmesine, şiddete dönüşmesine neden olmaktadır. Hedef konusu olan bireyler ya da gruplar zamanla toplumdan kendilerini tecrit etmek zorunda kalmaktadırlar. Nefret söylemi aslında ‘kendinden olmayana’, ‘aykırı’ olana tahammülsüzlük sonucu daha da alevlenmektedir. Toplum trans bireylere nefretini onur kırıcı, aşağılayıcı, onların cinsiyet kimlikleriyle alay edici, genellikle hakaret şeklinde kusarak bir nevi kendi düzenini korumaktadır. Medyadaki cinsiyetçi, homofobik ya da

transfobik söylemin inşası söz konusu olduğunda olumsuz olarak değerlendirilebilecek ana başlıkları şu biçimde toplamak mümkündür (Kaos GL, 2012, s.304-305): LGBT bireylerin cinsel obje olarak görülmesi, onların ve olayların kriminalize edilmesi, eşcinselliğe ilişkin stereotipilerin beslenmesi, haberlerin dilinin homofobik olması, LGBT bireylere yönelik şiddetin meşrulaş(tırıl)ması, bu bireylerin karikatürize edilmesi, mağdur olduklarında küçük düşürücü ifadelerin ve fotoğrafların/görsellerin kullanılması, saldırıya uğradıklarında sadece saldırganın ifadesinin ön plana çıkartılması, kullanılan görsellerin önyargıyı pekiştirmesi, kullanılan kelimelerdeki yanlışlık, ayrımcı ya da nefret söyleminin yayılması ve başka gruplara ayrımcılık yapmak için eşcinselliğin kullanımı.

Bir kişi ya da bir gruba yapılan ayrımcılık, zamanla onlara karşı nefret söylemine daha sonra ise en kötüsü nefret suçuna dönüşmektedir. Transseksüel bireylere karşı olan önyargının ve onun sonucu yapılan dışlayıcı hakaretlerin arkasına gizlenen toplumsal kalıplar birçok insanın hayatına mal olmaktadır. Trans bireylerin hayatları nefret suçları ya da nefret söylemleri nedeniyle yaşanmadan bitmektedir. Kimisi cinayete kurban giderken kimileri de artık söylenenlere ve maruz kaldıkları davranışlara dayanamayıp intiharı seçmektedirler.

5. BÖLÜM

ARAŞTIRMA VERİLERİN ANALİZİ

Yarı yapılandırılmış sorular çerçevesinde katılımcıların yaşamlarına ilişkin deneyimledikleri anlatılar temalaştırılmış ve veriler temalar altında analiz edilmiştir. Bu durumda gerek soruların hazırlanması gerekse katılımcıların anlatıları çerçevesinde beş (5) farklı tema geliştirilmiştir. Şimdi analizler, geliştirilen temalar altında verilmektedir.

5.1. KATILIMCILARIN SOSYO-DEMOGRAFİK VE SOSYO-EKONOMİK DURUMU

TRANS BİREYLERİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ				
İSİM	YAŞ	CİNSİYET	EĞİTİM	MEDENİ DURUM
Özgür	24	Trans Erkek	Ortaokul Mezun	Evli
Duman	25	Trans Erkek	Lise Mezun	Bekar
Uğur	26	Trans Erkek	Üniversite Mezun	İlişkisi var
Sami	29	Trans Erkek	Üniversite Mezun	Nişanlı
Cihan	31	Trans Erkek	Üniversite Mezun	İlişkisi var
Selim	32	Trans Erkek	Üniversite Mezun	Evli
Dolunay	22	Trans Kadın	Ortaokul Mezun	İlişkisi var
Nil	23	Trans Kadın	Ortaokul Mezun	İlişkisi var
Nefes	26	Trans Kadın	Lise Mezun	Nişanlı
Eda	28	Trans Kadın	Lise Mezun	Nişanlı
Ece	33	Trans Kadın	Lise Mezun	İlişkisi var
Türkan	35	Trans Kadın	Konservatuar	Bekar

Mülakatlarda trans bireylere onları daha iyi tanımak amacıyla trans geçiş sürecine başlamadan öncesine dair de sorular sorulmuştur. Trans bireyler için isim konusu günlük yaşamlarını sürdürmek adına önemli bir faktördür. 12 trans bireyden sadece 2'si yeni isim kullanmayı tercih etmemiştir. Bunun nedeni ise onlardan birinin isminin

cinsiyet belirtmeyen bir isim olmasıdır, diğer birey ise ‘isim değişikliği için henüz ailem hazır değil’ demiştir. Tercih edilen isimlerin cinsiyetleri net bir şekilde belirtmeleri dikkatten kaçmamıştır. İsmi hayatındaki önemini Uğur şu şekilde açıklamıştır:

‘Önceki işimde çalışma arkadaşlarım çok homofobik idi. Etrafımdaki arkadaşlarım bana Uğur diyor ama iş arkadaşlarım kimlik isimle sesleniyorlardı. Çoğu zaman üstüme alınmıyordum, oldum olalı hiç sevmedim o ismi. Daha fazla da duramadım zaten. Sabahdan akşama öyle hitap edilmek tüm dikkatimi dağıtıyordu. Bazen kasten yaptıklarını düşünüyordum.’ (Uğur, 26 yaş).

‘Şu an belki de psikolojik olarak en çok yorulacağım işte çalışıyorum. Ama ruhen çok huzurluyum. İşte bana kimse kimlik isimle hitap etmiyor. Herkes çok anlayışlı. İlk ameliyatımı olduğumda da işteki herkesten destek aldım. Tabi ki isimle hitap etmemeleri beni motive ediyor, işime sıkıca sarılabiliyorum. Bu rahatlığı başka bir yerde bulacağımı düşünmüyorum.’ (Sami, 29 yaş).

Genelde hep aileden ayrılıp okula başlama yaşlarında bireyler kendilerini keşfetmeye başlamışlardır. Ve bu genellikle kendilerini sınıf arkadaşları, çevreleri, ailelerindeki birileri ile kıyaslamalarına neden olmuştur. Kadın erkek tuvaletlerini kullanma konusunda hep sorun yaşayan bireyler bu zorlukları şöyle aktarmışlardır:

‘Şu an durumumu ailemden herkes bilmiyor. Ailecek bir yere gittiğimizde mecbur kadın tuvaletine giriyorum. Beni ilk gördüklerinde şaşıyorlar, anlam veremiyorlar ilk. Kadınlar hep üstlerini dışarda düzeltirler aynanın önünde. Çok utanıyorum o zaman. Apar topar çıkıyorum ordan.’ (Duman, 25 yaş).

‘Artık 9-cu iğnemi vuruldum. Sakallarım da çıkmaya başladı. Başlarda hep erkek tuvaleti kullanırdım, ama tiksindiğim için dışarda tuvalet kullanmıyorum, ya da hep engelli bölümünü kullanırım’. (Sami, 29 yaş).

‘Bizim geçiş süreci trans erkekler gibi değil. Onlar bir saçlarını kazıtıyorlar, pantolon, t-shirt rahat rahat topluma karışa biliyorlar. Ben saçlarımı uzatmaya başladığımda defalarca erkekler tuvaletinde sözlü tacize uğradım. Kadın tuvaletine de giremiyorsun, daha sakalım tam çıkmamıştı. Anlayacağın trans erkekler kadar şanslı değiliz’. (Eda, 28 yaş).

Mülakat sırasında katılımcılara iki cinsiyeti de yaşayıp yaşamadıkları soruldu. Bu soruya farklı bakış açılarıyla cevap veren trans bireyler şöyle söylemişlerdir:

‘İki cinsiyeti de yaşamadım. Biyolojik olarak o bedene sahip olsam da benimsemedim’. (Uğur, 26 yaş).

‘Ben hiç yaşamadım. Hatta göğüs ameliyatı olmadan önce bir trans arkadaşım bana gelmişti. Üstümü değiştirip çıkacaktık. Ben de hararetli bir şeyler anlatırken odadan atletsiz çıkmışım. Çocuk utandı benim yerime. Göğüslerim küçüktü, ama yine de hiçbir zaman benimsemedim onları. O kadar alıştırmıştım ki kendimi benim olmadıklarına’. (Sami, 29 yaş).

‘İki cinsiyeti de tamamen yaşadım. Doğduğum cinsiyeti yaşamak için çok savaştım. Aklımdakileri, hissettiklerimi unutmak için uyuşturucu aldım, gittim nişanlandım. Yok ama yapamadım. Yanlış olan ben değilim, kendimi mecbur hissedip yaptıklarımı’. (Ece, 33 yaş).

‘Ben sürece geç başladım. Başlayana kadar da hep kendimi sorguladım. Kaçamayacağımı anlayınca da sırayla ameliyatlarımı oldum. Erkekliği de yaşadım, kadınlığı da’. (Türkan, 35 yaş).

‘Her iki cinsiyete ait özellikleri taşıdım. Aceleci davranmadım. Geçişimi tamamlayana kadar ‘kadın’ olarak demeyim de öyle yaşamaya başladım’. (Selim, 32 yaş).

Bu soruya trans erkeklerden sadece 1’i iki cinsiyeti de yaşadığını söylerken trans kadınlardan da sadece 1’i iki cinsiyeti yaşamadığını aktarmıştır. Genellikle iki cinsiyeti de yaşadığını söylerken katılımcılar bunun nedeni olarak geçiş sürecini tamamlayana kadar biyolojik olarak sahip oldukları cinsiyetlerini yaşamak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Mülakatlarda seks işçiliği yapan trans kadınlar da yer almıştır. Seks işçiliği, para karşılığı seks hizmeti sunmak, kendi bedenini satmak veya bedenini bir başkasının cinsel amaçlarla kullanımına sunmak olarak tanımlanmaktadır (Kalfa, 2007, s.36). Seks işçiliği yapan trans kadınlar bunun ‘kolay yol’ olduğunu savunanlara sitemlerini söyle ifade etmişlerdir:

‘Bir dükkanım olsun istiyorum. Bunun için para biriktiriyorum. Her yerden müşterilerim var. Milletvekili adayından tut da belediye işçilerine kadar. Silahım var benim de. Kaç kez gırtlığıma falçata dayadılar. Panikatak oldum, çok mu kolay yolmuş? Kolay diyenleri davet ediyorum, 2 gün yapsınlar yeter’. (Ece, 33 yaş).

‘İlişki sonrası bizden tiksiniyorlar, yanımızda kalmıyorlar doğru düzgün. Ama ben artık insanları biliyorum. Bir tehlike hissettiğim anda başlıyorum onun egosunu

okşamaya. Sen aslansın, kaplansın, güçlü erkeksin, direk sakinleşiyorlar. Her an ölüm tehlikesinin olduğu bir iş, nasıl kolay olur anlamıyorum. Kaç arkadaşımızı kaybettik.' (Nefes, 26 yaş).

Müşteri taleplerinin bedenlerini şekillendirmelerinde ne kadar etkili olup olmadığı sorulduğunda her biri etkili olmadığını önemli olan kendilerinin nasıl olmayı istediklerini söylemişlerdir:

'İnsanlar bize sapık diyor, toplumda bizi fazlalık olarak görüyor, ama şahsen bana gelen müşterilerin yüzde 85'i sapık düşünceleri, sapık istekleri olan insanlardır. Bir müşterim vardı benden kız kardeşi olmamı, ilişki esnasında ona abi dememi istiyordu. Diyemiyordum tabi, agresifleşiyordu'. (Dolunay, 22 yaş).

Seks işçiliği yapan trans kadınların hepsi korunduğunu söylemiş, hedefledikleri parayı biriktirene kadar yapmaya devam etmek zorunda olduklarını ifade etmişlerdir. Fuhuş sektörü içerisinde seks işçiliği yapan trans kadınlar her defasında yaptıkları iş karşılığında hayat güvencelerinin olmadığını, geçimlerini sağlamak için seks işçiliği yaptıklarını belirtmektedirler.

'Valla insanlar çok konuşuyor öyle başka iş mi yok niye yapmıyorsunuz diye. Başkalarını bilmem ama benim tanıdığım bütün seks işçiliği yapan trans kadınlar başka bir işlerde çalışamadıkları için bu işi yapıyorlar. Ne zaman öleceğimiz belli değil, deli miyiz bu işi yapalım. Başka iş yok, çok aradım ben'. (Nefes, 26 yaş).

Mülakata katılan intihar girişiminde bulunmuş altı trans erkekten sadece ikisinin, altı trans kadından ise hiç birinin sosyal sigortası yoktur. LGBTİ+ hareketi içinde yer alan eşcinsel bireyleri diğerlerinden ayıran en önemli özellik sınıfsal konumlarıdır. Sosyo-ekonomik olarak daha avantajlı olan bireyler yeni sosyal ağlar kurarak kimliklerini açık bir biçimde yaşayabilmektedirler. (Yağlı, 2015, s.107).

Ekonomik durumunu Nefes şu şekilde açıklamıştır:

'Seks işçiliği yapıyorum. Bir ara kendi sigorta pirimlerini kendim ödeyeyim dedim ama onu da yapamadım. Aile ile de iletişim kalmadı. Hastalanmaya korkuyor insan. Çalışıyorsun, hastalanınca kaç gece çalıştığın para ilaca, doktora gidiyor. Etrafında normal insanlar gibi hastalanınca doktora gidenler yok ki. Böyle hastalıktan öleceğiz de öyle gideriz belki'. (Nefes, 26 yaş).

'Yaşlandığımızda ne olacak hiç bilmiyorum. Gerçi yaşlana bileceğimiz de muamma. Ne olacağını ben söyleyeyim. Şimdi nasıl sürünüyorsak o zaman daha da beter

sürüneceğiz çalışamayacağız çünkü. Şimdi gencim, hiçbir sigortam yok. Bu gidişle de hiç olmayacak'. (Dolunay, 22 yaş).

Hormon kullanımına başladıktan sonra görüntüsünde büyük değişiklikler yaşayan Duman yaşadığı işle ilgili sorunları şöyle ifade etmiştir:

'Geçiş süreci çok sancılı. Çok arkadaşım var bu yüzden işten çıkarılan. Başvuru yaptığım yerler bir kimliğime bakıyor, bir de bana. Dalga mı geçiyorsan bizimle diyenler bile oldu. Cinsiyet geçiş sürecinde olduğumu açıklıyorum. Herkes anlayışlıymış gibi 'hmm anladım, biz sizi arayacağız' deyip gönderiyorlar. Artık başvuru da yapmıyorum. Bıktım git, her şeyi baştan anlat sonra olmasın. Sigortam yok, haftalık işlerde çalışıyorum. İnşaatda çalışan arkadaşım var, işçi açıkları olduğunda haber ediyor sağ olsun, gidiyorum. Kimlik de sormuyorlar, rahat oluyor'. (Duman, 25 yaş).

İş konusunda diğer trans bireylerden şanslı olduğunu düşünen Sami içinde olduğu durumu şöyle ifade etmiştir:

'Ben iş açısından çok şanslıyım. Özel durumumu bilen ve bunu anlayışla karşılayan bir yerde çalışıyorum. Sigortam da var. Kendini doğru bir şekilde ifade etmek çok önemli. Birçok arkadaşım da bunu görüyorum. Çok tahammülsüzler, ben de öyleydim. Ama öyle hayatı kendime zehir ettiğimi anladım. Nasılsa o kimliği alacağım, öyle bakmak lazım.' (Sami, 29 yaş).

Trans bireylerin sosyo-demografik özellikleri de kendi içinde değişiklik göstermektedir. Yani trans erkekler ile trans kadınlar arasında farklılık mevcuttur. Liseyi dışardan bitiren Duman okulda homofobik davranışlara maruz kaldığı için eğitimini yarıda bıraktığını şöyle belirtmiştir:

'Ben çok bunalım yaşadım okulda iken. Zaten ortaokulu nasıl bitire bildim ona da hayret ediyorum bazen. Sadece sınıf arkadaşlarım değildi ki sorun öğretmenlerim de çok homofobik idi. Tabi ki bunun pişmanlığını çok yaşıyorum. Günlük, haftalık işlerde çalışıyorum. Liseyi de dışardan bitirmeye gayret ediyorum bakalım. Şimdi zor da belki kimliği aldıktan sonra rahat iş bulurum, o zamana kadar da lise biter'. (Duman, 25 yaş).

'Eğitim çok önemli, o yüzden hep çalıştım. Günün birinde hayatım bir de eğitimsizlik yüzünden daha da çıkmaza girmesin diye'. (Sami, 29 yaş).

Trans kadınlarda bu durum biraz daha farklı ilerlemektedir. Mülakata katılan trans kadınların eğitim düzeyi hayatı erkeklere göre hep yarıda kalmıştır.

'Ben okulun adını duymak istemiyordum, beni okuldan da eğitimden de soğuttu hem öğretmenlerim, hem de o insafsız sınıf arkadaşlarım'. (Eda, 28 yaş).

5.2. KİMLİK ARAYIŞI

Çocuk yaştan itibaren bireyin hangi cinsiyete sahip olduğuna dair algısı gelişmektedir. Bireyin kendisini her hangi bir cinsiyete ait hissetmesi, cinsiyet kimliği, kendisini 'kadın' ve ya 'erkek' olarak görmesi hayatının ilk 2-3 yılı içerisinde gelişir (Drescher J. 2010, s.230). Kişinin daha erken yaşlarından kendi cinsiyetini belirlemesinin ardından kişide bilişsel gelişimin yaşandığı vurgulanmaktadır. Bu bilişsel gelişim kişinin kimliğinin kalıcı bir özellik olduğunun anlaşılması, bu kimliğe sahip diğer kişilerle olan ortak özellikleri taşıması ya da taşınamaması, bu grupta olan insanların benzer görünmesi, davranması, giyinmesi gibi şeyleri algılamasına yardımcı olmaktadır. (Todin ve ark. 2010, s. 601-622). Birey daima kendini sorgulayarak, kendi özelliklerini karşılaştırmaktadır.

'6-7 yaşından kendimi bildim bileli kendimin farkına vardım. 6 çocuklu ailenin tek 'kız' çocuğu bendim. Babam mühafazakar bir adamdı ama beni hep kahveye götürürdü. Nasıl mutlu olurdum. Kendimi hep erkek çocuğu gibi hiss ederdim orda.' (Cihan, 31 yaş).

'7 yaşından beri kendimi fark ettim. Trans kelimesini de sevmem, cinsiyet mi değiştiriyorsun diyenlere eskiden çok kızardım, şimdi kızmıyorum. Ama ben şuan cinsiyetimi düzeltiyorum, çocukluğumdan beri ben hep erkektim'. (Sami, 29 yaş).

Kimlik arayışı ergenlik döneminde daha çok görülmektedir. Sahip olduğu bedenle sahip olmak istediği beden arasında kargaşa yaşayan birey kendini ilk başta trans olarak tanımlamamaktadır. Biyolojik olarak erkek cinsiyet kimliğine sahip olan birey kendini bir süre gay olarak tanımlar. Bu durum biyolojik olarak kadın cinsiyet kimliğine sahip trans erkekler için de geçerlidir. Butch, lezbiyen olarak kendilerini tanımlasalar da bir süre sonra bu kimliğin de yetersiz geldiğini hissetmektedirler.

'Trans nedir, ne demektir bilmezdim ben. Gay olduğumu düşünürdüm. Erkek sınıf arkadaşlarım biz erkek erkeğe konuşuyoruz hadi sen kızların yanına git diye dalga geçerlerdi benle. Bizim sınıfın kızları da farklı değildi ki. Kız mısın erkek misin belli değil. Yanında rahat konuşamıyoruz derlerdi. Anlayacağın iki tarafta da kendime yer

bulamadım. Zaten çok sonradan öğrendim translığı, bir arkadaşım beni arkadaşıyla tanıştırmıştı, o da trans kadındı. O bir şeyleri anlatırken içimden hep ben de böyleyim, tıpkı ben diye şeyler söyledim. Çok çeliştim kendimle uzun süre’. (Türkan, 35 yaş).

‘Yıllarca kendimi lezbiyen sandım. Yakın çevreme de o şekilde açılmıştım. Trans nedir bilmiyordum ki. Sonra araştırdım, baktım yok lezbiyen de değilmişim’. (Uğur, 26 yaş).

Sadece ailede değil okulda da öğretmenlerinin onları fark etmemesini Sami şöyle açıklamıştır:

‘Babam çok okuyan biri ama benim diğer çocuklar gibi olduğumu görmedi hiç. Bilmiyorum belki de görüyordu. Ya da okulda öğretmenler hiç mi fark etmiyorlar, bu çocuk diğerleri gibi değil demiyorlar mı hiç’. Sami (29 yaş).

‘Yıllarca kendini gizle gizle nereye kadar. Hep diyorum ki ailem, ya da öğretmenlerim anlasalardı beni bugün belki de başka bir hayatım olmuş olurdu. Hayır kimse mi demedi bu çocuk başka erkek çocukları gibi değil diye. Bi konuşmadılar benle’. (Türkan, 35 yaş).

Ergenlik döneminde göğüslerin çıkması, aylık regli dönemi trans erkekler için büyük bir travma teşkil etmektedir. Bedenlerindeki gelişmelerden ciddi anlamda rahatsız olan bireyler ilk başlarda kendilerini açık bir dille daha net bir şekilde tanımlamakta zorluk çekmektedirler. Bu dönemlerde kendilerini anlamaya çalışan bireyler ne olduklarını, neden farklı hissettiklerini araştırmaya çalışırlar. Çünkü ikili cinsiyet sistemine doğan bireyler etraflarına baktıklarında kendilerini mevcut kalıplara sokmakta zorlanmaktadırlar. Bu ise kendi içinde birçok soruna neden olmaktadır. Kendilerinden utanan, ilk başlarda kendilerinden bile gizlenen bireyler zaman içerisinde kendilerini toplumdaki izole etmektedirler.

‘Zaten hep öyle değil midir? Ergenliğe kadar kendini bir kalıbın içine sokmazsın. Ama ne zaman ki vücut hatların belli olur, o zaman gerçeklerle yüzleşme vaktidir’. (Uğur, 26 yaş).

5.3. İNTİHARI DÜŞÜNDÜREN NEDENLER, İNTİHARA TEŞEBBÜS YOLLARI.

1989 tarihli bir ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri bölümü çalışması, intiharı LGBT gençliğinin bir numaralı ölüm nedeni olarak gösterdi. Lezbiyen ve eşcinsel gençlerin, intihar girişimi heteroseksüel gençlerden iki ila altı kat daha fazla idi ve tüm genç intiharları %30'undan fazlasını oluşturdu. (Mufioz-Plaz, Quinn, Rounds, 2002, s.52-63). Trans bireylerin intiharı düşünme nedenleri kendi içinde çelişerek, dünyada bir tek kendinin 'böyle' olduğunu düşünme, açılmama, açılma halindeki aile bireylerinin verebileceği tepkilerden korkma, okul döneminde ister kıyafet, ister ergenlik dönemlerinde vücut hatlarının belirginleşmesi, arkadaşları tarafından dışlanma, ilişkide 'yeterememe' duygusu, iş bulmada zorlanma, maddi açıdan yaşanan zorluklar ve daha nice buna benzer sebeplerden oluşmaktadır. Literatürde LGBTİ+ bireyleri ele alan bir sıra çalışmalarda buna benzer intihar nedenleri ortaya konulmuştur. Trans bireyler arasında intihar düşüncesi ve girişim oranlarının sık görülmesinde önyargı, transfobi ve diğer risk faktörlerinin mevcut olmasını vurgulamak gerekmektedir. (Moody ve ark, 2015, s. 266).

Mülakatlar esnasında trans erkekler hep bir birine benzeyen çocukluk anılarını anlattılar. Ve her biri içinde oldukları durumun bir gün kendiliğinden düzeleceğine olan umutları olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum Cinsel Kimlik Bozukluğunun Tanı Kriterlerinde kendine yer edinmiştir:

'Ergenliğime kadar her şey çok normaldi. Ben kendi içimde yaşadım daha doğrusu. Kimse kızmışım gibi davranmıyordu, okulda da öyleydi hep kızlarla aramda mesafe vardı beni yanlarına almazlardı, 'kız kıza konuşuyoruz' derlerdi. Ben göğüs sorunu da yaşamadım neredeyse hiç yok gibiydi. Ne zamanki regli oldum o zaman gerçekler yüzüme tokat gibi vuruldu. Hatta korktum neler oluyor bana diye dayanamadım daha sonra anneme söyledim, o da gülerek genç kız oluyorsun dedi. Ne olduysa ondan sonra oldu. Çocukluktan hep umdum vardı ben de böyle erkeğim diyordum kendi kendime gün gelecek bu yanlış düzelecek diyordum. O gün annem öyle söyledi ya hiç bir şey eskisi gibi olmadı. Kendimden tiksindim, daha sonra da ilaç içtim ama o kadar çok içtim ki doktora götürdüklerinde geceyi komada geçirmişim'. (Duman, 25 yaş).

'Ergenliğim çok kötü geçti. Kendimi erkek çocuğu sanıyordum, okulda, evde, mahallede hep öyle davranırdım. İlk göğüslerim çıktığında zaten dünyam başıma yıkılmıştı. Okula gitmek istemiyordum, dışarı çıkmak istemiyordum. Sınıfta kızlar birbirlerine göğüslerini gösteriyorlarmış. Sınıfta kızlar bana sataşmaya başladı.

Herkesin göğsü çıktı, gördük, seninki daha çıkmadı mı diye sordular. Kavga ettiğimi ve okuldan kaçtığımı hatırlıyorum. Üç gün hastalık bahanesiyle okula gitmedim. Bunalıma girmiştım. Az bir umudum vardı çocuk aklımla o da gitmişti. Gece herkes uyurken bir sürü ilaç içtim sabaha kadar uyku tutmadı, sonra sızmışım. Annem uyandırmaya çalışmış, uyanamayınca hastaneye götürmüşler, midemi yıkamışlar’. (Cihan, 31 yaş).

Mülakata katılan görüşmecilerin çoğu ergenlik döneminde intihar girişiminde bulunmuşlardır. Ve bunun nedeni olarak vücut hatlarının belirginleşmesi, biyolojik cinsiyetlerine has durumların gerçekleşmesi sonucu daha da ‘düzelmeyecekleri’ korkusundan intihar girişiminde bulunmuşlardır. Çok önemli bir ayrıntı göz ardı edilmemelidir. Ailelerin çocuklarını gözlemlemesi çok önemli bir ayrıntıdır. Çünkü görüşmeciler ‘kendimi bildim bileli böyleydım’ gibi ifadeler kullanarak durumlarını ortaya koymaktadırlar.

‘Ben hep böyle erkeksi oldum ki. Hiç kız kıyafetim olmadı, ailem de bana alış veriş yaptığında erkek reyonundan alırdı. Bu zamana kadar her şey normal, ama onlara trans bireyim dediğimde kıyamet kopuyor. Sanki yıllarca aynı evin içinde yaşamadık’ (Sami, 29 yaş).

Araştırmalar sözlü ve fiziksel taciz, kötü madde kullanımı, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, evsizlik ve fuhuş, okul performansındaki düşüş sonucu LGBT gençliğinin özellikle intihar riski altında olduğunu göstermiştir. (Remafedi, 1987; Hetrick & Martin, 1988; Robinson, 1994).

‘Defalarca intihar girişiminde bulundum. Çaresizlikten, elim kolum bağlı, kimseyle konuşamıyorum, kendimi açamıyorum, hep başka biri gibi davranmak zorundaydım. Aileme karşı sorumluluğum büyüktü, gerçi hala da öyle. Şeyi hatırlıyorum evde ne var ne yok tüm ilaçları içip öyle gitmişim okula. Midem bulanıyordu çok, öğretmenim anlamış herhalde, zorla kusturdu beni. Bu ilk intihar girişimim oldu’. (Özgür, 24 yaş).

‘Lise dönemine kadar bir şekilde kendi kendimi idare ettim. Ama artık vücut hatlarım daha belirgin olmaya başladığında bunalıma girmiştım. İlaç aldım iki kere. Ama her defasında da annem şüphelenmiş. Bir de ben çok asosyal idim, hep annemin gözü üzerimdeydi’. (Uğur, 26 yaş).

Transseksüel kadınların depresyon, intihar düşüncesi ve intihar girişimlerinin genel nüfusa oranla çok daha yüksek oranlarda yaşadığı, transseksüel kadınlarda yaşam boyu

depresyon sıklığı % 62'ye varan oranlarda olduğu, bu da ABD nüfusunun 16.6'sını oluşturmaktadır. (Kessler, Berglund, Demler, Jin, Merikangas, Walters; 2005).

'Elimi neye attıysam kuruttuğum dönemlerdi, resmen dibi gördüm. Çalışmıyordum, bu halde kim iş verir? Bir arkadaşımın vasıtasıyla seks işçiliği yapmaya başladım. Ama nasıl işkence, günde bir kişiden fazla almıyordum. Uyuşturucu kullanmaya başladım, zaten sağlam kafayla yapılacak bir şey değil. İki kötü olay yaşamıştım. Üst üste yakın zamanda iki kere canıma kast etmeye çalıştılar, eve gelen müşterilerim yaptı. Çok psikolojim bozuldu. Ruh gibi dolandım birkaç gün evde. Daha sonra evde ne var ne yok içtim, ilaç, uyuşturucu. Telefonumu kapadım. Ev arkadaşım anahtarını unutmuş evde, aramış telefonum kapalı, biraz kapıda beklemiş dayanamamış çilingir çağırmış. Apar topar hastaneye kaldırmış beni. Nasıl olsa öldürülüyoruz bu stresle baş edememiştim'. (Ece, 23 yaş).

Ailesine açıldıktan sonra yaşadığı psikolojik çöküşü Türkan şu cümlelerle ifade etmişti:

'Karar verdim artık aileme açılacaktım ne zaman kadar böyle yaşaya bilirdim ki. Babam nasıl dövmüştü beni kaç yıl geçti üstünden hala anlatırken canım acıyor, evden kovdu sonra. Gidecek yerim yok nereye gideyim bilmiyorum. Bir arkadaşım vardı onu aradım sağ olsun geldi aldı beni onda kaldım uzun süre. O evde yokken kendimi asmak istedim, çarşaftı kestim, avizeye doladım. Ne kadar orda kaldım bilmiyorum bana çok uzun geldi. Boğulmak üzereydim kapı açıldı, arkadaşım yarı yoldan dönmüş bir şey unuttuğu için beni görünce nasıl çığlık attı, indirdi beni, boğazım çok geç iyileşti'.(Türkan, 35 yaş).

Mülakata katılan on iki (12) trans bireyden biri (1) kendini asarak, diğerleri ise ilaç, uyuşturucu alarak intihar girişiminde bulunmuşlardır. Trans bireylerin intihar girişiminin altında birçok psikolojik ve sosyolojik nedenler yatmaktadır. Bu psikolojik rahatsızlığın çoğunluğu, reddedilme, ayrımcılık ve önyargı deneyimleriyle bağlantılı olmuştur. (Bockting ve diğerleri, 2013; Tebbe & Moradi, 2016).

Trans bireylerin intihar girişiminde bulunmalarında okul döneminde homofobik davranışlara maruz kalma, ayrımcılık, öğretmenleri ve aileleri tarafından 'farkedilmeme' en önemli etkenlerden olmuştur. Mülakata katılan trans bireylerin büyük çoğunluğunun intihar girişiminde bulunmalarının altında yatan nedenlerin en önemlisi kendi içlerine kapanmaları olmuştur. Çünkü intihar girişimlerinin büyük çoğunluğu açılma dönemlerinden önce yaşanmıştır. Açılma dönemlerinden önce ikili

cinsiyet sisteminin onlardan beklediği cinsiyet rollerine uymak zorunda kalan trans bireyler bu dönemler de daha çok intihar girişiminde bulduklarını açıklamışlardır.

a. TRANS BİREYLERİN YAŞAMLA BAŞETME YOLLARI

Literatürde trans bireylerin yaşamlarını devam ettirmeleri adına mücadeleleri birçok anlamda stresli ve zorlayıcı olaylara uyum sağlama ve ona göre hayatlarını devam ettirmeye çalıştıkları aktarılmıştır. Bu bakış açısı eleştirilmiş, trans bireylerin güçlü kişiliklerinin ortaya konulması teklifi sunulmuştur. (Snyder & Lopez, 2009; Snyder, 1999 akt. Budge, Chin, Minero, 2017). Mevcut çalışmanın amacı doğrultusunda, intihar girişiminde bulunan trans bireylerin yaşadıkları karşısında bunlarla başa çıkma süreci, yeni beceriler edinmeleri, yaşama adapte olmak için alternatif yollar bulunduğu bu süreçleri aktarılmıştır. Mülakatlar esnasında yaşadıkları olayları aktaran trans bireylerin deneyimleri, mücadeleleri ola bildiğince pozitif yönden aktarılmaya çalışılmıştır.

Trans bireylerin geliştirdikleri stratejiler cinsiyet kimliğini nasıl ve ne zaman açıkladığını ve katılımcıların önyargı ve ayrımcılığa maruz kalmayı öngörme şeklini etkilediğini belirtmektedir. Mülakatlardan elde edilen veriler doğrultusunda trans bireylerin yaşadıkları ile başa çıkma mekanizmasının türü bireyin trans kimliğini geliştirme süreci boyunca değiştiğini göstermektedir. Trans kimlik süreçleri benzersizdir, çünkü aile üyeleri genellikle bu kimliği paylaşmazlar. Trans bireylerin açılma dönemleri onların mücadelelerinin en kilit yeridir. Trans bireylerin bütün bunlarla baş etme yolları aşağıda alt başlıklar şeklinde gösterilmiştir:

5.4.1 Trans Bireylerin Eğitim Deneyimleri

Bireylerin sosyo psikolojik gelişimindeki en etken şey okuldaki eğitimidir. Trans bireyler için okul dönemi kimliklerini gizlemeleri adına oldukça zor geçmiştir. Çünkü okul öncesi eğitimden başlayarak ilkökul, ortaokul, lise ve birçok üniversite kabul görmüş toplumsal cinsiyet kalıplarına esasen düzenlenmiştir. Görüşmeye katılan trans erkeklerden 4'ü üniversite, 1'i lise, 1'i ise ortaokul mezunu olup liseyi dışardan devam etmektedir. Trans kadınlardan ise 1'i konservatuar, 4'ü lise, 2'si ise ortaokul mezunudur. Öğrenim hayatları boyunca trans kadınların neredeyse hepsi trans

erkeklerin ise sadece 1'i öğretmenleri tarafından baskı gördüğünü açıklamıştır. Birçok araştırmacı, özellikle okullarda LGBTİ gençlere yönelik sosyal destek sistemlerinin bulunmasına odaklanarak, sınıfı tüm sosyal kurumların en homofobisi olarak tanımladı. (Remafedi, 1987; Elia, 1993). Trans bireyler sadece sınıf arkadaşları veya okul çevreleri tarafından baskı görmekle kalmayıp eğitim hayatları boyunca en az bir öğretmenleri tarafından da homofobik davranışlara maruz kaldıklarını açıklamışlardır.

Ortaokul öğretmenim kızardı hep. Erkek gibisin, hadi biraz kızların yanına git derdi, zaten ilk ona açılmıştım, o da hep beni tehdit ederdi babana söyleyeceğim derdi, git psikolojik destek al diye baskı yapardı. (Cihan, 31 yaş).

'Erkek gibi kadın olmak birçok insanın hoşuna bile gidiyor. Yadırganmıyor yani. Nerede ve kimlerle olsa kendini korur, delikanlı kızdır diyorlar. Ama kız gibi erkek olur mu hiç? Erkek dediğin güçlü olacak, kırtımayacak. Sınıf arkadaşlarım dalga geçerdi benimle erkek adam böyle yürümez, böyle konuşmaz diye'. (Eda, 28 yaş).

Görüşmeye katılan katılımcıların hepsi 'Sen nasıl bir kızsın?' 'Sen nasıl bir erkeksin?' sorusunu her zaman duyduklarını ifade etmişlerdir. Bütün trans erkeklerin en büyük sorunu okul kıyafeti olmuştur. Duman yaşadıklarını şöyle aktarmıştır:

'Ortaokula geçtiğimde iki okul vardı. 1'i rozetli, diğerinde kravat takıyorlardı. Ve ben sadece bu yüzden kravatlıyı seçtim'. (Duman, 25 yaş).

'Ortaokulda ayrımcılık daha da artmaya başladı. Beden eğitimini çok severdim. Ama orda da kabinler beni zorladı. Ya herkesten sonra üstümü değiştirdim, ya da tuvalette. Kızlar üstlerini değiştirken çıkardım, çok utanırdım. Onlar da benle dalga geçerlerdi hep'. (Cihan, 31 yaş).

Toplumumuzdaki homofobinin derecesi göz önüne alındığında, cinsel yönelim meseleleriyle mücadele eden ergenler akranlarına göre zorluklarla karşılaşmakta ve heteroseksüel akranlarına sunulan temel destek sistemlerinin çoğundan yoksun kalmaktadırlar. Daha çok trans kadınların yaşadığı bir durumdur bu.

Okulda yaşanan ayrımcılığı diğer sosyal kurumlar ve toplumsal ağlar aracılığıyla telafi edemeyen gençlerin ise akranlarına göre daha fazla oranda intihar düşüncesine yöneldikleri, intihar girişiminde buldukları veya intihar eylemini gerçekleştirdikleri görülmektedir (Mason vd.,1996'dan akt. Köten, Erdoğan, 2015, s.157).

Trans bireyler okul dönemlerinde karşılaştıkları ayrımcılık durumları ile nasıl baş ettiklerini şöyle belirtmişlerdir:

'Daha küçüğüm tabi o zamanlar. Anlayacaklar, beni sınıftan kovacaklar diye sesim çıkmıyor. Zaten sessiz bir öğrenciydim. Çok ders çalışıyordum başka türlü göze batmayayım diye'. (Selim, 32 yaş)

'Trans olduğumu bilmiyorum tabi. Gay olduğumu da çok yakınlarıma söylemiştim. Onlar da tabi tüm okula. Eve gelene kadar arkamda sesleniyorlardı. Hep ölmek istedim, insanlar sana vebalı gibi davranıyor. Bu yüzden de intihar girişimim oldu. Ama yine annem anladı. Baktım bu böyle olmayacak maço tavırlar sergilemeye başladım. Ben de sizden biriyim demek için'. (Türkan, 35 yaş)

Eğitim hayatları boyunca sadece öğretmenler tarafından değil eğitime ilişkin mevzuatta özellikle de yönetmeliklerde de ahlak, terbiye, iffet, vakar vb. ifadeler oldukça sık şekilde yer verilmektedir. Bu ifadeler, daha çok disiplin yönetmeliklerinde yer almaktadır. Bu kavramların tanımlarının ve sınırlarının belirsiz olması, eğitim kurumlarının işlemlerinde veya yargısal süreçlerde LGBTT bireylerin "ahlaksız" olarak etiketlenmesi ve okuldan uzaklaştırma vs. şekillerde cezalandırılması riskini doğurmaktadır. (Güner ve ark.2010, s.32)

5.4.2 Aile ve Partner İlişkileri

Farklı hikayelere sahip trans bireylerin aileleriyle ilişkileri de bir birinin aynı değildir. Bunlara aile üyeleri tarafından tehditlere maruz kalanlar, 'farklı' olduğunun bilincinde olup konu ile ilgili hiçbir zaman konuşamayanlar, ailelerinin bildiği halde desteklemedikleri için görüşmeyenler ve ya görüşenler dahildir. Mülakata katılan trans bireylerin çoğunun anneleri ile iyi, kötü bir iletişimi olduğunu, babaların daha kötü tepki vererek görüşmemeyi tercih ettikleri sonucuna varılmıştır.

'Bu konu bizim evde sadece üç kere açıldı. Yani hep konuşmaya çalışıyordum, ama annem anlıyor gibi her defasında konuşmayalım diye bir iş çıkarırdı, onu yapmam gerekiyor derdi. Anlayacağın sadece üç kere konuştuk. Psikolojik sürecim bitmek üzereydi hormona başlayacağım zamanlardı. Evde kıyamet koptu tabi. Ayılıp bayılmalar, sen bizi katil mi edeceksin demeler. Birkaç ay konuşmadılar benimle sonra tekrar bu konu açılana kadar ilişkilerimiz normaleşti. Daha sonra da zaten evden ayrıldım. Babam eve gelmemeye başlamıştı çünkü'. (Uğur, 26 yaş).

‘Babam televizyonda Bülent Ersoy’u gördüğünde hep küfür ederdi. Aşırı tepkiler verirdi. Kendisi aydın biri olduğunu düşünür, çok kitap okur, solcudur ama bir o kadar da homofobik ve anlayışsızdır. Aileme açıldığımda annem fenalaştı, babam defalarca tehdit etti beni annene bir şey olursa seni öldürürüm diye. Şuan annemle görüşüyoruz babamın haberi olmadan. Ama babamla görüşmüyorum. Ölse üzülmem...’ (Sami, 29 yaş).

Mülakatlar esnasında trans bireylere partner ilişkilerine dair sorular sorulmuş, ilişki düzenleri, karşılaştıkları sorunlar, cinsiyet kimliğinin bu sorunlardaki rolü öğrenilmeye çalışılmıştır. Trans erkeklerin kadın partnerleri ile psikolojik uyumu, cinsiyet rolleri, ilişki ve cinsel tatminkarlık durumları, heteroseksüel çiftlerle eşleştirilmiş ve çiftler arasında fark bulunamamıştır. (Meier; Sharp; Michonski; Babcock; Fitzgerald, 2013, s.75-85). Altı trans kadından biri cinsel yönelim olarak lezbiyen olduğunu, altı trans erkekten de sadece biri biseksüel olduğunu, geri kalan bireyler ise heteroseksüel olduğunu belirtmişlerdir. Seks işçiliği yapan Nefes partneri ile ilişkisini şöyle açıklamaktadır.

‘Seks işçiliği yapıyorsan insanlar seni ahlaksız olarak görür. Ben nişanlıyım. Nişanlım da biliyor ne iş yaptığımı. Aramızda sorun oluyor tabi ama ben sadık bir kadınıyım. Benim ona nasıl aşık olduğumu bilir. Çalışma saatlerimde başka bir kadınıyım, özel hayatımda başka. Evimin bütün işleriyle ben ilgilenirim, eşimle de tabi. Evde her şey benden sorulur’. (Nefes, 26 yaş).

Heteroseksüel bir ilişki yaşayan Sami yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

‘Bilmeyen insanlar ilişkiyi lezbiyen bir ilişki sanıyorlar, bu da bilgisizlikten oluyor. Oysaki heteroseksüel biyolojik erkekle biyolojik kadının ilişkisinden bir farkı yok bizim ilişkimizin. Tabi zorlukları saymazsak, özellikle de geçiş sürecinde. Kolay geçmiyor tabi, hormonlar etkiliyor duygu durumunu, kırıcı olabiliyorsun. Bu da ilişkiyi, eşini etkiliyor. Ben bu zorlu süreçte birlikte olup daha sonra evlenen ve birkaç ay sonra ayrılan çok arkadaş tanıyorum. Üzülüyorum da çok. O kadar zorluğu atlat, sonra ayrıl’. (Sami, 29 yaş).

Altı yıldır evli olan Selim bu süreci, eşi ile yaşadığı zorlukları şöyle ifade etmiştir;

‘Eşimin ailesi beni trans birey olarak bilmedi, her şey usulüne göre oldu. matbaada çalışan bir arkadaşım vardı, gerçeği ile tıpatıp aynı evlilik cüzdanı yaptırdım. Daha o zamanlar sürecim bitmemişti, kimliğimi almamıştım. Düğünümüz oldu, dünya borçla

evlendik. Eşimin ailesinin istekleri vardı, yaptık bir şekilde. Bizim için hiçbir şey kolay olmadı, eşim hamileliği tatsın istiyorum’. (Selim, 32 yaş).

Diğer bireylere nazaran karmaşık ve zorlu hayatı ile dikkat çeken Özgür içinde olduğu durumu şöyle aktarmıştır;

‘Ailem yaşadığımız yerin en saygın ailelerinden. Beni de bir kız çocuğu sevdasıyla çocuk esirgeme kurumundan alıp evlat edindiler. Onlara hep minnet duydum, evlendim, bir kızım var. Daha sürece başlamadım, ama ‘normal’ bir anne değilim. Erkek görüntüsünde bir anne işte. Bir kadına çok aşığım, o da bana. Kızımın babasıyla aynı evi paylaşan iki ev arkadaşı gibiyiz. Onun da kendi hayatı var, muhtamelen sevgilisi de’. (Özgür, 24 yaş).

Trans bireyler aileleri ile olan ilişkilerinde daha çok onların üzülmemesi için onlarla görüşmeme kararı aldıklarını belirtmişlerdir:

‘Nasıl çıkayım böyle babamın karşısına. Adam kalpten gider. Herkese trafik kazasında ölmüş, cesedini bile alamadık yanmış demiş’. (Türkan, 35 yaş)

5.4.3. Coming-Out (Açılma Süreçleri) ve ‘Vazgeçirme Çabaları’.

Coming-out – Açılma süreçleri. Batı toplumlarında queer hayatının en çok tartışma konularındandır. Damgalanmış cinsel isteği heteronormatif bir kültürel bağlamda açığa çıkarma pratiği, en azından son otuz yıldır cinselliğe ilgi duyan bilim insanlarının dikkatini çeken önemli bir eşcinsel ve farklı kimliklerin gelişiminde önemli bir yer olarak görülmektedir.

Eşcinsel bireylerin açılma süreçleri ile ilgili birçok çalışma olsa da transseksüellerin açılma süreçleri ile ilgili çalışmalar günümüzde de yeterlilik teşkil etmemektedir. Bu süreç bir kişinin cinsel yönelimini ve cinsiyet kimliğini kabullenip bunu başkalarıyla paylaşmasıdır. Açılma süreçlerinin en sancılı yanı açıldığın kişinin algılaması ve verdiği tepkilerdir. Başkaları tarafından algılanma biçimine göre ortaya çıkan çakışan kimlikler Chirrey (2003), Coon (2003), Hunter (2007), Morrow (2006) ve Rasmussen’in (2004) akademik eserlerinde sık sık görülmektedir. Başka bir deyişle kişi kendini kadın olarak tanımlayabilir, ancak başkaları tarafından erkek olarak algılanır veya tam tersi. Cinsiyet kimliğinin başkaları tarafından nasıl algılandığına çok iyi uyum gösterebilen bu insanlar için açılma toplumsal cinsiyet kimliğinin ortaya çıkarılması anlamına gelmez, bunun

yerine bir cinsiyet kategorisinden diğerine geçişle karakterize edilen belirli bir cinsiyet tarihçesi anlamına gelir. Bazı bilim insanları eşcinsellerin, biseksüellerin ve transseksüellerin açılma deneyimlerini açıkça ortaya koymaktadır. Chirrey (2003) tartışmasının lezbiyenler ve eşcinsel erkeklerin açılmasına odaklı olmasına rağmen, açılmanın biseksüel ve trans bireyler gibi diğer cinsel azınlıkların yaşamları için çok önemli olduğunu belirtmektedir. Chirrey'in kendine açılma eylemine odaklanan analizi gibi, insanların anlattıkları deneyimlerle ilgili çalışmalar lezbiyen ve gay konuşmacılara odaklanmıştır. Örneğin, Liang (1997), genç eşcinsel erkeklerin San Fransisco Körfez bölgesinde yapılan gayri resmi oturumlarda anlattıkları öyküleri analiz ediyor ve onların anlatımlarında bulunacak bir dizi temel unsurları öneriyor. Liang (1997) ve Wood'un (1994, 1997) çalışmasının ana fikri açılma sürecinin ömür boyu sürececek bir süreç olduğu iddiasıdır. (akt. Zimman, 2009, s.53-80). Liang, 'süreçsel' açılmanın doğasına atıfta bulunduğunu, başka bir deyişle, açılmanın tek bir olay olmadığını, bireyin yaşamı boyunca tekrar ve tekrar canlandırılması olduğunu savunmaktadır. Wood (1997) işitme engelli lezbiyenlerin e-posta yoluyla anlattığı açılma süreçleri hikayeleri çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmaktadır. Liang gibi Wood da açılmanın doğasını vurguluyor, ancak süreçselliği sadece ortaya çıkan hikayelerin içeriğinde değil, aynı zamanda anlatılanların biçimsel özelliklerinde de olduğunu düşünmektedir. Ancak bu yazarların tanımladığı gibi süreçselliğin transseksüel bireylerin anlattıklarından ortaya çıkma özelliğinin olmadığı aşıkardır. Ne Liang ne de Wood'un iddialarının potansiyel evrenselliğine hitap etmemiş olsa da eşcinsel ve lezbiyen bireylerden sundukları anlatılar, ortaya çıkan anlatı türünün temsilcisi olarak değerlendirilmektedir.

Gay, lezbiyen veya biseksüel bireylerden farklı olarak trans bireylerin açılma serüveni daha farklıdır. Genellikle ilk açılma deneyimlerini aileleriyle yaşayan trans bireyler çoğu zaman da dışlanmak ya da anlayışla karşılanmamak korkusuyla içlerine kapanmayı seçmişlerdir. Biyolojik olarak kadın olup kendini erkek gibi hissetmenin nasıl bir korku yaşattığını Selim şöyle ifade etmektedir:

'Bir günde aydınlatıyor insan, ben yıllarca kendimi sorguladım. Etrafımdaki herkese 'acaba o da benim gibi mi hissediyor da söylemiyor mu' dedim. Ben acaba hasta mıyım? Babam, üvey annem, abim bana bakınca anlarlar mı? En korktuğum zamanlarımdı 7-8 yaşlarım. ' (Selim, 32 yaş).

Bu durumu uzun bir süre kendi içinde yaşayan trans kadın Eda yaşadığı cinsel karmaşayı şöyle belirtmektedir:

‘Ailem çok baskıcıydı, babam öldürebilirdi. Zaten ben de kendimi hep hasta olarak gördüm. Kendime açılmam yıllar aldı. Sürece başlamadan önce nişanlandım, 1 sene nişanlı kaldıktan sonra yapamayacağımı iyice anladım’. (Eda, 28 yaş).

Selim ve Eda dışında diğer transseksüel katılımcılar mülakatlar esnasında kendilerine açılma sürecin daha da zor olduğunu belirtmişlerdir. Öncelikle kendilerindeki farklılığı küçük yaşlarda fark eden bireyler neler yaşadıklarını anlamlandıramadıklarını, bunun adını yıllarca koyamadıklarını ve ‘acaba hasta mıyım?’ düşüncesine kapıldıklarını belirtmişlerdir. İlk ailelerine açıldıklarında şiddet gören bireylerin yanı sıra bu ‘hastalığı’ iyileştirmek için doktor doktor, hastane hastane gezen bireyler de mevcuttur. Sami yaşadıklarını şu şekilde anlatmaktadır:

‘Aileme ilk açıldığımda kendimi yanlış ifade ettim, onlara direk transseksüel yapıda olduğumu söyleyemedim, ben lezbiyenim dedim. Apar topar İzmir’e psikoloğa götürdüler beni. Psikolog benle konuştu, daha sonra annem ve babamla. Onlara transseksüel bir birey olduğumu söylemiş. Babam orda doktorla kavga etti. Daha sonra İstanbul’a gittiler. O da aynı şeyi söyledikten sonra babam beni tehdit etmeye başladı’. (Sami, 29 yaş)

Kendi bedenini, hissettiklerini sorgulayan Ece yaşadıklarını şöyle anlatıyor:

‘İki cinsiyeti de tamamen yaşadım. Doğduğum cinsiyeti yaşamak için çok savaştım, her gün uyuşturucu alıyordum, düşünmemek için, unutmak için.’ (Ece, 33 yaş.)

Bir başka açılma sürecinin hastaneyle son bulma hikayesini Uğur şöyle aktarmaktadır:

‘Hep kendimi kabullenmekte zorlandım. Lise sonda patlama oldu artık, ablama açıldım, beni ikna etti, anneme söyledi. Sabahsı babamla birlikte beni psikoloğa götürdüler. Babam doktora kızım lezbiyen olsaydı ama böyle olmasaydı dedi.’ (Uğur, 26 yaş).

Bu ailelerin ortak noktası başlarına gelen bu ‘bela’yla başetmede zorlanarak soluğu hastanelerde almalarıdır. Bu tür yaklaşım LGBTİ+ bireylerin ve onların ailelerinin tedavi umuduyla hastanelerde maddi ve manevi olarak yıpranmalarına neden olmaktadır. Bütün açılma süreçlerinin sonuçları aynı olmayıp az kala büyük felakete neden olabilecek durumlar da yaşanmıştır. Muhafazakar bir ailede büyüyen Nil yaşadığı o olayı şöyle ifade etmiştir:

‘Annem ve babam ilkokul mezunu. İlk anneme açıldım. O, ben bilmem, babana sen söyle dedi. Babama açıldım, iki kere intihara kalkıştı, iki kere zehir içti, çok şükür kurtuldu.’ (Nil, 23 yaş).

Erkeklik konumu toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde en üst kademededir ve bu düzenin de erkek tarafından sarsılması ataerkil düzeni yıpratıcı bir işleve sahiptir. (Berghan, 2006, s.18). Nil’in babasının intihara teşebbüs etmesi ‘toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde’ çocuğunun en üst kademedede ‘erkeklik’ kademesinde olduğu halde en alta ‘kadınlık’ kademesine inmek istemesini kaldıramamasında yatmaktadır. Girard’ın (2003/2005) ‘günah keçisi’ tanımına Nili değil kendisini koyan babası erkek çocuk babası olmanın üstünlüğünü kaybetmeye dayanamayıp intihara teşebbüs etmiştir.

Günümüzde ailelerin kabullenme durumu 80’li yıllara nazaran daha da iyileşmektedir. Bu ilerlemenin altında yatan en büyük neden bilinçlenmedir. İster sosyal medyadan, isterse internetten kendi yaşadıkları sorunlarla ‘savaşan’ farklı ailelere ulaşarak onlarla ilgili bir yazı, bir haber okumak aileleri yalnız olmadıklarına inandırmaktadır.

Açılma sonucu fiziksel, psikolojik şiddete maruz kalmadan ailelerinin cinsiyet kimliklerini kabul eden sayıca çok az olsa da mevcut olanlar vardır. Bunlardan biri de Dolunaydır. Seks işçiliği yaptığından ailesinin haberi olduğunu, iki erkek kardeşi, annesi ve babasıyla ilişkilerinin çok iyi olduğunu söylemiştir.

Yıllarca içlerinde bastırdıkları, daha sonra dayanamayıp açılmaları ve bu açılma süreçleri onları olmadığı biri gibi yaşamaya zorlayan hiyerarşik sisteme bir başkaldırı şeklidir. ‘Kadın vücudunda yaşamını sürdüren bir erkek’ yada ‘erkek vücudunda yaşamını sürdüren bir kadın’ olarak kimlik inşa sürecine başlayan trans bireyler Foucault’nun özneleşen bireylerinde can bulmaktadır. Ne hissettiğini ve hayatını nasıl devam ettirmek istediğini belirten trans bireyler toplumun düzeninden çıkmaktadırlar ve onları bu düzene sokmak için tıp, evlilik, psikiyatri gibi biyo-iktidar araçlarının trans bireyleri yıpratma da onları inandıkları şeyden vazgeçirmeye yetmemiştir. Trans bireylerin ‘coming-out’, açılmaları kendi cinsiyet kimliklerine kavuşmalarıyla sonuçlanmıştır. Düzene ayak uydurmak için trans bireylerin cinsiyet kimliklerini gizlemeleri de açılma süreçleri de bu sistemle baş etme yollarından biridir.

5.4.4 Cinsel Yönelim ve Trans Kimliği Algıları

Cinsel yönelim, cinsel ve duygusal olarak kişinin arzu ve ilgisinin hangi cinsiyete yönelik olduğu ile ilgili cinsel kimlik bileşenidir (Başar. K, Yüksel. Ş, Yetkin. N, 2013, s.14-17). Cinsel yönelimler şöyle farklılık göstermektedir; karşı cinse yönelik olduğunda heteroseksüellik, kendi cinsine olduğunda eşcinsellik diğer ismi ile homoseksüellik, her iki cinse de yönelik olduğunda biseksüellik olarak isimlendirilmiştir. Kadın eşcinselleri lezbiyen, erkek eşcinselleri ise gay terimleri tanımlamaktadır. Cinsel yönelim kişinin erkek ya da kadın fiziksel özelliklerine sahip olmasıyla yani biyolojik cinsiyet özellikleriyle, kendisini erkek ya da kadın olarak kabul etmesiyle, yani cinsel kimlikle, toplumca kadın ya da erkeğe özgü olduğu kabul edilen davranış ve görünüme sahip olmasıyla, yani toplumsal cinsiyet özellikleriyle doğrudan ilişkili değildir. (TAPV, 2013). Cinsel yönelim bir seçim, tercih değildir ve kişi hayatının herhangi bir döneminde hangi cinsiyete karşı cinsel istek duyacağını, hangi cinsiyetten insanlara aşık olacaklarına kendileri karar veremezler.

Wilchins (2002, s.33-46) cinsiyet kimliğini, bir bireyin içsel benlik duygusu, erkek, kadın veya bu iki kategori arasında veya dışında bir kimlik olarak tanımlanmıştır. Bornstein'a (1998) göre cinsiyet kimliği, cinsiyetimizin herhangi bir anda erkek ya da kadın olması gerektiğini düşündüğümüz şeydir. Cinsiyet rolleri ise belirli bir cinsiyete göre, kişinin yaşamı, nitelikleri, tavırları, görevleri ve kültürel beklentileri gibi yapması gerektiğini düşündüğü şeydir (Bornstein 1998).

Çocuklarının gay, lezbiyen, biseksüel, transseksüel olduğunu öğrenen ailelerin ilk soluğu doktor, psikolog yanında almalarının ardında duran en büyük umut acaba 'düzeliyorlar mı?'. Peki cinsel yönelim zamanla değişir mi veya müdahaleyle zamanla değiştirilebilir mi? Cinsel yönelimin zamanla değiştiğine dair bir bilgi yoktur ama insan cinselliği çok çeşitlidir ve cinsellikle ilgili bir sıra özellikler zaman içerisinde değişebilir. Yani düşünce, ilgi, tutku, istek değişse de cinsel yönelim değişmez. İkili cinsiyet sisteminin hakim olduğu toplumlarda bireyler kendilerini toplumun düzenine sadık kalarak heteroseksüel olduklarını düşünürler. Biseksüel, eşcinsel, transseksüel bireyler gelişim çağlarından, kendi cinselliklerinin farkına vardıklarında cinsel yönelimlerinin hangi cinse olduğunu anlamaya başlıyorlar. Kendilerini o zamana kadar tanımladıkları heteroseksüel kimlikle uyum sağlamadıklarını fark eder ve kimlik arayışına başlarlar. Ve bu dönemde kendilerini topluma aykırı olarak gördüklerinden

büyük bir utanç, korku hissi yaşarlar. Kişinin kendi yöneliminin farkına varmasıyla cinsel yönelim kimliği gelişmeye başlar. Sonuç itibariyle doktorlar, psikologlar, ruh sağlığı çalışanları; özetle tıp kişinin cinsel yönelimini değiştirmez, ama ona kendini tanıma sürecinde yardımcı olarak dışardan gelebilecek homofobik yorumlara karşı kendini savunabilmesini sağlayabilir.

Cinsiyet kimliği ise bireyin nasıl hissetmesi ve kendini nasıl tanımlaması ile ilgilidir. Genelde toplumlarda ikili cinsiyet sistemleri hakim olsa da bu o toplumlarda başka cinsiyet kimliklerinin olmadığı anlamına gelmemektedir. Genellikle doğdukları üreme organlarına göre belirlense de cinsiyet birilerinin anatomisiyle ilgili olmayıp onların kendilerini tanımlamaları ile ilgilidir. Toplumsal cinsiyet biraz karmaşık olabilir, insanlar zamanla daha derin bir kimlik anlayışı kazandıkça kendilerini yeni ve farklı şekillerde tanımlamaktadırlar. Bazı terimler farklı insanlar için farklı anlamlara gelebilirler. Bazı kişilerin kendilerine hitap edilmesinden hoşlandıkları ya da hoşlanmadıkları bazı terimler vardır. Genelde trans bireylerin en sık karşılaştıkları, onlarda psikolojik travma yaratan bir durumdur. Mülakatlar esnasında cinsiyet kimliklerini nasıl tanımladıkları sorulduğunda ‘trans kelimesini sevmiyorum, tamamen erkek ve ya kadın, trans erkek, trans kadın’ olarak cevaplar vermişlerdir. Dolunay trans kadın olmayı bir kimlik olarak tanımlamıştır:

‘Birçok biyolojik kadından daha kadını ben. Şuan için ‘trans’ kelimesini kullanmak zorundayım. Çünkü geçiş sürecim daha tamamlanmadı. Kimliğimi aldıktan sonra trans kadın olmayacağım’. (Nil, 23 yaş).

Toplumun kadınlık ve erkeklik algısını eleştiren Özgür şöyle belirtmiştir:

‘Ben köse de olabilirdim. Hiç mi köse olan biyolojik erkek yok? İlla sakal ve bıyık mı lazım erkek olmak için?’.(Özgür, 24 yaş).

Özgür kalıpları olan toplumu eleştirmektedir, aslında kadın olmanın ve erkek olmanın çizilmiş bir sınırı olmadığını, ‘sen daha fazla erkeksin, ben biraz daha adam, adamım’ diyen ya da ima eden zihniyetlere cinsiyetin görsellikten önce ruhta aranması gerektiğini savunmuştur. Kendini ‘trans erkek’ olarak tanımlayan Duman bu durumu şöyle ifade etmiştir:

‘Trans erkek olduğumu bana ilişkilerimde hep hatırlattılar. Bir yerde hep yetersiz kaldığımı hissettirdi ilişkilerim. Ve sevgililerim beni hep biyolojik erkeklerle aldattılar’. (Duman, 25 yaş).

Görüşmeye katılan kadınlar ve erkeklerden sadece 1 kadın cinsel yönelim olarak lezbiyen ve 1 erkek ise biseksüel olduğunu, diğerleri ise heteroseksüel olduklarını belirtmişlerdir. 3 trans kadın ve 5 trans erkek geçiş sürecine başlamadan önce ‘düzelmeye’ adına karşı cinslerle nişanlılık ve ya evlilik yaşamıştır. Bu iki bireyden farklı olarak diğer görüşmeciler trans bireylerin biseksüel, gay, lezbiyen olmalarına sıcak bakmadıklarını açıkça belirtmişlerdir.

5.4.5. Trans Bireylerin İdeal Kadınlık ve İdeal Erkeklik Alguları

Butler (2008) toplumsal cinsiyet ilişkilerinin hiyerarşik olarak üretilip devam ettirildiğini savunmaktadır. Bu hiyerarşik katmanda en üst kademedede erkekler, en altta ise kadınlar yerlerini almışlardır. Connel’in (1998) düşüncesi ise toplumsal cinsiyetin üretimi sokak, okul, aile ve devletten geçtiği yönündedir. Yani bu hiyerarşik, eşitsiz düzende kurumların da katkısı büyüktür. Bu eşitsiz dağılımda kadınlar gibi toplumun belirlediği kriterler dışında kalan trans bireyler de en alt katmanlarda yerlerini almaktadırlar.

Mülakata katılan trans erkeklerin bir çoğunun erkeklik algısı toplumun onlara dayattığı erkekliği eleştirerek kalıp ‘erkeklik’ten farklı yöndedir.

‘Erkekliği kıl yumağı sanıyor insanlar. Daha yeni çenemin altında kıllarım çıkmaya başlıyor. Onlar bile fark ettiriyor, etraftan insanların bana yaklaşımı değişiyor’ (Cihan, 31 yaş).

Toplumun erkeklerden beklediği askerlik görevinin yapılması gerektiğini eleştiren Özgür şöyle ifade etmiştir:

‘Bana diyorlar ki, şimdi sen hormon aldın diyelim, sakalın çıktı. Göğüs ameliyatı oldun. Peki sonra askere gidebilir misin? Askerliğini yapmayacak mısın? Bu sorular bana çok anlamsız geliyor. Engelli insanlar da askerlik yapamıyor, ya da aşırı kilolular. Şimdi onlar erkek değil mi?’. (Özgür, 24 yaş).

Özgür’ün askerlik konusuna yaptığı eleştiri Selek’in (2013) Türkiye’de geleneksel erkeklik mertebesine ulaşmak için dört temel aşama olan *sünnet, askerlik, iş bulma ve evlilik* aşamalarından sadece biridir. Görüşmelere katılan trans kadınların neredeyse tamamının ‘bir insanı erkek yapan nitelikler nelerdir?’ sorusuna cevabı toplumsal

cinsiyet ideolojisinin şekillendirdiği gibidir. Erkek adam gibi adam olmalı, lafi, sözü kıvırmamalı, ailesini, çocuklarını korumalı, kimseye muhtaç etmemelidir.

Dolunay'ın erkeklik algısı şöyledir:

'Erkek dediğin her anlamda güçlü olmalıdır. Hele bizim gibi hem seks işçiliği yapan hem de trans bir kadınla olacaksa iki kat güçlü olmalıdır. Yanımdaki erkek pısrık olmayacak. Hem sert, aynı zamanda da kibar olacak. Çok gülmeyecek benim erkeğim, bir yere gideceğinde kendinden önce ciddiyetinin gitmesi lazım.' (Dolunay, 22 yaş).

Trans kadınların ideal kadınlık algıları da erkeklik algıları gibi geleneksel yapıya sadık şekildedir. Toplumun kadına yüklediği, kadına has toplumsal cinsiyet rolleri ile trans kadınların ideal kadınlık ve kadına yükledikleri anlam örtüşmektedir.

'Kadın dediğin bakımlı olacak. Hem kendine bakacak, bakımlarından geri kalmayacak, hem de eşinin temizliğinden tut da giyeceği şeylere kadar her şeyinden sorumlu olmalıdır. Evi pırıl pırıl olmalı, mutfakta hep kazanı kaynamalıdır'. (Türkan, 35 yaş).

'Eski sevgilimin annesi bana hep gelinim derdi. İki kızı vardı, hiçbiri dikiş, nakış el işi bilmezdi. Ben çok güzel yaparım. Kadın dediğin bilecek böyle şeyleri. Sadece kocası değil, kaynanası, kayınbabasını herkesi mutlu etmeyi bilmelidir'. (Eda, 28 yaş).

Bu cevaplarının hepsinde toplumun kadınla özdeşleştirdiği her şey yer almaktadır. Trans erkeklerin ideal kadınlık algıları trans kadınların ideal kadınlık algıları gibi geleneksel olmayıp daha modern bir bakış açısını kendinde barındırmaktadır.

'Kadın narin görünecek ama aslında güçlü olacak. Toparlayıcı olması lazım kadının ve kesinlikle zeki olmalı. Ben sinirlenince gözüm bir şey görmez, beni toparlamalı benim kadınımlı'. (Sami, 29 yaş).

'Her akşam evine koşarak gitmeli bir adam. Kadın dediğin nazıyla, aklıyla, zekasıyla eve bağlamalı eşini. Annem de öyle yapardı. Her şeyin babamın istediği gibi yapıldığını gösterirdi ama aslında annemin istekleri olurdu'. (Cihan, 31 yaş).

Sonuç itibariyle trans erkeklerin ve kadınların kadınlık ve erkeklik algıları bugüne kadar sorgulamadan kabul ettiğimiz, bize dayatılan kadınlık ve erkeklik algılarıyla örtüşmektedir. Bu durum heteronormatif düzenin erkeği güçlü, kadını evinde, temizliğinde konumlandırmasını, erkeği çalışıp para kazanan, kadını ise kocasını evine bağlamanın yollarını düşünen bireyler olarak şekillendiren toplumsal cinsiyet rollerinin

bu kalıplara göre şekillenmesine, yeniden üretilmesine ve varlığını korumasına katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla Foucault'un ifade ettiği gibi bu kişiler de normalleşmekte ve ikili cinsiyet düzenine katılmakta ve topluma uyumlarını gerçekleştirmektedirler. Özneleşmiş özneler haline gelmektedirler. Trans bireyler hem toplumun kabul gördüğü 'kadınlık' ve 'erkeklik' kalıpları ile mücadele edip hem de beklenen cinsiyet rollerine uygun yaşamlarını sürdürmektedirler. Yani Butler'in performatif kavramı ile açıkladığı heteroseksüel düzeni trans bireyler yeniden ve yeniden üretmektedirler.

b. GELECEĞE YÖNELİK BEKLENTİ VE ENDİŞELER

Mülakatlar esnasında trans erkeklerin geleceğe yönelik umutlu olmaları, endişe taşımamaları buna karşın trans kadınların geleceğe yönelik kaygılandıkları dikkatten kaçmamıştır. Geleceğe yönelik beklentilerinin iyi yönde olduğunu Sami şu şekilde açıklamıştır:

'Bundan beş yıl sonra kimliğimi almış, sevdiğim kadınla evlenip baba olmuş olurum. Trans olarak anılmak istemiyorum, zaten böyle olmaması için bunun bilincinde olmayan kim varsa çıkardım hayatımdan. Gelecekte çocuğumun önüne bu konunun gelmesini istemem, burada kötü bir şey yok, sadece psikolojisini etkileyebilir'. (Sami, 29 yaş).

Geleceğe yönelik planlarını sakince anlatan Özgür tüyler ürperdici planını şöyle anlatıyor:

'Daha ne kadar dayana bilirim bu duruma bilmiyorum. Ama er ya da geç aklımdaki planı uygulayacağım. Arabama kaza süsü vereceğim. Herkes ailem, eşim, kızım öldüğümü düşünecek. Bu şekilde sürecime başlayamıyorum. Bu benim tek kurtuluşum. Kimliğimi aldıktan sonra belki kızımın karşısına geçip ona anlatırım'. (Özgür, 24 yaş).

'Bundan beş yıl sonra muhtemelen yaşamıyor olurum. Zaten beş dakika sonramız muamma o kadar uzun zaman sonrası için hayal kurmayı, beklentiye girmeyi çoktan bıraktım ben. Tek dileğim biri öldürmeden huzurla ölebileyim'. (Ece, 33 yaş).

'Devlet, bu ikili sistem bizi mahv etmeye çalışıyor. İş vermiyor, yardımcı olmuyor, onu bırak yaşadığımız yerlerde linç ediliyor. Ama ne zamana kadar böyle olabilir ki. Tamam beni yok ettin, onu ettin, bunu ettin, peki sonra? Bizler ölünce ellerine ne geçecek onu da bilmiyorum. Bir bizimle de bitmiyor ki. Biyolojik kadınlar

kadar biz de normal insanlarız. Tek beklentim, gerçi beklenti de diyemem beklemiyorum böyle bişeyi de isteğim diyelim sadece işle ilgi. Her yerden kovmasınlar. Seks işçisi olmak benim, onun, bunun tercihi değil, zorunda kaldığımız için yaptığımız bir iş’. (Türkan, 35 yaş)

‘Geleceğe yönelik tek beklentim toplum trans erkekleri bağrına bastığı gibi bizi de bassın. Birçok yerde çalışan daha kimliğini almamış trans erkekleri tanıyorum. Bizler için öyle bir seçenek yok. Trans kadınsan ve ailen seni kabul etmiyorsa yapacağın tek iş seks işçiliğidir. Ben direndim yapmamak için. Bir gün o arkadaş da bir gün burada ne zamana kadar sığıntı olarak kalabilirsin ki? Bulaşıkçı aranan bir kafeye girdim çalışmak istediğimi söyledim adamın tavrı değişti, ne gerek var bu işte çalışmana kendini yormana dedi. Trans kadınsan ahlakınla para kazanamazsın, ama toplum senden hep ahlak bekler’. (Dolunay, 22 yaş).

‘Bu dönemden umutsuzum. Belki gelecek nesil daha anlayışlı, daha bilgili olur. Ama o da zor. Geçen anne, baba, bir de yanlarında küçük çocukları vardı. Adam bana baktı karısına bir şeyler söyledi, ikisi de güldü. Güzel bir şey olmadığı alaycı bakışlarından belliydi. Şimdi o çocuktan ne beklerim ben. O da büyüyünce umarım duyduğu, şahit olduğu tepkiyi vermez’. (Ece, 33 yaş).

‘Trans’ kelimesinin günlük kullanımında ‘ibne’, ‘top’ gibi türevleri mevcuttur ve genelde bu kelimeler trans bireylere hakaret maksadı ile söylenmektedir. Eda eskiden bu söylemlere çok farklı tepki verdiğini söylemiştir:

‘Top, ibne diye bağıyorlardı arkamdan, sesimi çıkaramazdım, eve gelir hüngür hüngür ağlardım. Kalbi kırılan insanı bir daha kimse üzemez. Kendime dedim ki niye ağlıyorsun, ölmeye çalıştın ölemedin, demek ki yaşayacaksın. Evet ben ibneyim diyorum artık hem de bağırarak, umurumda bile değil. Kendim kabullendikten sonra artık canım hiç acımıyor’. (Eda, 28 yaş).

LGBTİ örgütlenmesi ile ilgili trans bireylerin negatif düşüncede olması, bu örgütlerin hala tam olarak yeteri kadar kişiyi kucakladıklarını göstermektedir. Ece düşündüklerini şöyle aktarmaktadır:

‘İzmir’de gitmediğim yer, çalmadığım kapı kalmadı. Ama kapılar duvar, istediğim sadece bilgi almaktı, o da kimseyi bulamadım’. (Ece, 33 yaş).

‘Bana hiçbir faydası olmadı, hep birbirleriyle çekişiyorlar, hep de saçma sapan şeylere para topluyorlar. Sonra paraları alıp yurt dışına yerleşiyorlar. Sadece çıkar işleri’. (Uğur, 26 yaş).

Tüm bu verileri dikkatle analiz ettiğimizde trans bireylerin hayatlarını etkileyen olaylara ya birilerimiz direk sebep olmuşuzdur, ya da okulda, işte, sokakta mutlaka şahit olmuşuzdur. Hayatlarını, günlük yaşamlarını, iş yerlerindeki performanslarını etkileyen en önemli etken isim konusudur. Trans bireylerle vakit geçirdiğim zamanlarda gözlemediğim en önemli şeylerden biri de sokakta, kafede ve ya başka bir yerde bireylere yönelik hitap şekilleridir. Geçiş süreçleri bir gece içinde tamamlanmayıp aylar, yıllar almaktadır. Trans bir erkeğe yolda, kafede ‘siz ne istersiniz bayan’ ‘bakar mısınız hanımefendi’ gibi cinsiyeti belli eden hitap biçimlerinin insanın tüm gününü nasıl etkileye bildiğine şahit oldum. Dikkat etmemiz gereken en önemli şey insanlara hitap etmemiz gerektiğinde cinsiyeti belirleyen hitap biçimleri kullanmadan da söylemek istediklerimizi ilete biliriz.

Aile içi eğitim ve ya okullardaki eğitim bize hep ikili cinsiyet sistemini sunmuştur. Doğduğumuzda ya kız ya erkek çocuğu olarak doğarız. Kendimizi tanımaya başladığımızda ise bu kalıplara uygun olmadığımızı anlar ‘acaba hasta mıyım?’ ‘niye böyleyim?’ gibi sorulara yanıt bulamayız. İçine kapanık, asosyal bireylerin en çok yaşadıkları bu durum aileden korkma sonucu gerçekleşmektedir. Homofobik anne baba olmak çocuğun bu şekilde yetişmesinde önemli katkıda bulunmaktadır. Okul hayatında sınıf arkadaşlarından birinin transseksüel bir yapıya sahip olması durumunda verdiği tepki evde gördüğünden çok da farklı olmayacaktır. Ya da trans bireylerin en çok yaşadığı sorunların diğeri öğretmenlerin tavırlarıdır. Sınıfta alay eden öğrencilere katılarak gülümsemesi bir transseksüel, gay, lezbiyen ve ya başka öğrencide derin travmalara neden olmaktadır.

Trans bireylerin geçimlerini sağlamak adına iş arayışlarının iç acıcı sonuçlanmaması, başvurdukları yerlerin onları hor görmesi, iş vermemeleri, trans kadınların sadece trans

kadın oldukları için taciz edilmeleri, trans erkeklerin geçiş sürecinde oldukları için birçok iş yerlerine kabul görmemeleri, trans bireylerin en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamamaları onları umutsuzluğa sevk etmekle beraber hayatlarını idame ettirmeleri için trans kadınları seks işçiliğine, trans erkekleri ise günlük işlere yneltmelerine sevk etmektedir. Toplum hem trans bireyler için başka çıkış yolu bırakmayarak hem onlardan ‘ahlak’ bekleyip, ahlaksız olarak dışlamakta, hem de çalışmaları için şans vermemektedir. ‘Para kazanmanın en kolay yolu’nu seçen trans bireylere bu yolu seçmelerine sebep olanlar da, ‘ahlaksız’ diye dışlayanlar da, müşteri kısmında trans kadınlara cinsel birliktelik için gelenler de birliktelik sonucu onları öldürmeye çalışanlarda aslında aynı kişilerdir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada yirmi (20) trans bireyle görüşülmüş, sekiz (8) bireyin intihar girişiminde bulunmaması nedeni ile sayı on iki'ye (12) indirilmiştir. Çalışmanın odak noktası ikili cinsiyet sisteminin sınırlarını zorlayan, hayatlarında kendi deyimleri ile 'dibi görmüş', kimi zaman güçlü, kimi zaman mücadele etmeye takatleri kalmayıp intihar girişiminde bulunan altı (6) trans kadın ve altı (6) trans erkektir. Ataerkil bir kültürde trans birey olmanın getirdiği zorluklar, her daim 'öteki' olarak algılanmak trans bireylerin hayatını etkilemiştir.

Trans kadınlarla trans erkeklerin cinsiyet inşa süreci aynı olmayıp bu durum trans kadınlarda daha zorlayıcı sonuçlar yaratmıştır. Toplumun 'erkek Fatma' olarak kabullendiği, başına bastığı trans erkekler bu konuda trans kadınlardan daha şanslılardır. Buna karşıt bir trans kadının 'erkek' olmaktan vazgeçiş toplumsal tarafından hoş görülmeyle 'hastalıklı' olarak nitelendirilmektedir. Hem trans kadınlar hem de trans erkekler için geçiş süreci ister hormon kullanımı, isterse de ardı ardına geçirilen ameliyatlara bireyleri maddi ve manevi açıdan oldukça zorlamaktadır. Bu durumların yaşandığı dönemlerde psikolojik olarak boşlukta his etme durumu ya da aileden birilerinin manevi desteği kişilerin hayat motivasyonunu artırdığı gözlemlenmiştir.

Trans kadınlar toplumun kadına ve erkeğe biçtiği toplumsal cinsiyet rollerine trans erkeklerden daha çok bağlıdır. Bireylerin ideal kadınlık ve ideal erkeklik ile ilgili söylediklerinden bu sonuca varılmıştır. Trans kadınlar için ideal kadınlık her şeye yetişebilen, hem kendi bakımını, hem evinin, hem eşinin bakımını üstlenebilmeli, bir tek eşine değil, eşinin ailesine de kendini sevdirmeyi başarabilmelidir. Aslında toplumun kadına dayattığı, kadından beklediği bütün beklentileri içerecek şeklindedir. Trans erkeklerin ideal kadınlık algıları bu kadar geleneksel bir yapıya sahip olmayıp daha eşitlikçi bir düşünce yönündedir. Trans kadınların ideal erkeklik algıları da ideal kadınlık algılarından farklı olmayıp aynı çizgide devam etmektedir. Daha çok korunup kollanmayı bekleyen trans kadınların bu isteklerinin altında toplum tarafından daima itilerek 'öteki' olmaları ve böyle zamanlarda psikolojik olarak bir destek eksikliğini yaşamaları olabilir. Kendini 'kadın' veya 'erkek' olarak tanımlayan kişiler toplumun onlara biçtiği rolleri yerine getirmekte adeta yükümlüdürler. Trans bireylerin ideal kadınlık ve ideal erkeklik ile ilgili görüşleri de toplumun onlardan beklediği davranış

biçimlerini icra etme şeklindedir. Bu açıklamalara bakıldığında, cinsiyet kimliği ile bir yandan heteronormatif düzene başkaldıran trans bireyler öte taraftan da kadına ve erkeğe biçilen rolleri icra ederek bu düzene itaat etmektedirler. Böylelikle transların gerek Foucaultcu özneleşme süreci gerekse Butler'in performativite kavramını geçerli kılacak bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Özneler düzene karşı mücadele etmeye çalışsalar da Foucault'un yaklaşımıyla iktidarın olmadığı bir alan yoktur. Çünkü iktidar ve özne bir birinden bağımsız değildir ve iktidar kendisi öznenin ona karşı başkaldırışına izin verir ve aynı zamanda da bunu kendi belirlediği sınırlar çerçevesinde yapar. Çünkü iktidar kendi düzenini bu şekilde devam ettirmektedir. Trans bireylerin de düzene karşı mücadeleleri Foucault'nun özneleşme sürecine dahildir çünkü bu aşamada da özneler iktidarın belirlediği kalıplara ister istemez uymaktadırlar.

Trans bireyler arasında yaşanan 'öteki' durumu iki nedenden dolayı ortaya çıkmaktadır. İlk olarak cinsel yönelimlerinden dolayı diğer trans özneler arasında 'öteki' olanlar, ikincisi ise trans geçiş sürecinde alınmış hormonların ya da ameliyatların başarılı olup olmaması durumunda 'öteki' konumunda olanlar. Araştırmada altı (6) trans kadından biri (1) lezbiyen, trans erkeklerden biri (1) de biseksüel olduğunu belirtmiştir. Trans bireylerin cinsel yönelimlerinin heteroseksüel olması gerektiği ile ilgili düşünceler farklı cinsel yönelime sahip trans bireylere karşı dışlayıcı davranılmaya neden olmaktadır. Üstelik bu 'ötekileştirme' biyolojik kadın ve erkeklerin yanı sıra trans bireyler tarafından da yapılmaktadır. 'Bir kadınla birlikte olmak için mi bu kadar ameliyat geçirdin?' soruları cinsel yönelimi lezbiyen olan trans kadınlara çevresi tarafından sıkça sorulan sorulardandır. Ama cinsiyet kimliğinin cinsel yönelim bir alakası olmadığını bilmek gerekmektedir. Cinsel yönelim cinsiyet kimliğinden farklı bir boyuttur. Kişinin kendi cinsine yönelik ilgisi olması, kendini bedensel cinsiyetinden farklı bir cinsiyette gördüğü anlamına gelmez. Trans olmayan kişilerde olduğu gibi, trans bireyler de cinsel yönelim açısından çeşitlilik gösterirler, hepsinin yönelimi karşı cinse değildir (Başar, Yüksel, 2014, s. 391).

Trans erkekler arasında olan 'benim sakallarım daha çok, hormon bende daha etkili oldu' gibi ayrıştırıcı cümleler, trans kadınlarda ise 'ben daha feminen hatlara sahibim, o daha maskülen duruyor' şeklindeki cümleler aslında heteronormatif düzenin trans bireylerde açtığı yaraların intikamını birbirlerinden alma biçimleridir. Görüşmeler esnasında trans kadınlardan hiç biri, trans erkeklerden ise biri (1) kimliğini almış, bir (1)

trans erkek henüz cinsiyet geçiş sürecine başlamamıştır. Bireylerin trans geçiş sürecini tamamlamamış olması ikili cinsiyet kalıplarının olduğu sisteme oldukça aykırıdır. Genital organlara sahiplik üzerine inşa edilen toplumun (Görgün-Baran, 2012, s.411) ‘penisi olan kadın’, ‘vajinası olan erkek’ profiline sahip bireyleri kendi düzenlerine tehdit olarak algılamaktadırlar. Trans kadınların ‘kadın gibi kadın’, trans erkeklerin ise ‘erkek gibi erkek’ olma çabaları, kendilerini topluma kabullendirme çabaları bu nedendendir. Tam da Foucaultun özneleştirme biçiminin translar aracılığı ile inşası ve ataerkinin yeniden üretimi biçimini ortaya koymaktadır.

Trans bireylere yönelik alaycı bakış, cinsiyet kimliğinden dolayı işe alınmama, en temel ihtiyaçlarda bile ederinden daha yüksek bedellerle hizmet alma, sokakta, parkta yürürken ayrımcı davranışlar transfobik tutumların sadece bir kaçıdır. Hill’in (2002) ‘duygusal iğrenme’ olarak tanımladığı transfobi, daha çok kendi içlerinde başkaldırmış bir şeyleri yok etmeye çalışan, kendi gösteremedikleri cesareti başkalarının gerçekleştirmiş olmasına duydukları öfke sonucu ortaya çıkmaktadır. Transfobi bireylerin hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması ile yetinmeyip onların hayatlarına da mal olmaktadır.

Tıbbi ve hukuki süreçte trans bireylerin karşılaştıkları sorunlara onlarla birlikte hastane ve mahkeme sürecine hazırlandıkları zaman şahit olma fırsatı yakaladım. Hastanelerde birkaç ayda bir değiştirilen psikiyatri doktorunun süreçten tamamen habersiz olması bireylerin süreçlerinin daha da uzamasına neden olmaktadır. Ve süreçle ilgili her doktorun verdiği bilgi neredeyse diğeri ile örtüşmemektedir. Mahkeme süreçleri de hastane işlemleri kadar sancılı devam etmektedir. Şöyle ki duruşma tarihlerinin ileriye atılması, davaya bakan hakimin homofobik olup olmaması da durumu etkilemektedir. Mülakata katılan trans bireylerin aktardıklarından yola çıkılarak bazı hakimlerin penis ve vajina ameliyatı şartı koşması, trans erkeklerde rahim yumurtalık ameliyatının zorunlu istenmesi ve s. her bireyin mahkeme sürecinin kendine özgü olduğunu, belirli bir kalıba sığmadığını göstermektedir. Görüşmeler sürecinde trans bireylerin cinsiyet inşa sürecine başlamadan önce bilgisiz olmaları, başvurdukları her yerden farklı bilgi almaları ister hastanelerin bu konuda yeteri kadar bilgiye sahip olmamaları, isterse de hukuki açıdan doğru bir şekilde yönlendirilmemesi onların geçiş sürecine olumsuz etki etmektedir. Bu konuda herkesin doğru ya da yanlış bilgi sahibi olduğunu düşünmesi trans bireyler için ‘bilgi kirliliği’nden başka bir şey değildir.

Trans bireylere hastane sürecinde eşlik ettiğim zaman önemli bir konu dikkatimi çekmiştir. Psikiyatri ve endokrin tarafından bireylere verilen iş göremezlik raporunda teşhis hanesinde cinsel kimlik bozuklukları yazılmıştır. Oysaki, Mental Bozuklukların Teşhis ve Sayımsal El Kitabı - Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı V (2015) bu tanı ‘cinsel kimliğinden yakınma, hoşnut olmama’ olarak değiştirilmiştir. ‘Cinsel kimlik bozukluğu’ tanısının bozuk olanı teşhis etme gibi ayrıştırıcı anlama sahiptir.

Görüşmeye katılan bütün trans bireyler daha çocuk yaşlarından cinsiyet kimliklerini sorguladıklarını, yetişkin dönemlerine kadar ‘yanlışın düzeleceğine’ inandıklarını belirtmişlerdir. O dönemlerde yaşadıkları içsel karmaşayı anlamlandıramayan ve bunun sonucu depresif duygu durumuna sahip olan bireyler kendilerinin yalnız olduklarını, herkesin ‘doğru’, kendilerinin ise ‘yanlış’ oldukları düşüncesine sahip olmalarının nedeni bilgisizlikten kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda araştırmamız kendi içine kapanan trans bireylerin yalnız olmadıklarını öğrenmeleri açısından da önemlidir. İster mülakat esnasında isterse de sohbet zamanı aileleri, öğretmenleri tarafından fark edilmediklerini söyleyen trans bireyler aynı zamanda da içlerine kapanmalarının en önemli nedeninin bu olduğunu belirtmektedirler.

Trans bireylerin açılma dönemleri iki aşamadan geçmektedir. İlk aşama bireylerin kendi kendine açılma durumudur. Görüşmeye katılan trans bireylerin hepsi kendilerine açılmada zorlandıklarını, kendilerini uzun süre ‘hasta’ olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Daha doğduğumuz andan itibaren bize biçilen rol modeline uygun bir şekilde yetiştirilmemiz, giydiğimiz kıyafetlerin rengi, oyuncakların sadece iki cinsiyete göre ayrılması, okulda aldığımız eğitimin hepsi ikili cinsiyet sistemine uygun olarak tasarlanmıştır. Cinsiyetin sadece erkek ve kadın olarak ikiye bölünmesi başka bir cinsiyet kimliğinin varlığına dair bilgi verilmemesi, verildiği takdirde bunun ‘hastalıklı’, ‘sapkın’ ‘doğru’ bir şey olmadığını empoze edilmesi aslında zamanla homofobi ve transfobiyi ortaya çıkarmaktadır. Bunlara maruz kalmama adına kendi cinsel kimliklerini gizlemeye çalışan özneler düzene bu şekilde ayak uydurduklarını belirtmişlerdir.

Ailelerine açılan trans bireylerin genellikle hepsinin ailesi tarafından doktora, psikoloğa götürülmesi de bize dayatılan ikili cinsiyet sisteminin sonucudur. ‘Sapkın olanı düzgün yola getirme’ çabaları heteronormatif düzene düzensizlik gelmemesi adına yapılan bir

eylemidir. Görüşmeler sonucu karşılaşılan ilginç hususlardan biri de eğitim düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarını sahiplenmede eğitim seviyesi yüksek anne babalardan daha iyi olduklarıdır. Genelde ilkokul mezunları aileler üniversite ya da lise mezunu ailelere göre daha anlayışlı davranarak çocukları ile görüşmeyi sürdürmektedirler. Burada da ailelerin kültürel sermayelerine bağlı olarak sınıfsal farklılıkların önemi ortaya çıkmaktadır. Bu konu ayrı bir çalışma konusu olarak önerilebilir.

Transfobik eylemlerin trans bireyleri eğitim ve istihdam seçeneklerinin dışında tutması trans kadınları zorunlu seks işçiliği yapmaya zorlamaktadır. Müşterilerinin sabah onları sokaklarda kovalayan polisler, yanlarında eşleri var iken alaycı tavırlarla hakaret eden ama akşam müşteri olarak geldiklerini belirten seks işçisi trans kadınlar aslında heteroseksüel tutum ve davranışların ikiyüzlülüğünü ortaya koymaktadırlar. Daha çok okulda arkadaşlarının ve öğretmenlerinin baskısını his eden bireyler okuldan ve eğitimden soğumalarını bununla ilişkilendirmektedirler.

İntihar teşebbüsünün/girişimlerinin daha çok okul dönemlerinde olmasının nedeni Remafedi (1987), Elia (1993) belirttiği gibi sınıfların tüm sosyal kurumların en yüksek derecede homofobik özellikler taşıdığı almasından kaynaklanmaktadır. Trans bireylerin ergenlik dönemlerinde kendilerini 'trans' olarak tanımlamayıp trans erkeklerin 'lezbiyen', trans kadınların ise 'gay' olduklarını düşünmeleri ve etraflarına bu şekilde açılmaları onlara karşı ayrımcı davranışlara neden olmuştur. Okullarda öğretmenlerin bilgisiz olmaları, 'gay', 'lezbiyen' denilince öğrencilerin gülüşmeleri ve buna öğretmenlerin müdahale etmeyip onlara katılmaları bu bireyleri eğitimden soğutmaya yetmiştir. Eğitimden uzaklaşmak bireylerin hayatlarını, maddi durumlarını kötü etkilemiş, kendi hayatlarını idame ettirmek için seks işçiliği, günlük hamallık gibi zor işlerde çalışmalarına neden olmuştur.

Trans bireyler homofobik ve transfobik davranışlara karşı kendilerine göre koruma kalkanları oluşturmuşlardır. Trans kelimesinin günlük kullanımında birçok farklı türevleri mevcuttur ve genelde bu kelimeler trans bireylere hakaret maksadı ile söylenmektedir. Kendilerini 'ibne' olarak kabul etmek canlarını bu yönden yakmak isteyen insanlara karşı bir koruma stratejisidir. Sosyal dışlanmaya maruz kalan trans bireyler kendilerini ezdirmemek ve daha fazla üzülmemek için bir sıra stratejiler edinmişlerdir. Kimileri kendilerini herkesten soyutlayarak olabilecek kötü yorumlara ve davranışlara karşı kendi önlemlerini almışlardır. Bu şekilde yaşamının zorluklarını

kabul eden bireyler sosyal hayatlarını sadece transseksüel arkadaşlarından oluşturarak başka bir koruma stratejisi geliştirmişlerdir. Hem kendilerini rahat ifade etmek açısından, hem yanlış anlaşılmamak, hem de hor görülmemek için geliştirilmiş bir strateji olduğunu belirtmişlerdir. Trans erkekler ise cinsiyet inşa sürecini tamamladıktan sonra genel olarak trans geçiş sürecini yaşadıkları dönemlerde onlara karşı anlayışsız davranan, yaşadıkları zorlukları alay konusu yapan, daim ‘trans’ olduğunu hatırlatacak çevrelerinden uzak durmayı, görüşmemeyi tercih etmektedirler. Hayatlarının geri kalan dönemlerinde baba oldukları zaman bu konuların açılmasını, onlara ‘trans erkek’ olduklarını hatırlatacak insanların olabilme olasılığını minimuma indirmek istemektedirler. Trans bireylerin cinsiyet kimliklerini gizleyerek yaşamaları topluma adapte olmak adına bir mücadele yoludur. Çünkü kimliğini saklamak onu toplum normlarının dışına atmaktan kurtarmaktadır. Aynı zamanda açılma süreçleri de katı duvarları olan ikili cinsiyet sistemine karşı bir mücadele yoludur. Trans bireylerin intihar girişiminde bulunmaları aslında bir ‘kaçış’ olarak değerlendirilse de tam olarak bir mücadele yansımasıdır. Bireyler ikili cinsiyet düzenine karşı mücadele edip kendilerine yer edinmeye çalıştıklarında bile Butler’in performativite kavramına göre tekrardan bu cinsiyet sisteminin pekişmesine yardımcı olmaktadır. Çünkü toplum ‘kadın görünümlü’ erkek ve ‘erkek görünümlü’ bir kadını kabul etmeyerek ‘tam’ anlamıyla bireyleri ikili cinsiyet düzenine yani kadın ve erkek olmaya zorlamaktadır. Bunlarla mücadele etmek için trans bireylerin ameliyat olma istekleri de bir şekilde başka türlü mücadele yoludur. Aslında bu mücadele, ağır bir duyu karmaşasını aşma çabası olmakla birlikte yine de ikili cinsiyet düzeninin yeniden yeniden üretilmesi anlamını taşımaktadır. Cinsiyet geçiş sürecini tamamlamış ya da daha sürece yeni başlamış trans bireylerin yanı sıra cinsiyet geçiş sürecine başlamayan trans bireyler toplumda kendilerini var etme adına daha çok cinsiyet kimliklerini gizlemeyi seçmektedirler. Daha çok trans kadınlar bu şekilde mücadele etmektedirler. Trans erkekler için bu durum daha kolay ilerlemektedir. İstedikleri saç, giyim tarzı ile hayata karışmalar da onlar da asıl cinsiyet kimliklerini saklamak durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

Trans bireyler partnerleri ile olan ilişkilerinde genelde toplumsal ilişkilerde kadına ve erkeğe biçtiği rolleri icra etmektedirler. Görüşmeler esnasında bütün trans bireylerin sevgilileri ile ilgili konuştuklarında ‘eşim’ demeleri dikkatten kaçmamıştır. Kendi

dünyalarında aile olma isteklerini, aileye olan özlemlerini ifade eden ‘eşim’ kelimesi flört döneminde oldukları kız ya da erkek arkadaşlarına da hitap şeklidir.

Maurice Halbwachs öznelerin intiharlarının altında yatan nedenleri araştırırken onların toplumla iç içe geçmesini önleyen engellerin araştırılmasını savunmaktadır. Trans bireylerin toplumla iç içe geçmesini önleyen en önemli engel toplumun doğrudan kendisidir. Kendinden olmayana kucak açmayan toplum trans bireyleri eğitim, iş, sağlık alanında ötekileştirerek yok saymaya çalışmaktadır. Toplumla bütünleşemeyen, toplumdaki soyutlanan intihar girişiminde bulunan trans bireylerin birçoğunun intihar nedenleri, Durkheim’ın bencil intihar tanımlamasına uymaktadır. Özgür’ün içinde olduğu karmaşık durum ailesine karşı beslediği güçlü minnet duygusu, bağlılık özgeci, hayatını artık kontrol edebilmek için yıllarca içinde bastırıldığı duygularını rahat ve açık bir şekilde yaşayabilmek için gruptan yani ailesinden, çevresinden yaşadığı şehirden ayrılma dışında yapabileceği hiç bir şey olmadığı duygusuna kapılması ve planladığı kaza süsü de kaderci intihar tipine örnek teşkil etmektedir.

Bu çalışmaya başlamaya karar verdiğimden beri kendime sorduğum soruların başında transseksüel bireyleri merak etmemin nedeni nedir ve en önemlisi bu arayış neyi anlamaya yöneliktir? Sadece farklılık uğruna ya da hayata farklı pencerelerden bakmak için mi? Ya da benim aradığım ikili cinsiyet kalıpları dışındaki bir gerçek mi? Bu araştırma sonucunda ortaya çıkan bilgi neyi ifade ediyor ve daha da önemlisi kime ne yarar sağlıyor? Bu konuyu seçmemin nedeni üniversiteden çok sevdiğim hocamın sosyal medyada trans kadın Eylül Cansın’ın intihar etmeden önceki isyanını içeren videosunu paylaşması oldu. Videoyu izlerken kendi adıma çok utandım, çok çaresiz hissettim. İntihar etmeyi planlayan bir kadının intiharı seçmesinde benim de bir payım var mı diye çok düşündüm. Sadece Eylül Cansın’ı değil diğer tüm trans bireyleri düşündüm. Empati kurmaya çalıştım, daha çok trans birey intihar etmesin diye yapabileceklerimi düşündüm. Bu arayışta intihar girişiminde bulunan trans bireylerin intiharı düşünme nedenlerini, intihara teşebbüs yollarını ve onların hayatlarını hiçe saymalarındaki payımızın olup olmadığını anlamaya yönelik olarak da düşünebiliriz. Bu konu farklılık uğruna seçilmiş bir konu olmayıp daha çok insanın hayatına dokunmayı hedeflemektedir. Biyolojik kadın ve biyolojik erkek, bu iki cinsiyet kalıbından başka cinsiyetleri yok saymak onların var olmadığı anlamına gelmemektedir. Bir yemek tarifi verir gibi erkek olmanın kuralları, kadını kadın yapan niteliklerin mevcudluğu ve bu

çerçeveye sığmayan trans bireyler bu ikili cinsiyet düzeninin temelini ne kadar güçsüz olduğunu göstermektedir. Cinsiyet geçiş sürecinde olan arkadaşlarımla aylık ritüel psikolojik süreçleri için hastaneye gittiğimizde daha 18 yaşının altında ve transseksüel yapıda birçok kişiyi tanıma ve konuşma fırsatım olmuştur. Onlarla birlikteliğimde ‘hep yalnız hissettim kendimi, bir tek ben mi böyleyim’ sorularını sormuşlardır. Evet, günümüzde internetin yaygın kullanımı belki bireyleri daha da bilinçli yapmaya yardımcı olmuştur ama konuştuğum birçok 18 yaş altı bireylerin ‘hep internette görüyorum intihar edenleri, galiba çoğumuz için kaçınılmaz son’ demeleri beni derinden etkilemişti. Belki de bu çalışma hayatlarının çıkmaza girdiğini düşünen trans bireylere hayata sıkıca tutunmak adına kimse için yaşamlarına son verme düşüncesinden uzaklaşmaya, diğer bireylerin hayat tecrübelerini okuyarak yalnız olmadıklarını anlamaya yardımcı olacaktır. Görüşmeler intiharın eşiğinden dönen bireylerle yapılmış olsa da bu zorlu süreçte hayatlarını kaybeden onca canı kurtarmak mümkün olmamıştır. Trans geçiş sürecine başlayan ya da yıllardır içinde başlamak için savaş veren diğer tüm insanların umutsuzluğa kapılmamaları, bu çalışmanın az da olsa onlara ışık tutmaları, bu yolda yalnız olmadıklarını his etmelerini umut ediyorum.

Trans bireyleri merkeze alan çalışmalarda daha çok trans kadınların fuhuş sektöründeki seks işçiliği konumlarına, ötekileştirilmelerine yer verilse de hem trans erkekleri hem de trans kadınları kapsayan bir çalışmaya rastlamak oldukça zordur. Bunun yanı sıra hem trans kadınların hem de trans erkeklerin deneyimlerini ele alan, intihar girişiminde bulunmalarını konu alan çalışmaların olmaması da bu alanda bir boşluk yaratmaya neden olmuştur. Bu tez çalışmasının diğer çalışmalarla örtüşen tarafları olsa da birçok açıdan diğerlerinden farkı hem bireylerin yaşam deneyimlerini, intihar girişimlerini hem de ötekileştirilmeyle nasıl baş ettiklerini aktarma açısından onlardan ayrılmaktadır.

Bu çalışma bu konuda devletin LGBTİ+ bireylere yönelik yapması gereken büyük görevler bulunduğuna işaret etmektedir. Yapısal olarak yeni kurum ve kurallara ihtiyaç vardır. Trans geçiş sürecini yaşayan bireylerin tıbbi açıdan ve bürokratik olarak çektiği sıkıntıların giderilmesi için hukuksal çerçevenin yeniden düşünülmesi ve dizayn edilmesi kaçınılmaz gözükmektedir. Özellikle tıpta bir hastalık tanısı koymak için değil bu yaşamın normalleşmesi için adımların atılması gerekir. Aynı şekilde eğitim açısından ana sınıftan başlayarak yüksek öğretime kadar ciddi bir biçimde program geliştirilmesi gerekmektedir. Bugün bir queer pedagojiden söz ediliyor. Yalnız cinsiyet

farklılığı açısından değil, etnik, dini, vb açılarından eşitlikçi, hiyerarşik olmayan öğrencinin farklılıklara karşı duyarlılığı geliştiren bir eğitim programının geliştirilmesi için hükümetleri, üniversiteleri ve medyayı göreve çağırmak gerektiğini düşünmekteyim. O halde tıp, hukuk, eğitim ve medya alanında doktorlar, hukukçular ve öğretmenler ve medya çalışanlarına da büyük görevler düşmektedir. Özellikle bu konuda sivil toplum örgütlerinin de dahil olacağı bir komisyon kurularak toplum içindeki olumsuz kalıp yargıları yok edecek uygulamaların başlatılması için harekete geçilmesi ve yukarıda belirtilen kurumların yetkilileriyle bir araya gelerek araştırmanın konusu itibarıyla trans bireylerin yaşamlarını kolaylaştıracak uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, K., & Aygin, D. Transseksüel bireylerde cinsiyet değiştirme cerrahisi ve hemşirelik yaklaşımları.
- Akay, Ali. (1995). İstanbul Rock Hayatı: Sosyolojik Bir Bakıs. İstanbul: Baglam Yayınları.
- Akgündüz, G. Ö. (2013). Foucault'da iktidar ve beden ilişkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 38, 1-16.
- Akın, D. (2013). Heteronormativitenin paradoksal işleyişi: transseksüel olarak büyümek. B.Şeker, (Ed.), *Başkaldıran bedenler içinde* (ss. 147-157). İstanbul: Metis Yayınları
- Alsancak-Sönmez B.: (2009) "Çocuk ve Cins Kimliği Bozukluğu", *Cinsellik-Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, Sayı 11-12, s. 9-24, Kasım-Aralık
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (1994). Mental bozuklukların tanıs ve sayımsal elkitabı (DSM-IV). 5 Nisan 2018 tarihinde <http://www.istanbulsaglik.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- APA (1980). "Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 3rd ed." Washington, DC:American Psychiatric Association
- Arkun, N. (1978), İntiharın Psikodinamikleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul
- Baird, V. (2004). Cinsel Çeşitlilik. (çev. H. Dogan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Başar K. Bedensel cinsiyet, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim. Yüksel ř, Yetkin N (eds.) *Eşcinsellik (Bilgilendirme Dosyası – 10)*'te. İstanbul: CETAD; 2013, 14-17
- Başar, K., & Yüksel, ř. (2014). Çocukluktan yetişkinliğe cinsiyet kimliği ile ilgili sorunlar: uygun değerlendirme ve izlem.
- Başara-Turan G.: 2012, "Türk Medenî Kanunu'nun 40'inci Maddesi Kapsamında Cinsiyet Değişikliği Ve Hukukî Sonuçları", *TBB Dergisi*(103), s.245-266.
- Beemyn, B., Curtis, B., Davis, M., & Tubbs, N. J. (2005). Transgender issues on college campuses. *New Directions for Student Services*, 111, 49–60.

- Berghan, S. (2006). *Lubunya: Transseksüel Kimlik ve Beden*. Ankara: Metis Yayınları.
- Berghan, S. (2013). *Patronsuz ve Pezevenksiz Bir Dünya*. B. Şeker (Ed.), *Başkaldıran Bedenler İçinde* (ss. 90-99). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bernat, J. A., Calhoun, K. S., Adams, H. E., & Zeichner, A. (2001). Homophobia and physical aggression toward homosexual and heterosexual individuals. *Journal of Abnormal Psychology*, 110, 179–187.
- Bettcher, T. M. (2007). Evil deceivers and make-believers: On transphobic violence and the politics of illusion. *Hyapatia*, 22, 43–65
- Bezmez, S., Brown, H. (2013). *Redhouse Sözlüğü (İngilizce-Türkçe/ Türkçeİngilizce) Genişletilmiş Baskı Redhouse Dictionary (English- Turkish/Turkish-English)*, SEV Yayıncılık, 36. Baskı.
- Biçer, Ü., Çolak, B., Bilgili, M., & Dinçmen, K. (1996). Transseksüalite mi Homoseksüalite mi Olgu Bildirisi. *Adli Tıp Bülteni*, 1(2), 89-93.
- Bockting, W. O., Miner, M. H., Swinburne Romine, R. E., Hamilton, A., & Coleman, E. (2013). Stigma, mental health, and resilience in an online sample of the US transgender population. *American journal of public health*, 103(5), 943-951.
- Bornstein, K. (1994). *Gender outlaw: On men, women, and the rest of us*. New York: Vintage Books.
- Bornstein, K. (1998). *My gender workbook*. NewYork: Routledge.
- Bourdieu, P. (2014). *Eril Tahakküm*, çev. *Bediz Yılmaz*. İstanbul: *Bağlam Yay*.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji sözlüğü* (ikinci basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Budge, S. L., Chin, M. Y., & Minero, L. P. (2017). Trans individuals' facilitative coping: An analysis of internal and external processes. *Journal of counseling psychology*, 64(1), 12.
- Butler, J. (2007). *Taklit ve toplumsal cinsiyete karşı durmak* (Çev. O. Akınhay). İstanbul: *Agora Kitaplığı*. (Özgün çalışma 1988).
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi* (B. Ertür Çev.) Ankara: Metis Yayınları. (Özgün çalışma 1990).
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet belası: feminizm ve kimliğin altüst edilmesi* (Çev. B. Ertür). Ankara: Metis Yayınları. (Özgün çalışma 1990).

Butler, J. (2014). *Bela Bedenler* (C. Çakırlar & Z. Talay Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık. (Özgün çalışma 1993).

Chirrey, Deborah A. (2003) 'I hereby come out': what sort of speech act is coming out? *Journal of Sociolinguistics* 7: 24–37

Clements-Nolle K, Marx R, Katz M (2006) Attempted suicide among transgender persons: The influence of gender-based discrimination and victimization. *J Homosex* 51:53-69.

Cohen-Kettenis PT, Gooren LV. Transsexualism: a review of etiology, diagnosis and treatment. *Journal of Psychosomatic Research* 1999;46(4): 315–33.

Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve politika* (Çev. C. Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Özgün çalışma 1987).

Coon, David W. (2003) *Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (LGBT) Issues and Family Caregiving*. San Francisco: Family Caregiver Alliance.

Çakırlar, C. & Delice, S. (Ed.). (2012). *Cinsellik Muamması: Türkiye’de Queer Kültür ve Muhalefet*. İstanbul: Metis Yayınları.

Diamond, M. (2002). "Sex and Gender are Different: Sexual Identity and Gender Identity are Different", *Clinical Child Psychology & Psychiatry*, July 2002 vol 7 (3), 320-334.

Drescher J. Queer diagnoses: parallels and contrasts in the history of homosexuality, gender variance, and the diagnostic and statistical manual. *Arch Sex Behav* 2010;39(2):427-460.

Durkheim, E. (2013). *İntihar*, (Çev.: Z. Zühre İlkelen). Pozitif Yayınları, İstanbul.

Dünya Sağlık Örgütü (1992) *ICD-10 Ruhsal ve Davranışsal Bozukluklar Sınıflandırılması*. (Çev. ed.: MO Öztürk, B. Uluğ, Çev.: F. Çuhadaroğlu, İ. Kaplan, G. Özgen, MO Öztürk, M Rezaki, B Uluğ). Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği Yayını, Ankara, 1993.

Elia, J. P. (1993). Homophobia in the high school: A problem in need of a resolution. *The High School Journal*, 77(1/2), 177-185.

Eskin M. (2003). *İntihar- Açıklama, Değerlendirme, Tedavi ve Önleme*. Ofset Basımevi, Ankara.

- Foucault, M. (1993). *Cinselliğin tarihi* (Çev. H. Tufan). İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Foucault, M. (2005). *Özne ve iktidar* (Çev. I. Ergüden & O. Akınhay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Özgün çalışma 1994).
- Gelfer MP. Voice treatment for the male-to-female transgendered client. *American Journal of Speech-Language Pathology* 1999;8(3): 201–8.
- Girard, R. (2005). *Günah keçisi* (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Kanat Kitap. (Özgün çalışma 2003).
- Göregenli, M. (2012). *Temel kavramlar: önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık*. K. Çayır & M.
- Göregenli, M. (2016). *Türkiye’de Kamu Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseklerin Durumu*, Ayrıntı Basımevi, Ankara .
- Görgün Baran, A., (2012). *Davranış bilimleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Green, J. (2004). *Becoming a visible man*. Nashville: Vanderbilt University Press.
- Green, J. (2005). Part of the package: Ideas of masculinity among male-identified transpeople. *Men and Masculinities*, 7, 291–299.
- Güner, U., Kalkan P., Öz Y., Ceylan Özsoy E., Söyle, F. (2011) “Türkiye’de Cinsel Yönelim veya Cinsiyet Kimliği Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu” Raporu”, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Güngör, A. (2013). *Öteki Erkekler*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Güngör A., Sulu B., Mutlu D. E., Ferhat D., Çevik D. A., Huns S., (2014). “Yeniden Doğdum”, Trans Danışma Merkezi Derneği (T-Der) Veri Toplama Raporu, Ayrıntı Basımevi, Ankara.
- Hatzenbuehler ML (2009) How does sexual minority stigma “get under the skin”? A psychological mediation framework. *Psychol Bull* 135:707-730.
- Hetrick, E., and Martin, D. (1987). Developmental issues and the irresolution for gay and lesbian adolescents. *Journal of Homosexuality*, 14, 13–24.
- Hill, D. B. (2002). Genderism, transphobia, and gender bashing: A framework for interpreting anti-transgender violence. In B. Wallace, & R. Carter (Eds.), *Understanding and dealing with violence: A multicultural approach* (pp. 113–136). Thousand Oaks, CA: Sage.

Hill, D. B., & Willoughby, B. L. B. (2005). The development and validation of the genderism and transphobia scale. *Sex Roles*, 53, 531–544

Hird, M. J. (2002). For a sociology of transexualism. *Sociology*, 36, 577–595.

Hunter, S, (2007) *Coming Out and Disclosures: LGBT Persons Across the Lifespan*. Binghamton, NY: Haworth Press.

Illich, Ivan (1996). *Gender*, Ankara; Ayraç Yayınevi, Çev: A. Fethi.(13-15).

İnce, M.A. *İntihar Din-Psikolojik Bir İnceleme (Van İli Örneği) (Yüksek Lisans Tezi)*, Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

Jamison, Kay Redfield (2004), *Erken Çöken Karanlık*, Çev.Emine Bademci, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Kalfa, A. (2007). Seks işçiliği olgusuna kısa bir bakış. *Lubunya*, (3), (34-38).

Kanditiyoti, D. (2003). *Pembe Kimlik Sancıları*, D. Kandiyoti & A. Saktanber (Ed.), *Kültür fragmanları içinde* (ss. 278-292). İstanbul: Metis Yayıncılık

Kaos GL, (2011). *Ne hastalık ne suç: LGBT hakları insan haklarıdır*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Kaos GL, (2012). “Nefret Suçları Kimin Sorunu? LGBT Bireyler, Nefret Söylemi ve Medyadaki Temsil”, *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, Y. İnceoğlu (der.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 289-306.

Kaptan S. (2010).“*Transeksüalite, Psikiyatrik Komorbidite ve Sosyal Destek*”. Bezm-i Alim Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı. Tıpta Uzmanlık Tezi.

Keskin N., Yapça G., Tamam L. (2015). *Transseksüalizm: Klinik Özellikler ve Yasal Konular*, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar- Current Approaches in Psychiatry*, 7(4):436-447.

Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K. R., & Walters, E. E. (2005). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Archives of general psychiatry*, 62(6), 593-602.

Köroğlu, E. (2001). “*Amerikan Psikiyatri Birliği: Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı, Yeniden Gözden Geçirilmiş Dördüncü Baskı (DSM-IV-TR)*”, Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, 2000’den çeviren Köroğlu, E., Hekimler Yayın Birliği, Ankara2001.

Köroğlu, E. (2015). “Amerikan Psikiyatri Birliği: Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması Elkitabı, (DSM-V-TR)”, Amerikan Psikiyatri Birliği, çeviren Köroğlu, E., Hekimler Yayın Birliği, Ankara2015.

Köten, E., Erdoğan, B. (2015). “As kendini de hepimiz kurtulalım artık!”: Sosyal dışlanmadan intihara LGBT gençler. *Alternatif politika*, cilt 7, sayı 1, s.145.

Kurtoğlu, A. (2013). Cinsiyet ve Cinselliğin İnşası: Türk Medeni Kanunu'nda Cinsiyet Değiştirme ve Cinsel Vatandaşlık. Şeker, Berfu (Der.), Başkaldıran Bedenler: Türkiye’de Transgender, Aktivizm ve Altkültürel Pratikler (İstanbul: Metis Yayınları), 116-137.

Küntay, E. & Çokar, M. (2007). Ticari Seks Medya Dosyası. 19 Nisan 2018 tarihinde, <http://www.ikgv.org>. adresinden alınmıştır

Laure, M (2012) Cinsiyet yasası; Üçüncü Cinsin Kültür Tarihi. (İ. Birkan Çev.) Ankara: Dost Kitapevi Yayınları (Özgün çalışma 2006).

Leitenberg, H., & Slavin, L. (1983). Comparisons of attitudes toward transexuality and homosexuality. *Archives of Sexual Behavior*, 12, 337–346.

Lombardi, E. L., Wilchins, R. A., & Malouf, D. (2001). Gender violence: Transgender experiences with violence and discrimination. *Journal of Homosexuality*, 42, 89–101.

Meier, S. C., Sharp, C., Michonski, J., Babcock, J. C., & Fitzgerald, K. (2013). Romantic relationships of female-to-male trans men: A descriptive study. *International Journal of Transgenderism*, 14(2), 75-85.

Meyer IH (2003) Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychol Bull* 129:674-697.

Moody, C., Fuks, N., Peláez, S., & Smith, N. G. (2015). “Without this, I would for sure already be dead”: A qualitative inquiry regarding suicide protective factors among trans adults. *Psychology of sexual orientation and gender diversity*, 2(3), 266.

Morrow, Deana F. (2006) Coming out as gay, lesbian, bisexual, and transgender. In Deana F. Morrow and Lori Messinger (eds) *Sexual Orientation and Gender Expression in Social Work Practice: Working with Gay, Lesbian, Bisexual, and Transgender People* 129–149. New York: Columbia University Press.

Munoz-Plaza, C., Quinn, S. C., & Rounds, K. A. (2002). Lesbian, gay, bisexual and transgender students: Perceived social support in the high school environment. *The High School Journal*, 85(4), 52-63.

Nagoshi, J. L., Adams, K. A., Terrell, H. K., Hill, E. D., Brzuzy, S., & Nagoshi, C. T. (2008). Gender differences in correlates of homophobia and transphobia. *Sex roles*, 59(7-8), 521.

Öğüt, H. (2013). Kadın Transvestizminin ve Trans Erkekliğin Tarihine bir Bakış. B. Şeker (Ed.) *Başkaldıran Bedenler İçinde* (ss. 21-54). İstanbul: Metis Yayıncılık.

Öz, Y. (2009). Ahlaksızların Mekânsal Dışlanması, Ayten Alkan (Ed.), *Cins cins mekan içinde*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Öz, Y. (2013). Trans Cinsiyetli Bireylere Yönelik Dışlama ve Direniş İmkanları. B. Şeker (Ed.), *Başkaldıran Bedenler İçinde* (ss. 204-208). İstanbul: Metis Yayıncılık.

Özcan, D. (2014). Cinsiyet Kültürünün Paradoksu: Dışlama ve İçerme Pratikleriyle Trans Kadınlar: Mersin Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özen, İ. (1997), *İntihar*, Ozan Yayıncılık, İstanbul

Özsungur, B. (2010). Cinsel kimlik gelişimi ve cinsel kimlik bozukluğunda psikososyal değişkenler: gözden geçirme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 163-174.

Parrott, D. J., Adams, H. E., & Zeichner, A. (2002). Homophobia: Personality and attitudinal correlates. *Personality and Individual Differences*, 32, 1269–1278.

Rankin, S. R. (2005). Campus climates for sexual minorities. *New Directions for Student Services*, 111, 17–23

Rasmussen, Mary Lou (2004) The problem of coming out. *Theory Into Practice* 43: 144–150.

Remafedi, G.J. (1987). ‘Adolescent Homosexuality: Psychosocial and Medical Implications’. *Pediatrics*, 79, 331-337.

Ritzer, G. (1992). *Sociological Theory* (Çev. Ümit Tatlıcan).

Robinson, K. (1994). Addressing the needs of gay and lesbian students: The school counselors’ role. *The School Counselor*, 41, 326–332

Savcı, E. (2012). Queer Dil Meselesi: İstanbullu Queer Özneler Arasında Batılı Bilgi, Politik Kültürel Sermaye ve Aidiyet. S. Delice & C. Çakırlar (Ed), Cinsellik Muamması İçinde, (ss. 248-280). İstanbul: Metis Yayınları.

Selek, P. (2013). Sürüne Sürüne Erkek Olmak. İstanbul: İletişim Yayınları.

Selek, P. (2014). Maskeler Süvariler Gacılar, Ülker Sokak: Bir Altkültürün Dışlanma Mekanı, Ankara: Ayizi Yayınları.

Selvaggi G, Ceulemans P, De Cuypere G, VanLanduyt K, Blondeel P, Hamdi M, Bowman C, Monstrey S. Gender identity disorder: General overview and surgical treatment for vaginoplasty in male-to-female transsexuals. *Plastic and Reconstructive Surgery* 2005;116(6): 135e–45e.

Snyder, C. R. (1999). *Coping: The psychology of what works*. New York, NY: Oxford University Press. <http://dx.doi.org/10.1093/med:psych/9780195119343.001.0001>
Snyder, C. R., & Lopez, S. J. (Eds.). (2009). *Oxford handbook of positive psychology* (2nd ed.). New York, NY: Oxford University Press.

Sugano, E., Nemoto, T., & Operario, D. (2006). The impact of exposure to transphobia on HIV risk behavior in a sample of transgendered women of color in San Francisco. *AIDS and Behavior*, 10, 217–225

Şah, U. (2012). Eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin tanımlamaların homofobi ve LGBT bireylerle tanışıklık düzeyi ile ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları/Studies in Psychology*, 32(2), 23-48.

Şeker, B. (Ed.). (2013). *Başkaldıran bedenler: Türkiye'de transgender, aktivizm ve altkültürel pratikler*. Metis.

TAPV (Türk aile sağlığı ve planlaması vakfı), *Görünüm dergisi* Temmuz 2013.

Tebbe, E., & Moradi, B. (2016). Suicide in trans populations: An application of minority stress theory. *Journal of Counseling Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/cou0000152>

Tobin DD, Menon M, Menon M, Spatta BC, Hodges EV, Perry DG. The intrapsychics of gender: a model of self-socialization. *Psychol Rev* 2010; 117(2):601-622.

Turan, Ş., Poyraz, C. A., İnce, E., Kani, A. S., Emül, H. M., & Duran, A. (2015). Cinsiyet değiştirme ameliyatı için psikiyatri kliniğine başvuran transseksüel bireylerin sosyodemografik ve klinik özellikleri. *Türk Psikiyatri Derg* 2015; 26: 153, 160.

Volant, Eric (2005), *İntiharlar Sözlüğü*, Sel Yayıncılık, İstanbul, Çev. Turhan Ilgaz.

Vujovic S, Popovic S, Sbutega-Milosevic G ve ark. (2009) Transsexualism in Serbia: A twenty-year follow-up study. *J Sex Med* 6:1018-23

Yağlı, S. (2015). Bir anlatı mecrası olarak yeni medyanın söyleminde trans bireyler. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 267-284.

Yurdigül, Y. (2008). Medyatik Kimlikler: Farklılık, Ötekilik, Sıradışılık Bağlamında Travesti Kimliği. Konya: Tablet Kitabevi

Yüksel, Ş. (2009). Transseksüellik ve cinsiyet değiştirme standart değerlendirme, karar verme ve bakım ilkeleri. Ali Erol (Ed.), *Anti-homofobi kitabı içinde* (ss. 91-94). Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Yüksel, Ş., Ertekin, B.A., Öztürk, M., Bıkmaz, P.S., Oğlağu, Z. Klinikte İhmal Edilen Bir Konu: Transseksüel Bireylerde İntihar Riski. (2017). *Nöro Psikiyatri Arşivi*, 54: 28-32.

Weber, A. (2009) *Manual on hate speech*. Council of Europe

Weinberg, G. (1972). *Society and the healthy homosexual*. New York: St. Martins Press

Wilchins, R. A. (2002). Queerer bodies. In J. Nestle, C. Howell, & R. A. Wilchins (Eds.), *Gender queer: Voices from beyond the sexual binary* (pp. 33–46). Los Angeles: Alyson.

World Health Organization. *The ICD-10 Classification of Mental and Behavioral Disorders: Clinical Descriptions and Diagnostic Guideline*, Geneva: World Health Organization, 1992.

Zimman; Lal. (2009) ‘The other kind of coming out’: Transgender people and the coming out narrative genre: University of Colorado, Department of Linguistics, Boulder, CO, USA.p.53-80

EKLER

Mülakat Soruları

- Sosyo-demografik sorular

1. Kendini tanıtır mısın?
2. Ailenle ilişkilerin nasıl? Aileni anlatır mısın?
3. Eğitim hayatından bahsedelim...Okul forması giyerken zorluk yaşadın mı?

- Cinsel kimliğine ilişkin durum

1. Cinsiyet kimliğini ve cinsel yönelimini nasıl tanımlıyorsun?
2. İlk kendine açıldığın zamanı, kendini farklı hissettiğin durumları hatırlıyor musun?
3. İlk açılma deneyiminden bahseder misin? Nasıl bir tepkiyle karşı karşıya kaldın?
4. İki cinsiyeti de yaşadığını düşünüyor musun?

- Sosyal dışlanma durumu, (aile, arkadaş ve kamusal çevre)

1. Günlük hayatında ayrımcılığa uğradığını hissediyor musun? İçinde Şiddet olan, polis şiddeti, buraya giremezsin, bu işe başvuru yapamazsın, yada bu formu dolduramazsın gibi kurumsal şiddetin yada ayrımcılığın olduğu bir durum yaşadın mı?
2. Toplumda en baskıcı bulduğun şey nedir?
3. Yaşanılan dışlamada transseksüellerin bir etkisi olduğuna inanıyor musun?

- Trans geçiş süreci

1. İlk olarak ne zaman ameliyat olabileceğini öğrendin? Ne zaman araştırmaya başladın?
2. Bedenine dair değiştirmek istediğin bir şeyler var mı? Yani trans geçiş süreci yanında kimlik inşa süreci ya da beden inşa sürecine dair istediğin bir şey var mı?
3. Hiç ameliyat geçirdin mi? Ameliyattan sonraki fiziksel değişim hayatını nasıl etkiledi? (Eğer katılımcı hiçbir ameliyat geçirmemiş ise (Ameliyattan sonraki fiziksel değişim sosyal hayatını sence nasıl etkiler?))
4. Trans geçiş süreçlerine dair hukuki mevzular hakkında bilgin var mı? Ameliyatlar nasıl yapılır, hangi doktor ve hastaneler yapıyor, hangi hormonlar kullanılıyor?

- Kentte yaşamının avantaj ve dezavantajları

- İntihar durumu

1. İntihar girişiminde bulundun mu? Bulundun ise İntihar girişiminde bulunmanın sana göre en etken nedeni neydi? İntihar etme düşüncesi ilk ne zaman oluştu?
2. Bu süreci anlatır mısın? Nasıl karar verdin ve neler yaşandı?
3. Anlaşıldığı gibi intiharı bir isyan ya da sadece kurtuluş olarak görüyor isen, peki kendine geldiğinde ilk neler hissettin?
4. Daha sonra yine intihar teşebbüsünde bulundun mu?

- Sorunlarla baş etme

1. Aile desteğinin olmaması nasıl bir davranış geliştirmene yol açtı ya da bununla başetmede hangi yollara başvurdun?
2. Erkek/kadın tuvaletlerini kullanma konusunda sıkıntıların var mı?
3. Aslında neler yapmak istiyorsun da trans kimliğine buna engel oluyor?
4. Taşınmak istediğinde ev bulma konusunda sorun yaşıyor musun?

- **Sosyal güvenlik/gelir/**

1. Geçimini nasıl sağlıyorsun?
2. Sigortan veya sosyal güvencen var mı?

- **Gelecek planı**

1. Bundan beş yıl sonra hangi hayallerin gerçekleşir, nasıl bir hayatın olur?
2. Çocuk sahibi olmayı düşünüyor musun?
3. Gelecek için planların nedir? Anlatmak ister misin?

- **LGBTİ örgütlenmesi ile ilgili düşünceleri**

1. LGBTİ örgütlenmesi hakkında ne düşünüyorsun?
2. Trans erkeklerin ya da kadınların Türkiye’de en çok sorun yaşadığı alan nedir?
3. Sence toplumda trans erkekler trans kadınlardan daha mı kolay kabulleniyorlar?
4. Kendine ve diğer transseksüellere karşı olumlu ya da olumsuz eleştirilerin var mı?

- **Seks işçiliği yapan görüşmeciler**

1. Müşterilerin kimler ve sana karşı tutumları nasıl?
2. Müşteri talepleri bedenini şekillendirmende ne kadar etkili oldu?
3. Korunuyor musun? Herhangi bir hastalık kaptın mı?
4. Bu işi yapmak sende nasıl bir duygu oluşturuyor, endişe ve çekincelerin var mı? Biraz anlatır mısın?
5. Aranızda anlaşmazlık yaşadığın müşteriler oldu mu? Oldu ise bu durumu nasıl karşıladın, neler yaptın?

- **İdeal kadınlık ve erkeklik algıları**

1. ‘Erkek’ kimdir? Bir insanı erkek yapan nitelikler nelerdir? (Fiziksel, duygusal, ekonomik, kültürel, siyasi... nitelikler)
2. ‘Kadın’ kimdir? Bir insanı kadın yapan nitelikler nelerdir? ? (Fiziksel, duygusal, ekonomik, kültürel, siyasi... nitelikler)